

Europejskie poświadczenie spadkowe w orzecznictwie sądów polskich w latach 2015–2025

dr iur. Marcin MARGOŃSKI

Spis treści

Wprowadzenie	6
1. Metodologia doboru akt i badań aktowych	8
2. Relacja postępowania o wydanie EPS do krajowych procedur legitymowania spadkobierców	11
2.1. Uwagi wprowadzające	11
2.2. EPS a wcześniejsze SNS – skala zjawiska	12
2.3. EPS wydawany w polskim sądzie a wcześniejszy APD – skala zjawiska	12
2.4. Potrzeba wydania EPS mimo istnienia wcześniejszego SNS	13
2.5. Odmowa uznania w innych państwach członkowskich skutków instrumentów krajowych wydanych w Polsce jako motyw uzyskania EPS	14
2.6. Wpływ istniejącego krajowego instrumentu na kognicję organu wydającego EPS	16
2.7. Sposób procedowania przy jednoczesnym wniosku o SNS i wydanie EPS	20
2.8. Wniosek o SNS mimo wcześniejszego wydania EPS w Polsce	21
2.9. Wniosek o SNS mimo wcześniejszego wydania EPS w innym państwie członkowskim	22
3. Wydawanie EPS przez polskie sądy	24
3.1. Liczba EPS wydanych przez polskie sądy	24
3.2. Ogólne parametry akt poddanych badaniu	25
3.3. Występowanie zawodowego pełnomocnika w sprawie	25
3.4. Sposób złożenia wniosku	26
3.5. Potrzeba użycia EPS w innym państwie członkowskim	27
3.6. Podstawy jurysdykcji i jej badanie	30
3.7. Prawo właściwe	33
3.8. Spadkodawca – profil osobowy	35
3.9. Wnioskodawca – profil osobowy	36
3.10. Przedmiot poświadczenia	37

3.11.	Objętość wydanego poświadczenia	38
3.12.	Kwestia pisowni imion i nazwisk	38
3.13.	Ustrój majątkowy małżeński spadkodawcy – załącznik III	39
3.14.	Legitymowanie spadkobiercy – ogólne uwagi dotyczące praktyki wypełniania załącznika IV	40
3.15.	Legitymowanie spadkobiercy – nabycie konkretnych składników majątku spadkowego	41
3.16.	Legitymowanie spadkobiercy – strukturalny problem wydawania załącznika IV przy wielości spadkobierców	44
3.17.	Legitymowanie zapisobiercy windykacyjnego – uwagi dotyczące praktyki wypełniania załącznika V	46
3.18.	Wybrane aspekty proceduralne	46
3.18.1.	Czynności podjęte przez sąd w ramach weryfikacji wniosku	46
3.18.2.	Postanowienie o wydaniu EPS	47
3.18.3.	Odmowa wydania EPS	50
3.18.4.	Kwestie językowe	50
3.18.5.	Nieprawidłowości w zakresie wypełnienia formularza EPS	51
3.18.6.	Środki odwoławcze w związku z wydaniem EPS	51
3.18.7.	Rejestracja EPS w Rejestrze Spadkowym	52
3.19.	Wydawanie odpisów EPS	52
3.19.1.	Czasowe ograniczenie daty ważności odpisów EPS	53
3.19.2.	Wykaz osób, którym wydano odpisy EPS	54
3.20.	Zgłaszane w obrocie prawnym zastrzeżenia względem wydanego EPS – postępowania o sprostowanie lub zmianę	55
3.21.	Wydanie EPS w sprawie, w której znajduje zastosowanie umowa bilateralna z państwem trzecim wypierająca regulacje rozp. nr 650	59
4.	Postępowania sądowe związane z wydawaniem EPS przez polskich notariuszy	61
4.1.	Nadzór judykacyjny sądów okręgowych nad notariuszami wydającymi EPS	61
4.2.	Kompetencje organu wydającego EPS po zaprzestaniu prowadzenia kancelarii przez notariusza, który wydał poświadczenie	71
4.3.	Pytanie prejudycjalne w sprawie BNP Paribas Fortis	72
5.	Funkcjonowanie w polskim obszarze prawnym EPS i krajowych instrumentów pochodzących z innych państw członkowskich	74
5.1.	Wpisy w polskich księgach wieczystych na podstawie EPS pochodzących z innych państw członkowskich	74
5.2.	Wpisy w polskich księgach wieczystych na podstawie krajowych instrumentów legitymacyjnych pochodzących z innych państw członkowskich	80

5.3.	Problemy w postępowaniach wieczystoksięgowych związane z treścią stosunków poświadczonych EPS lub krajowymi instrumentami pochodzącymi z innych państw członkowskich	87
5.3.1.	Instytucje odnoszące się do pozycji małżonka dziedziczącego z ustawy w zbiegu ze zstępnymi spadkodawcy	87
5.1.2.	Podstawienie powiernicze	89
5.3.3.	Problem pisowni imion i nazwisk	93
5.4.	Postępowania o uznanie niemieckich poświadczeń dziedziczenia	96
	Podsumowanie	99
	Rekomendacje	100

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie jest częścią projektu naukowo-badawczego poświęconego funkcjonowaniu rozporządzenia nr 650/2012¹ w pierwszej dekadzie jego stosowania w praktyce orzeczniczej polskich sądów. Część poświęcona europejskiemu poświadczeniu spadkowemu – ze względu na odrębną pulę akt, o którą zostało oparte jej prowadzenie – okazała się mieć charakter na tyle autonomiczny, że stała się przedmiotem odrębnego opracowania.

Z funkcjonowaniem samego europejskiego poświadczenia spadkowego (dalej: EPS) ściśle związany jest przepływ między obszarami prawnymi państw członkowskich², także krajowych instrumentów służących wykazywaniu tych samych okoliczności, których wykazywaniu może służyć EPS. Reżim prawny poświadczania stosunków prawnych i kompetencji za pomocą EPS ma bowiem charakter fakultatywny (art. 62 ust. 2 rozp. nr 650) i nie wypiera, a uzupełnia krajowe procedury służące podobnym celom w systemach prawnych państw członkowskich (art. 62 ust. 3 rozp. nr 650). Między EPS a instrumentami krajowymi występują wzajemne oddziaływania i powiązania, które składają się na funkcjonowanie samego EPS. Z tego względu w ramach badań w przedstawionym opracowaniu uwzględniono także praktykę przepływu orzeczeń pochodzących z państw członkowskich (art. 39 *et seq.* rozp. nr 650) oraz przyjmowania dokumentów urzędowych służących legitymowaniu spadkobierców (art. 59 *et seq.* rozp. nr 650).

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. UE L 201 ze zm., s. 107), dalej: rozp. nr 650.

² Termin „państwo członkowskie” będzie się odnosił do państw członkowskich stosujących rozp. nr 650, a więc państw członkowskich Unii Europejskiej z wyłączeniem Irlandii i Danii.

Rozporządzenie nr 650 znajduje zastosowanie w sprawach po spadkodawcach zmarłych od 17 sierpnia 2015 r. (art. 83 ust. 1 rozp. nr 650). Była to – siłą rzeczy – data początkowa uwzględniana przy doborze spraw. Za datę końcową przyjęto 17 sierpnia 2025 r., gdyż opracowanie jest poświęcone pierwszej dekadzie stosowania tego aktu prawnego.

1. Metodologia doboru akt i badań aktowych

Na badania aktowe złożyły się dwie kategorie spraw. Polskie sądy są bowiem zarówno „emitentami” EPS i orzeczeń krajowych przekazywanych do innych państw członkowskich, jak i odbiorcami takich instrumentów pochodzących od organów innych państw członkowskich. Na zasadzie analogii do programów wymiany studentów między uczelniami państw członkowskich można tu mówić obrazowo o *outgoing instruments* i *incoming instruments*.

Dążąc do zdiagnozowania sytuacji w pierwszym obszarze, sięgnięto w pierwszej kolejności po akta spraw o wydanie przez polskie sądy EPS i powiązanych z nimi postępowań (np. o późniejsze sprostowanie, zmianę lub uchylenie poświadczenia). Zidentyfikowanie takich spraw było możliwe dzięki prowadzonemu w Polsce od 8 września 2016 r. Rejestrowi Spadkowemu, a właściwie jego odrębnej części poświęconej rejestrowaniu EPS wydawanych w Polsce (art. 95 *ha et seq.* pr. not.³).

Już na etapie pierwszej selekcji spraw z rejestru stało się ewidentne, że nie mała część wpisów w rejestrze nie dotyczy w rzeczywistości spraw o wydanie EPS, a błędnie wpisanych instrumentów krajowych (aktów poświadczenia dziedziczenia albo postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku). Część organów rejestrujących (sądów i notariuszy) zorientowała się, że błędnie dokonała wpisu w części rejestru dotyczącej EPS, a nie części krajowej. Wpisy takie – na skutek działań tych organów – zostały usunięte przez prowadzącą rejestr Krajową Radę Notarialną. Numer takiego wpisu nie podlega przydzieleniu do nowej sprawy. W rezultacie wpis ma „pusty” charakter. Zdarzało się ponadto, że organ dokonujący wpisu, zorientowawszy się w pomyłce, nie doprowadzał, co prawda, do usunięcia wpisu, ale edytował go w taki sposób, by było jasne, że w rzeczywistości dotyczy on wydania krajowego

³ Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1001 ze zm.), dalej: pr. not. Rejestr Spadkowy EPS służy rejestrowaniu EPS wydawanych przez polskie sądy i notariuszy (od 8 września 2016 r.) oraz późniejszych postępowań o sprostowanie, uchylenie lub zmianę danego poświadczenia. Odrębna część rejestru – Rejestr Spadkowy PL – służy natomiast rejestracji aktów poświadczenia dziedziczenia (wydanych od 1 marca 2009 r.) oraz postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku (wydanych od 8 września 2016 r.).

instrumentu, a nie EPS. Dokonywano wtedy równolegle prawidłowego wpisu w krajowej części rejestru. W dalszej kolejności eliminacja błędnych wpisów była możliwa na podstawie danych zawartych w samym wpisie – przede wszystkim daty otwarcia spadku, przypadającej przed 17 sierpnia 2015 r.

W rezultacie wystąpiono do sądów o udostępnienie 227 akt spraw zidentyfikowanych na podstawie danych z Rejestru Spadkowego jako sprawy o wydanie EPS. Sądy te poproszono o uwzględnienie także ewentualnych innych zamkniętych postępowań dotyczących EPS, a także spraw o stwierdzenie nabycia spadku po tym samym spadkodawcy. Nadesłane akta pozwoliły na zidentyfikowanie dalszej puli – błędnie wpisanych do rejestru – postępowań o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawcach, w wypadku których nie wydano w rzeczywistości EPS. Nadesłano jednak także akta spraw o wydanie EPS nieuwzględnione w Rejestrze Spadkowym (12 spraw). W rezultacie pula 207 akt spraw o wydanie EPS przez polskie sądy została poddana opracowaniu na podstawie przygotowanej wcześniej ankiety, służącej zebraniu porównywalnych danych obrazujących przebieg postępowań o wydanie EPS⁴.

Akta poddane badaniu nie stanowią ogółu spraw o wydanie EPS przez polskie sądy. Zbiór można jednak uznać za bliski kompletności, a w każdym razie za dobrze obrazujący to, jak funkcjonują sądowe postępowania o wydanie polskich EPS. Obraz ten uzupełniany był przez pulę dalszych 61 polskich postępowań spadkowych.

Znacznie większym wyzwaniem okazało się skompletowanie próby aktowej w obszarze funkcjonowania w polskim obszarze prawnym wyżej wspomnianej kategorii *incoming instruments*. W puli akt spraw apelacyjnych, wskazanych do badań przez poszczególne sądy okręgowe, nie występowały sprawy, w których uwidoczniły się problemy związane z przedkładanymi EPS lub krajowymi instrumentami legitymacyjnymi pochodzącymi z innych państw członkowskich. Jedynie z dwóch sądów okręgowych (w Warszawie i Gliwicach) zostały nadesłane sprawy o uznanie krajowych instrumentów podlegające regulacjom rozp. nr 650. Szerszego materiału w omawianym obszarze nie dostarczyły akta nadesłane przez wydziały cywilne sądów rejonowych. Niepowodzeniem zakończyła się też próba pozyskania spraw z sądów wieczystoksięgowych, co do których można było zakładać, że stosunkowo często mają do czynienia z podstawami wpisów dotyczących sukcesji prawnospadkowej, pochodzącymi z prawnych obszarów innych państw członkowskich (np. Cieszyna, Zgorzelca, Słubic, Świnoujście). Sądy te odpisywały, że w masie spraw wieczystoksięgowych systemy ewidencjonowania spraw nie pozwalają im na zidentyfikowanie takiej kategorii akt. Sądy wieczystoksięgowe sygnalizowały ponadto problem braku możliwości udostępnienia akt do badań poza siedzibą sądu.

⁴ Badania ankietowe były prowadzone pod moim nadzorem przez Zofię Trocką i Przemysława Kolanek, którym dziękuję za wkład i zaangażowanie.

Ostatecznie w tej kategorii spraw przyjęto inne podejście. Z udostępnionych przez Ministra Sprawiedliwości danych na temat spraw, w których sądy zwracały się o informacje o treści obcego prawa spadkowego, którą pozyskano pod kątem doboru spraw zawierających kolizyjne problemy stosowania rozp. nr 650, zostały wybrane wszystkie zapytania sądów wieczystoksięgowych. Pula ta została uzupełniona o sprawy, w których w ciągu ostatnich 10 lat byłem konsultowany zarówno przez referendarzy wieczystoksięgowych, jak i notariuszy, same strony i ich pełnomocników. Wystąpiono do sądów wieczystoksięgowych o przesłanie kopii części akt wieczystoksięgowych – ze wskazaniem konkretnych spraw – obrazujących trudności z dokonaniem wpisu na podstawie EPS lub instrumentu krajowego pochodzącego z innego państwa członkowskiego. Badania w tej kategorii spraw objęły w rezultacie 18 spraw.

Nie jest to próba w jakimkolwiek stopniu reprezentatywna czy pozwalająca na pozyskanie danych statystycznych. Ta część badań aktowych miała charakter raczej dobrze skalibrowanych badań jakościowych. Ostatecznie czytelnik może zapoznać się z materiałem dającym pewien obraz sytuacji i pokazującym pewne powtarzalne problemy na styku instrumentów legitymujących sukcesorów prawa spadkowego, pochodzących z innych państw członkowskich i polskiego systemu wieczystoksięgowego (lub prawa rzeczowego), które pozostaną aktualne również w kolejnych dekadach stosowania rozp. nr 650.

W tym miejscu jednak należy zasygnalizować systemowy problem, który uwidoczniła omawiana część projektu. Jest nim niezwykle ograniczona dostępność spraw wieczystoksięgowych do prowadzenia badań aktowych. Powinno to budzić niepokój. Postępowanie wieczystoksięgowe, ze względu na jego teleinformatyczną strukturę, nabiera charakteru coraz bardziej pozostawionej sobie autonomicznej niszy. W sądownictwie powszechnym jest coraz mniej sędziów, którzy mają doświadczenia orzecznicze z tej kategorii postępowań. Również wśród wizytatorów właściwych w sprawach wieczystoksięgowych zmniejsza się grupa sędziów, którzy w przeszłości sami orzekali w sprawach wieczystoksięgowych. Jednocześnie materia ta jest niezwykle doniosła społecznie, a ingerencje referendarzy wieczystoksięgowych w prawo własności bywają daleko idące i niezwykle dotkliwe dla stron. Ta kategoria postępowań nie powinna być systemowo wyłączana z badań aktowych zmierzających do diagnozowania sposobu działania organów wymiaru sprawiedliwości czy funkcjonowania poszczególnych instytucji prawnych. Należałoby wypracować metody pozwalające na efektywne włączanie w badania aktowe przynajmniej tych spraw wieczystoksięgowych, w których sądy rozpatrywały skargi na orzeczenia referendarzy.

2. Relacja postępowania o wydanie EPS do krajowych procedur legitymowania spadkobierców

2.1. Uwagi wprowadzające

W tym miejscu zostanie przedstawiony wątek relacji postępowania o wydanie EPS do polskich krajowych procedur legitymowania spadkobierców (postępowania o stwierdzenie nabycia spadku⁵ oraz aktu poświadczenia dziedziczenia⁶). Jak wspomniano we wstępie, EPS został stworzony jako fakultatywna – do wyboru przez same strony – i autonomiczna procedura potwierdzania statutu lub uprawnień określonych podmiotów. Konstruując tę instytucję, prawodawca unijny świadomie odrzucił – dostępną wtedy potencjalnie i stosowaną w innych aktach prawa unijnego – koncepcję formularzowej „nakładki”, która nadawałaby krajowemu instrumentowi skutki przewidziane rozporządzeniem. Nie we wszystkich krajowych porządkach prawnych bowiem istniały procedury krajowe, które mogłyby – z punktu widzenia standardów wspólnych państwom członkowskim – zostać użyte w tym celu.

Autonomiczny charakter EPS względem procedur krajowych znalazł już odzwierciedlenie w wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie *Albausy*⁷. Uznano w nim, że nadanie niemieckiemu sądowi powszechnemu kompetencji organu wydającego EPS nie może prowadzić do zmiany zakresu kompetencji tego sądu w postępowaniu o wydanie EPS. Sąd powszechny, działający jako organ wydający EPS, nadal nie jest z tego względu uprawniony do rozstrzygania spraw spornych⁸, nawet jeśli kompetencje takie przysługują mu w procedurze krajowej (*in casu* niemieckiej procedurze poświadczenia dziedziczenia – *Erbscheinsverfahren*) dostępnej stronom równolegle i przeprowadzanej przed tym samym sądem. Takie spory muszą zostać rozstrzygnięte w procedurze krajowej, przeznaczonej do oceny spraw spornych⁹.

⁵ Dalej: SNS.

⁶ Dalej: APD.

⁷ Wyrok Trybunału (piąta izba) z dnia 23 stycznia 2025 r. (wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Amtsgericht Lörrach – Niemcy) – postępowanie zainicjowane przez E.V.G.-T. (*Albausy*), sygn. C-187/23.

⁸ *Ibidem*, pkt 54.

⁹ *Ibidem*, pkt 58.

W rezultacie sądowi powszechnemu, działającemu w charakterze organu wydającego EPS, nie przysługuje kompetencja do zadawania pytań prejudycjalnych, gdyż nie działa on jako sąd w rozumieniu art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁰.

W zamiarze unijnego prawodawcy fakultatywny charakter EPS względem procedur krajowych miał się manifestować także w ten sposób, że strony skonfrontowane z potrzebą wykazania swojego statusu (spadkobiercy, zapisobiercy nabywającego ze skutkiem rzeczowym) lub swoich kompetencji (wykonawcy testamentu lub zarządcy spadku) mają do wyboru EPS jako dodatkową ścieżkę proceduralną. Niezależnie od niej krajowe instrumenty służące zbliżonym celom mają przepływać jako orzeczenia (zgodnie z art. 39 *et seq.* rozp. nr 650) albo jako dokumenty urzędowe (zgodnie z art. 59 *et seq.* rozp. nr 650).

2.2. EPS a wcześniejsze SNS – skala zjawiska

W przeanalizowanej próbie aktowej wcześniej wydany krajowy instrument legitymacyjny (SNS albo APD) był powoływany w toku sprawy o wydanie EPS w 160 przypadkach (77,29% próby aktowej). Z danych z Rejestru Spadkowego wynika natomiast, że 120 EPS z 209 (57,41%) z wydanych przez polskie sądy w analizowanym okresie było poprzedzone wcześniejszym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku. EPS wydawany przez sąd był natomiast jedynym instrumentem legitymacyjnym wydawanym w sprawie w 64 przypadkach (30,62% EPS zarejestrowanych przez sądy).

2.3. EPS wydawany w polskim sądzie a wcześniejszy APD – skala zjawiska

Z danych Rejestru Spadkowego wynika dalej, że 25 EPS wydanych przez polskie sądy (11,96%) w analizowanym okresie było poprzedzonych APD wydanym przez polskiego notariusza. W jednej ze spraw tej kategorii wnioskodawca wskazał we wniosku wprost, że wniosek o wydanie EPS był kierowany do sądu, bo wnioskodawca, który wcześniej otrzymał APD, napotkał trudności, by również EPS uzyskać na ścieżce notarialnej¹¹. Dla pełnego obrazu sytuacji można dodać, że przepływ następuje również w drugą stronę – 32 z 1123 EPS wydanych

¹⁰ Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2.

¹¹ SR w Pabianicach, sygn. I Ns 629/22. W sprawie SR w Tomaszowie Mazowieckim (sygn. I Ns 460/18) natomiast wnioskodawca podnosił, że uzyskał od notariusza informację, że jeśli postanowienie o SNS zostało wydane w sprawie wcześniej na ścieżce sądowej, ma to wykluczać wydanie w sprawie EPS przez notariusza.

przez polskich notariuszy było poprzedzonych wcześniejszym SNS (2,85% EPS wydanych przez tychże).

Przepływ spraw o wydanie EPS z notariatu do sądów to zjawisko zasługujące jednak na krytyczną ocenę, niepożądane ze względu na próby odciążenia sądów powszechnych. W każdej z tych spraw bowiem notariusz miał osobisty kontakt z ogółem stron i od nich odebrał oświadczenia do protokołu dziedziczenia niezbędne do stwierdzenia niespornego charakteru sprawy i wydania APD. Nie ma żadnego powodu, aby tego rodzaju sprawy trafiały następnie do sądu¹².

Pula spraw o wydanie EPS, poprzedzonych wydaniem APD, pozwala jednak – niezależnie od krytycznej oceny samego zjawiska – na poczynienie pewnych, potencjalnie cennych w przyszłości, obserwacji. W tych sprawach było widoczne, jak dokumenty sporządzone przez notariusza mogą ułatwiać późniejsze rozpoznanie sprawy przez sąd. Akta spraw o wydanie EPS omawianej kategorii, prócz wypisu samego APD, zawierały bowiem także wypisy protokołu dziedziczenia przygotowanego we wcześniejszych notarialnych postępowaniach spadkowych, które wymiennie ułatwiały sądowi rozpoznanie wniosku o wydanie EPS i wypełnienie formularza EPS¹³. Doświadczenia takie wydają się interesujące z punktu widzenia prac koncepcyjnych nad włączeniem notariuszy w przygotowanie określonych rodzajów postępowań sądowych (np. działowych) przez uzależnienie zainicjowania postępowania sądowego od wcześniejszej próby umownego uregulowania sprawy na drodze notarialnej.

2.4. Potrzeba wydania EPS mimo istnienia wcześniejszego SNS

Warta uwagi sprawa dotycząca relacji EPS do wcześniej wydanego postanowienia o SNS trafiła na wokandę Sądu Rejonowego w Kamiennej Górze i Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze. Po rozpoznaniu wniosku o wydanie EPS po wcześniejszym SNS sąd rejonowy pierwotnie oddalił wniosek. Podniósł, że postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku wywiera skutki

¹² Jeśli dany notariusz sam nie jest gotowy wydawać w sprawie EPS, a ze względu na obawy o własną pozycję na rynku nie jest skłonny kierować stron do innych notariuszy w regionie, dobrą praktyką jest i powinno być przekierowanie takich stron do jednego z notariuszy, którzy wyspecjalizowali się w wydawaniu EPS, a którzy w sprawach krajowych nie stanowią konkurencji dla danego notariusza.

¹³ SR Wałbrzych, sygn. I Ns 450/19; SR Świdnica, sygn. I Ns 12/24; SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, sygn. VIII 797/21; SR w Trzciance, sygn. I Ns 766/19; SR w Końskich, sygn. I Ns 614/21; SR Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, sygn. V Ns 1185/18; w sprawie SR Tarnów (sygn. I Ns 141/23) przedłożono natomiast, oprócz wypisu APD, także wypis protokołu przeszukania NORT i złożone przed notariuszem oświadczenie o przyjęciu spadku wprost. W sprawie SR w Cieszynie (sygn. I Ns 140/24) z kolei, w której EPS był poprzedzony niezaakceptowanym przez czeskie organy postanowieniem o SNS i sporządzonym przed polskim notariuszem protokołem opisującym czeską nieruchomością spadkową z uwzględnieniem wymogów czeskiego prawa rejestrowego (na ten temat por. opinia rzecznika generalnego Macieja Szpunara z 5 lutego 2026 r. w sprawie Marwanak, sygn. C-873/23), co jednak nie doprowadziło do wpisu prawa własności, sąd polski wydający EPS oparł się na polskim protokole notarialnym w zakresie opisu czeskiej nieruchomości spadkowej.

zarówno w Polsce, jak i w całym obszarze stosowania rozp. nr 650. Podlega bowiem zgodnie z art. 39 rozp. nr 650 uznaniu we wszystkich państwach członkowskich. W ocenie sądu rejonowego nie zachodziła tym samym potrzeba wykazania statusu spadkobierców w innym państwie członkowskim przez wydanie EPS, a ta w świetle art. 63 ust. 1 rozp. nr 650 jest jedną z przesłanek wydania poświadczenia. Interes prawny wnioskodawczyni miało w pełni zaspakajać już postanowienie o SNS.

W zażaleniu na oddalenie wniosku wnioskodawczyni podniosła m.in., że do spadku wchodzi środki na rachunku bankowym w Niemczech, któremu to bankowi przedłożono już odpis prawomocnego postanowienia o SNS wraz z tłumaczeniem, ale bank uzależnił wypłatę środków od przedstawienia EPS. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze uwzględnił zażalenie, uznając, że uprzednie wydanie SNS nie wyklucza wydania EPS¹⁴.

2.5. Odmowa uznania w innych państwach członkowskich skutków instrumentów krajowych wydanych w Polsce jako motyw uzyskania EPS

Przeanalizowana próba aktowa nie pozwala na przedstawienie twardych danych liczbowych pozwalających na ocenę, na ile motywacją do złożenia wniosku o wydanie EPS był brak akceptacji w obszarach prawnych innych państw członkowskich dla użycia krajowego instrumentu legitymacyjnego wydanego w Polsce. Okoliczności takie jedynie czasami były ujawniane przez wnioskodawców¹⁵. Problem wydaje się jednak systemowy, na co wskazuje liczba EPS wydawanych niezależnie od instrumentu krajowego istniejącego już w obrocie prawnym. Systemowo krajowe instrumenty legitymacyjne zdają się być odrzucane w szczególności przez banki¹⁶,

¹⁴ SR w Kamiennej Górze, sygn. I Ns 305/17 (oddalenie wniosku); SO w Jeleniej Górze, sygn. II Cz 145/18; SR w Kamiennej Górze, sygn. I Ns 104/18 (wydanie EPS po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania).

¹⁵ SR w Wodzisławiu Śląskim, sygn. I Ns 939/17 (wniosek o EPS ze wskazaniem, że czeskie organy katastralne nie uznają wydanego wcześniej postanowienia o SNS za podstawę wpisu); podobnie SR w Cieszynie, sygn. I Ns 140/24, w którym czeskiemu organowi katastralnemu przedstawiono, obok postanowienia o SNS, także protokół sporządzony przed polskim notariuszem opisujący czeską nieruchomość spadkową z uwzględnieniem wymogów czeskiego prawa rejestrowego (na ten temat por. opinia rzecznika generalnego Macieja Szpunara z 5 lutego 2026 r. w sprawie Marwanak, sygn. C-873/23), co jednak nie doprowadziło do wpisu prawa własności.

¹⁶ SR w Kamiennej Górze, sygn. I Ns 104/18 (EPS po odmowie wypłaty na podstawie SNS przez bank niemiecki); SR w Dębicy, sygn. I Ns 72/23 (EPS po odmowie wypłaty na podstawie SNS przez bank niemiecki); SR w Krotoszynie, sygn. I Ns 418/21 (EPS po odmowie wypłaty na podstawie SNS przez bank niemiecki); SR dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie, sygn. I Ns 1108/19/N (EPS po odmowie wypłaty na podstawie SNS przez bank niemiecki); SR w Mielcu, sygn. I Ns 204/23 (EPS po odmowie wypłaty na podstawie SNS przez bank austriacki); SR w Białymstoku, sygn. I Ns 1035/21 (EPS po odmowie wypłaty na podstawie SNS przez bank belgijski); por. również stan faktyczny sprawy, która legła u podstaw pytania prejudycjalnego w sprawie BNP Paribas Fortis, sygn. C-240/24, w którym przez zakwestionowaniem EPS wydanego przez polskiego notariusza belgijski bank wcześniej odmówił wypłaty spadkobierczyni legitymującej się polskim APD, zaopatrzoną w zaświadczenie dla dokumentu urzędowego w sprawie spadkowej, stanowiące załącznik do rozporządzenia wykonawczego nr 1329/2014.

ale też przez niektóre państwa członkowskie, w obszarach prawnych których z zasady jest akceptowany jedynie EPS¹⁷.

Sytuacji nie poprawia mechanizm zaświadczeń przewidzianych w rozporządzeniu wykonawczym nr 1329/2014¹⁸, którymi mogą być opatrywane krajowe dokumenty urzędowe albo orzeczenia dla ułatwienia ich recepcji w innych państwach członkowskich. W zbadanych aktach motyw wydania takiego zaświadczenia dla postanowienia o SNS pojawił się zresztą jedynie raz¹⁹. Na marginesie można w końcu dodać, że mechanizm wydawania zaświadczeń kwalifikujących dany instrument krajowy na potrzeby użycia w innych państwach członkowskich sam w sobie również bywa torpedowany w orzecznictwie państw członkowskich przyjmujących pozycje negocjujące przepływ instrumentów krajowych, którym zaświadczenia mają służyć²⁰.

¹⁷ Por. orzecznictwo niemieckich sądów apelacyjnych: postanowienie Wyższego Sądu Krajowego w Bremie z 18 marca 2025 r., sygn. 2 W 37/24, zgodnie z którym niemiecki rejestr handlowy ma być uprawniony do odmowy wpisu spadkobiercy na podstawie austriackiego prawomocnego postanowienia o wprowadzeniu spadkobiercy w spadek (*Einantwortungsbeschluss*) i oczekiwać przedłożenia wydanego w Austrii EPS; postanowienie Wyższego Sądu Krajowego w Hamm z 15 lutego 2023 r., sygn. I-8 U 41/22, 8 U 41/22, w którym wykluczono związanie niemieckiego sądu procesowego orzekającego o sporze prawnym dotyczącym stosunków w spółce komandytowej austriackim *Einantwortungsbeschluss*; postanowienie Wyższego Sądu Krajowego w Düsseldorfie z 12 stycznia 2024 r., sygn. I-3 Wx 131/23, I-3 Wx 133/23, 3 Wx 131/23, 3 Wx 133/23, zgodnie z którym niemiecki organ wieczystoksięgowy ma być uprawniony do odmowy wpisu na podstawie greckiego sądowego poświadczenia dziedziczenia i może wymagać przedłożenia EPS. Ani w publikowanym orzecznictwie sądów niemieckich, ani w aktach polskich sądów przeanalizowanych w ramach badań nie występuje żadna sprawa, w której krajowy instrument legitymacyjny pochodzący z innego państwa członkowskiego zostałby zaakceptowany w niemieckim obrocie prawnym jako dowód sukcesji spadkowej. Żadna taka sprawa nie jest też mi znana z własnej bogatej praktyki notarialnej. Odmowa respektowania skutków instrumentów krajowych pochodzących z innych państw członkowskich – występująca również w obszarach prawnych innych państw członkowskich, w których również bywa raczej regułą niż wyjątkiem – w Niemczech ma charakter zamierzony, systemowy icieszy się akceptacją ze strony organów państwa.

¹⁸ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 1329/2014 z dnia 9 grudnia 2014 r. ustanawiające formularze, o których mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego, Dz.Urz. UE L 359/30.

¹⁹ SR we Włocławku, sygn. I NS 567/23; w tej sprawie sąd pierwotnie wydał zaświadczenie dotyczące orzeczenia w sprawie spadkowej (art. 46 ust. 3 lit. b rozp. nr 650) dla postanowienia o SNS; jak się jednak okazało, wnioskodawcy nie zależało na uzyskaniu takiego zaświadczenia, ale występował o wydanie EPS niezależnie od wcześniejszego postanowienia o SNS.

²⁰ Tak w orzecznictwie niemieckiego Trybunału Federalnego: postanowienie BGH z 29 marca 2023 r., sygn. IV ZB 20/22, w którym najpierw uznano, że art. 65 ust. 5 rozp. nr 650 nie stanowi podstawy wystąpienia przez polskiego notariusza do niemieckich sądów o wydanie tego rodzaju zaświadczenia dla przedłożonego polskiemu notariuszowi w związku z wnioskiem o wydanie EPS niemieckiego poświadczenia dziedziczenia (*Erbschein*), a następnie – gdy analogiczną skargę kasacyjną dotyczącą odmowy wydania przez niemiecki sąd spadku zaświadczenia wniósł spadkobierca legitymujący się w polskim obrocie prawnym niemieckim poświadczeniem dziedziczenia – w post. z 19 marca 2025 r., sygn. IV ZB 19/24, orzekł, że spadkobiercy takiemu nie przysługuje kompetencja do wystąpienia o wydanie zaświadczenia dla orzeczeń w sytuacji, gdy używane przez niego poświadczenie dziedziczenia ma być przedmiotem uznania *ad hoc* w trybie art. 39 ust. 1 rozp. nr 650 (i judykacyjnej oceny w trybie art. 39 ust. 3 rozp. nr 650), gdyż wydanie zaświadczenia ma być zarezerwowane do przypadków, w których ma ono być przedłożone w postępowaniu o stwierdzenie uznania w trybie art. 39 ust. 2 rozp. nr 650; w obu sprawach BGH odmówił przedłożenia pytań prejudycjalnych TSUE z powołaniem na

2.6. Wpływ istniejącego krajowego instrumentu na kognicję organu wydającego EPS

Wydawanie EPS przy instrumencie krajowym funkcjonującym już w obrocie prawnym, odnoszącym się do tych samych stosunków prawnych, prowokuje pytanie o wpływ instrumentu krajowego na sposób procedowania wniosku o wydanie EPS. Ze 160 przypadków, w których EPS był wydawany po wcześniejszym uzyskaniu instrumentu krajowego, w 154 wypadkach sąd przed wydaniem EPS nie weryfikował już w żadnym zakresie okoliczności, które były przedmiotem oceny w postępowaniu krajowym. Odmienne przypadki miały charakter incydentalny²¹. Rozpoznanie wniosku tym samym było w przeważającej większości ograniczane do ustalenia elementów niebędących wcześniej przedmiotem postępowania krajowego: ustaleń w zakresie obywatelstwa i stanu cywilnego spadkodawcy i spadkobierców, ustroju majątkowego małżeńskiego spadkodawcy pozostającego w związku małżeńskim (załącznik III formularza EPS), treści testamentu pod kątem wynikających z niego ograniczeń spadkobiercy wylegitymowanego już instrumentem krajowym.

Tak zdefiniowana relacja obu postępowań – SNS i o wydanie EPS – pozwala na rozstrzygnięcie spraw pierwotnie spornych w postępowaniu o SNS i późniejsze oparcie się na efektach tego postępowania w sprawie o wydanie EPS. Jest to spójne z relacją obu postępowań określoną przez TSUE w wyżej wspomnianej sprawie Albausy.

W sprawie Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej (sygn. X Ns 15/20) w 2019 roku przeprowadzono postępowanie o SNS, któremu towarzyszyły wnioski o zabezpieczenie spadku, a także równoległe postępowania prokuratorskie. Postępowanie miało charakter sporny ze względu na znaczącą wartość majątku spadkowego, dziedziczonego przez dzieci z różnych związków spadkodawcy, a także istnienie szeregu odwołanych rozrządzeń testamentowych. Spory zostały przesądzone przez stwierdzenie nabycia spadku z ustawy (postanowienie o SNS z 9 maja 2019 r.). Następnie 9 stycznia 2020 r. został złożony wniosek o wydanie EPS, legitymującego spadkobierców ustawowych. EPS zostało wydane bez obiekcji ze strony żadnego z uczestników 22 listopada 2021 r.

W postępowaniu o SNS prowadzonym przez Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe (sygn. I Ns 193/24) – z udziałem dwóch synów spadkodawcy – syn pominięty w testamencie notarialnym kwestionował ważność testamentu ze względu na stan zdrowia testatora. Po prawomocnym postanowieniu o SNS z kwestionowanego testamentu syn niebędący spadkobiercą w późniejszej sprawie o wydanie EPS nie został już uznany za uczestnika postępowania.

doktrynę *acte clair*. W obu tych sprawach autor niniejszego raportu występował – w pierwszej jako notariusz wnoszący skargę kasacyjną, w drugiej – jako pełnomocnik spadkobiercy w postępowaniu apelacyjnym (za zgodą właściwej Rady Izby Notarialnej).

²¹ Przykładowo SR w Świdnicy, sygn. I Ns 12/24, który weryfikował ostatnie miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy oraz krąg spadkobierców wynikające z wydanego wcześniej APD.

W postępowaniu o SNS prowadzonym przez Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim (sygn. I Ns 911/21), poprzedzającym postępowanie o wydanie EPS (sygn. I Ns 848/24), kwestionowano własnoręczny charakter i ważność testamentu holograficznego spadkodawcy, w wyniku czego powołano biegłego z zakresu badania pisma ręcznego. W rezultacie sąd stwierdził nabycie spadku na podstawie testamentu. W późniejszej sprawie o wydanie EPS z wniosku jednego ze spadkobierców testamentowych jedynie pozostałych spadkobierców testamentowych uznano za uczestników, którym doręczono postanowienie o wydaniu EPS, ale nie wysłuchiwano tych spadkobierców w toku postępowania o wydanie EPS.

Wcześniejsze postępowanie o SNS może też służyć nie tyle przesądzeniu zachodzącego sporu, co wyjaśnieniu sukcesji spadkowej w sprawie, która mogłaby budzić wątpliwości lub w której stanowiska uczestników postępowania mogą być niejasne.

W sprawie spadkowej po obywatelu Polski i Kanady, którego miejsce zwykłego pobytu znajdowało się w Szwajcarii, w Sądzie Rejonowym w Piotrkowie Trybunalskim (sygn. I Ns 181/20) spadkodawca pozostawił testament ustny, którego treść została utrwalona oświadczeniem na piśmie. Postanowieniem z 2 grudnia 2020 r. stwierdzono nabycie spadku na podstawie testamentu ustnego na rzecz żony, która następnie wystąpiła o EPS, aby uregulować stan prawny hiszpańskiej nieruchomości spadkowej.

W postępowaniu o SNS przed Sądem Rejonowym w Olecku (sygn. I Ns 25/18) i późniejszej sprawie o wydanie EPS (sygn. I Ns 215/21) spadkodawca był obywatelem niemieckim stale mieszkającym w Polsce wraz z drugą żoną. Miał status obywatela EU stale zamieszkałego w Polsce i numer PESEL. Był rodowitym Niemcem. Nie testował. Pozostawił córkę z pierwszego małżeństwa – obywatelkę niemiecką zamieszkałą w USA – z którą wdowa nie miała kontaktu. We wniosku o SNS pełnomocnik wdowy powołał się na art. 4 i 21 rozp. nr 650, wskazując na polskie miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy. Po doręczeniu wniosku uczestniczce w USA, w imieniu której do sprawy przystąpił polski radca prawny, wydano postanowienie o SNS z ustawy po 1/2 dla żony i córki, dziedziczących z dobrodziejstwem inwentarza. Postanowienie nie było uzasadniane. Po jego uprawomocnieniu wdowa złożyła wniosek o wydanie EPS w związku z istnieniem majątku spadkowego także na terenie Niemiec.

Związanie organu wydającego EPS treścią instrumentu krajowego w określonych sytuacjach obnaża słabość objętych prawomocnością ocen dokonanych w postępowaniu krajowym – w dużej mierze w zakresie miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy. Waler prawomocności jest w takich sytuacjach głównym atutem takiej oceny i determinuje oparcie się na niej w postępowaniach o wydanie EPS.

Sąd Rejonowy w Białymstoku (sygn. II Ns 178/21) rozpatrywał wniosek córki o stwierdzenie nabycia (z ustawy) spadku po matce na rzecz czwórki dzieci. Wnioskodawczyni wskazała, że matka „ostatnio zamieszkiwała w Brukseli”, a była zameldowana na obszarze podlegającym Sądowi Rejonowemu w Białymstoku. Wątek ostatniego miejsca zwykłego

pobytu nie był zgłębiany. W odebranych zapewnieniu spadkowym polska miejscowość została wskazana jako miejsce zwykłego pobytu bez dalszych wyjaśnień lub szczegółowych analiz. W postanowieniu o SNS polską miejscowość uwzględniono jako ostatecznie miejsce zwykłego pobytu. W takim stanie faktycznym wydano następnie EPS w sprawie o sygn. II Ns 1035/21.

W sytuacjach szczególnych procedura wydania EPS – w której w formularzu poświadczenia organ wydający musi precyzyjnie wskazać podstawę przyjęcia własnej jurysdykcji i określenia prawa właściwego w sprawie – może jednak pokazywać problematyczny przebieg wcześniejszego postępowania krajowego.

W Sądzie Rejonowym w Rzeszowie był rozpatrywany wniosek o SNS (sygn. XI Ns 119/24) dwóch siostr dziedziczących z ustawy po bezdzietnym bracie, będącym kawalerem. We wniosku jako miejsce zamieszkania spadkodawcy wskazano Wiedeń. Sąd wezwał do uzupełnienia wniosku przez wskazanie miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy z chwili śmierci, a jeśli znajdowało się w Austrii – ze wskazaniem, czy w chwili śmierci zmarły był bliżej związany z Polską czy z Austrią, a także, czy dokonywał wyboru prawa (ze wskazaniem stosownego dokumentu). W odpowiedzi wnioskodawczynie wskazała, że

[...] spadkodawca zmarł w Austrii, jednak w chwili śmierci był bliżej związany z Polską. Był obywatelem polskim. Jego centrum interesów życiowych znajdowało się w Polsce. W Polsce razem z konkubiną remontował dom, gdzie na emeryturze zamierzali zamieszkać. Wszystkie święta czy urlop spędzał z konkubiną w Polsce. Nawet przyjeżdżał w niektóre weekendy. Po operacji barku, będąc na zwolnieniu lekarskim, przyjeżdżał do Polski na kilka tygodni, a nawet miesięcy. Zawsze w rozmowach powtarzał, że na emeryturze osiadł w Polsce i tylko nagła śmierć przerwała jego życiowe plany.

Nie dokonywał natomiast wyboru prawa. W ramach zapewnienia spadkowego obie siostry spadkodawcy zgodnie podały, że spadkodawca „dużo silniej związany był z Polską niż z Austrią, gdzie zmarł”. Jednocześnie wnioskodawczynie wskazywały, że spadkodawca mieszkał w Wiedniu i miał tam miejsce zwykłego pobytu. W postanowieniu o SNS sąd stwierdził nabycie spadku po spadkodawcy „mającym miejsce zwykłego pobytu w Wiedniu”, na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza po ½ przez dwie siostry spadkodawcy. Postanowienie uprawomocniło się i nie podległo uzasadnieniu.

W postępowaniu o SNS sąd najwyraźniej utożsamiał klauzulę ściślejszego związku (art. 21 ust. 2 rozp. nr 650) – której zastosowanie w tego rodzaju sprawie było zresztą wątpliwe (potrójna kwalifikacja) – z możliwością skorygowania również jurysdykcji wynikającej z art. 4 rozp. nr 650. Sąd mógł przyjąć miejsce zwykłego pobytu w Polsce w ramach przysługującego mu marginesu ocennego, ale tego nie zrobił, uznając w sentencji postanowienia Wiedeń za miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy. Ta niespójność nie miała większego znaczenia dla

konstrukcji polskiego postanowienia o SNS. Powróciła przy wypełnianiu formularza EPS (sygn. I Ns 512/24), który wymaga precyzyjnego wskazania podstaw przyjęcia zarówno prawa właściwego, jak i jurysdykcji. W rezultacie w formularzu EPS jako podstawa jurysdykcji został wskazany art. 10 rozp. nr 650. Jako adres zamieszkania wskazano adres wiedeński, a jako podstawę przyjęcia właściwości prawa polskiego (pole 8.2.3) wskazano, że zmarły był w sposób oczywisty bliżej związany ze Polską niż państwem swojego zwykłego pobytu (art. 21 ust. 2 rozp. nr 650). W uzasadnieniu w tym polu wskazano, że „zmarły posiadał obywatelstwo polskie, posiadał nieruchomości w Polsce, okresowo mieszkał w Polsce, zamierzał zamieszkać na stałe w Polsce po przejściu na emeryturę”. W sprawie nie wpływały dalsze wnioski, więc wydaje się, że austriacki bank, któremu spadkodawczynie zamierzały przedłożyć odpis EPS, nie zakwestionował sposobu jego wydania.

W sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Ełku spadkodawczyni była bezdzietną panną zmarłą 1 września 2019 r. na terenie Włoch. Nie pozostawiła testamentu. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku na rzecz rodziców jako dziedziczących z ustawy po połowie został złożony przez tychże rodziców. We wniosku wnioskodawcy wskazali, że zmarła stale zamieszkiwała we Włoszech i podobnie zeznali, składając zapewnienie spadkowe. Wątek miejsca zwykłego pobytu nie był w żaden sposób analizowany w toku postępowania. W postanowieniu z 5 marca 2020 r. wskazano Włochy jako miejsce stałego zamieszkiwania spadkodawczyni i stwierdzono dziedzicznie z ustawy (sygn. I Ns 643/19). W późniejszym EPS wydanym 13 października 2021 r. (sygn. I Ns 182/20) wskazano włoski adres zamieszkania, a art. 21 ust. 1 jako podstawę właściwości prawa polskiego i art. 4 jako podstawę polskiej jurysdykcji, w postanowieniu o wydaniu EPS powielono informację, że zmarła stale zamieszkiwała we Włoszech.

Postępowanie o wydanie EPS w Sądzie Rejonowym w Opatowie (sygn. I Ns 467/24) było poprzedzone postanowieniem o SNS wydanym z ustawy na rzecz męża i dzieci po 1/3 części. W postanowieniu tym uznano, że spadkodawczyni „na stałe przebywała w Neapolu”. Po złożeniu wniosku o wydanie EPS, w którym powołano się na prawomocne postanowienie o SNS, sąd wezwał wnioskodawcę do uzasadnienia jurysdykcji, a następnie odrzucił wniosek o wydanie EPS z powołaniem na art. 64 rozp. nr 650. Przy rozpatrywaniu zażalenia Sąd Okręgowy w Kielcach (postanowienie z 4 grudnia 2024 r.) wskazał, że stałe zamieszkiwanie, które zostało ustalone w toku postępowania o SNS (m.in. w drodze zapewnienia spadkowego), nie jest tożsame z miejscem zwykłego pobytu, o którym mowa w art. 4 rozp. nr 650. Sąd Okręgowy uznał argumenty wnioskodawcy, że pobyt spadkodawczyni na terenie Włoch był podyktowany jedynie celami zarobkowymi. Podniesiono również, że tożsamej oceny dokonano już nie tylko w sprawie o SNS po spadkodawczyni, ale również w sprawie o dział spadku po niej, w której polski sąd uznał już własną jurysdykcję. W rezultacie wydano EPS, w którym

wskazano włoski adres zamieszkania spadkodawczyni i polską jurysdykcję na podstawie art. 4 rozp. nr 650, a także właściwość polskiego prawa wynikającą z art. 21 ust. 1 rozp. nr 650.

W sprawie o wydanie EPS prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Cieszynie (sygn. I Ns 842/18) we wcześniejszym SNS z 29 marca 2017 r. wskazano niemieckie miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy zmarłego 7 kwietnia 2016 r. Podstawą dziedziczenia był testament notarialny z 19 lutego 1997 r. Akta sprawy nie zawierają informacji o zawarciu umowy prorogacyjnej. W EPS wydanym 22 listopada 2018 r. jako podstawę jurysdykcji wskazano art. 10 rozp. nr 650, przy czym wyjaśniono, że w skład spadku wchodzi nieruchomości znajdujące się na terenie Polski, a spadkodawca miał polskie obywatelstwo. Jako podstawę właściwości prawa polskiego wskazano art. 30 rozp. nr 650, przy czym powołano się na treść art. 1108 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej: KPC) i wyłączną jurysdykcję krajową polskich sądów.

2.7. Sposób procedowania przy jednoczesnym wniosku o SNS i wydanie EPS

Niezależnie od postępowań o wydanie EPS, opierających się na wcześniejszym postępowaniu krajowym, nierzadkie było też składanie przez wnioskodawców jednego wniosku o SNS i wydanie EPS. Dominującą decyzją procesową sądu w takich sytuacjach było rozpoznanie obu wniosków w jednym postępowaniu²². Wydanie EPS generalnie było raczej odraczane do czasu uprawomocnienia się – wydawanego jako pierwsze – postanowienia o SNS. Zdarzała się również praktyka wydawania jednego postanowienia, w którym w odrębnych punktach jego sentencji sąd stwierdzał nabycie spadku i postanawiał wydać EPS²³. Alternatywą względem rozpoznania wniosków w ramach jednego postępowania było wyłączenie do odrębnego rozpoznania wniosku o wydanie EPS i rozpoznanie go po uprawomocnieniu się postanowienia o SNS²⁴. Powyższe rozwiązania procesowe były przyjmowane, jeśli przebieg postępowania nie ujawniał sporów między uczestnikami dotyczących sukcesji spadkowej podlegającej stwierdzeniu lub poświadczeniu.

²² SR dla m.st. Warszawy w Warszawie, sygn. I Ns 654/24; SR dla m.st. Warszawy w Warszawie, sygn. II Ns 1174/24; SR w Koszalinie, sygn. I Ns 841/23; SR w Świnoujściu, sygn. I Ns 372/22; SR w Ostródzie, sygn. I Ns 1103/16; SR Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, sygn. V Ns 666/20; SR w Siedlcach, sygn. I Ns 370/21; SR dla Warszawy-Woli w Warszawie, sygn. I Ns 398/20; SR w Ełku, sygn. I Ns 194/17; SR w Tarnobrzegu, sygn. I Ns 773/16; SR w Bielsku-Białej, sygn. II Ns 2270/17; SR Gdańsk-Południe w Gdańsku, sygn. XII Ns 1265/19; SR w Trzciance, sygn. I Ns 514/21; SR w Rybniku, sygn. II Ns 591/17; SR w Koszalinie, sygn. I Ns 841/23; SR w Grjewie, sygn. I Ns 248/23; SR dla Warszawy-Woli w Warszawie, sygn. I Ns 398/20.

²³ SR w Lublińcu, sygn. I Ns 211/18; SR w Opolu, sygn. I Ns 334/18; SR w Wołominie, sygn. I Ns 827/22; SR w Nowym Mieście Lubawskim, sygn. I Ns 21/20; SR w Opatowie, sygn. I Ns 44/24; SR w Trzciance, sygn. I Ns 514/21.

²⁴ SR w Toruniu, sygn. I Ns 484/20; SR w Jeleniej Górze, sygn. I Ns 495/22; SR w Sanoku, sygn. I Ns 184/18; SR w Kędzierzynie-Koźlu, sygn. I Ns 66/23; SR w Jeleniej Górze, sygn. I Ns 495/22; SR w Pruszkowie, sygn. I Ns 769/22; SR w Pruszkowie, sygn. I Ns 769/22.

Przebadana próba aktowa dostarczyła jednak również przykładu wystąpienia takiego sporu. W pierwotnym postępowaniu w Sądzie Rejonowym w Bielsku-Białej na podstawie testamentu urzędowego przez różnych uczestników postępowania zostały złożone wnioski zarówno o wydanie postanowienia o SNS na podstawie testamentu, jak i EPS zgodnego z ustawowym porządkiem dziedziczenia (sygn. II Ns 1860/17). Między stronami była sporna wykładnia testamentu spadkodawczyni, w którym ta odniosła się do polskiej nieruchomości na gruncie art. 961 Kodeksu cywilnego (dalej: KC). W związku z tym sąd stwierdził nabycie spadku z testamentu na rzecz wskazanych w nim osób i oddalił wniosek o wydanie EPS – ze względu na kwestionowanie okoliczności, które miałyby być nim poświadczone. Po uprawomocnieniu się postanowienia o SNS, na jego podstawie – w odrębnym postępowaniu, zainicjowanym wnioskiem spadkobierców testamentowych – wydano im EPS (sygn. I Ns 1450/18). Sąd uznał przy tym ogół uczestników pierwotnego postępowania o SNS za uczestników postępowania o EPS, ale nie wysłuchiwał osób niedziedziczących przed wydaniem EPS, a jedynie informował je o wydaniu EPS.

2.8. Wniosek o SNS mimo wcześniejszego wydania EPS w Polsce

Przeanalizowana próba aktowa dostarczyła też przykładu sprawy, w której spadkobierca wylegitymowany już EPS wydanym przez polski sąd, jako jedyny spadkobierca testamentowy, złożył następnie wniosek o SNS²⁵. W toku postępowania o SNS sąd ustalił, że brakuje majątku spadkowego poza UE, a także w Danii (był jedynie w Polsce i Niemczech). Wnioskodawca natomiast akcentował konieczność uzyskania środka legitymującego go, który byłby wiążący w polskim obrocie prawnym, i podnosił trudności, jakie napotkał z akceptacją wydanego mu EPS w Polsce. Sąd oddalił jednak wniosek o SNS. W uzasadnieniu podano, że wnioskodawcy nie przysługuje interes prawny, którego wymóg wynika z art. 1025 § 1 KC. Wnioskodawca dysponował już EPS, co sprawiało, że nie miał interesu prawnego do wystąpienia o stwierdzenie nabycia spadku, gdyż EPS wywiera skutki we wszystkich państwach członkowskich stosujących rozp. nr 650, w tym w Polsce będącej państwem jego wydania. Wskazano, że polskie organy również mają obowiązek respektować treść EPS i jego skutki wynikające z art. 69 ust. 2 rozp. nr 650, a poświadczenie rodzi skutki tożsame z polskim postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku. Wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, jak podniesiono, byłoby możliwe, gdyby było ono niezbędne do legitymowania się poza granicami

²⁵ SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie, sygn. I Ns 101/20 (EPS wydany 21 października 2020 r.) i sygn. VII Ns 400/21 (oddalenie wniosku o SNS).

UE albo na terenie Danii²⁶, czyli poza obszarem stosowania rozp. nr 650, a takie okoliczności w sprawie nie występowały.

2.9. Wniosek o SNS mimo wcześniejszego wydania EPS w innym państwie członkowskim

W poddanej badaniu próbie aktowej wystąpiły wreszcie dwie sprawy, w których we wniosku o SNS wnioskodawca wskazywał, że w innym państwie członkowskim doszło wcześniej do wydania EPS.

W sprawie rozpatrywanej przez Sąd Rejonowy w Szczytnie (sygn. I Ns 203/22) wdowa po spadkodawcy złożyła wniosek o SNS. Spadkodawca zmarł 14 listopada 2021 r., mając miejsce zwykłego pobytu w Austrii. Do wniosku dołączono EPS wydany na wniosek samej wnioskodawczyni 17 maja 2022 r. przez organ austriacki (notariusza austriackiego działającego z pozycji komisarza sądowego). W austriackim EPS wnioskodawczyni została uznana za wyłączną spadkobierczynią testamentową (austriacki testament notarialny), a organ wydający ujawnił polskie nieruchomości spadkowe w pkt 8 i 9 załącznika IV. Postanowieniem z 11 lipca 2022 r. Sąd Rejonowy stwierdził brak jurysdykcji i odrzucił wniosek. W uzasadnieniu wskazano, że zgodnie z art. 4 rozp. nr 650 polskim organom nie przysługuje jurysdykcja w sprawie. Nie podniesiono natomiast kwestii wydania w Austrii EPS. Wskazano, że fakt pozostawienia gospodarstwa rolnego w Polsce nie pozwala na przyjęcie miejsca zwykłego pobytu w Polsce, a sąd bada jurysdykcję z urzędu. Na podstawie przepisów KPC wykluczono wyjątki od zasady odrzucenia wniosku z braku jurysdykcji. Wnioskodawczyni wniosła zażalenie na wydane postanowienie. Sąd Rejonowy 31 sierpnia 2022 r. stwierdził brak podstaw do uwzględnienia zażalenia (art. 395 § 2 KPC). Postanowieniem z 15 września 2022 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie odrzucił zażalenie. Uzano, że wniosek o uzasadnienie postanowienia sądu pierwszej instancji został złożony z naruszeniem terminu.

W sprawie rozpatrywanej przez Sąd Rejonowy w Złotoryi (sygn. I Ns 67/23) natomiast był rozpatrywany wniosek o SNS po spadkodawczyni mającej miejsce zwykłego pobytu w Bułgarii. W tej samej sprawie bułgarski sąd wydał wcześniej EPS. Postanowieniem z 13 lutego 2023 r. stwierdzono brak jurysdykcji na podstawie art. 2 i 15 rozp. nr 650 i odrzucono wniosek na podstawie art. 1099 § 1 KPC.

²⁶ Konsekwentnie należałoby dodać tu brak potrzeby wykazywania statusu spadkobiercy także na terenie Irlandii.

Tym samym w obu wypadkach odmowa ponownego rozpoznania sprawy odbywała się na poziomie odrzucenia wniosku ze względu na brak jurysdykcji. Wątek skutków dowodowych wydanego już EPS pojawiał się jedynie pomocniczo, a przestrzeń do uwzględnienia faktu wydania takiego EPS otwierała się potencjalnie jako okoliczność potwierdzająca przysługiwanie organom innego państwa członkowskiego jurysdykcji w sprawie.

3. Wydawanie EPS przez polskie sądy

3.1. Liczba EPS wydanych przez polskie sądy

Wyżej opisana weryfikacja wpisów w części Rejestru Spadkowego dotyczącej EPS pozwala na wskazanie, że na 17 sierpnia 2025 r.²⁷ rejestr obejmował 209 EPS wydanych przez polskie sądy oraz 1123 EPS wydane przez polskich notariuszy. Wyżej wspomniane „puste” oraz błędne (niedotyczące rzeczywiście EPS) wpisy sumują się w analizowanym okresie na 263. Na skutek błędu do rejestru trafił też jeden EPS wydany przez niemiecki sąd²⁸.

Liczba spraw o wydanie EPS między 17 sierpnia 2015 r. a rozpoczęciem rejestracji EPS w Rejestrze Spadkowym (8 września 2016 r.) jest trudna do oszacowania, choć raczej niewielka. Wśród akt nadesłanych z sądów, które przesyłały akta objęte rejestrem, znalazła się jedna taka sprawa²⁹. Jednocześnie jednak sądy objęte próbą badawczą nadesłały także akta 11 spraw, które powinny być, a nie zostały, uwzględnione w rejestrze EPS³⁰. Z całą pewnością – podobnie jak do rejestru EPS trafiają błędnie rejestrowane postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i akty poświadczenia dziedziczenia, tak też pewna liczba wydanych EPS zostaje błędnie odnotowana w krajowej części Rejestru Spadkowego³¹.

²⁷ Jak będzie o tym jeszcze mowa, sądy rejestrują EPS czasem ze sporym opóźnieniem względem daty ich wydania. Dane obejmują EPS wydane do 17 sierpnia 2025 r. a zarejestrowane przez sądy do 31 grudnia 2025 r.

²⁸ Sąd Krajowy w Bremie wydał 1 grudnia 2021 EPS po spadkodawczyni (sygn. 31 VI 2936/21), która była właścicielką nieruchomości leżących w okręgu SR w Kaliszu. Niemiecki sąd spadku przesłał odpis wydanego EPS do SR w Kaliszu (zapewne z myślą o sądzie wieczystoksięgowym, który miał zostać w ten sposób poinformowany o wydaniu EPS). W kaliskim SR odpis ten trafił do wydziału cywilnego. W rezultacie wszczęto postępowanie o wydanie EPS, w ramach którego niemiecki EPS został zarejestrowany przez sekretariat wydziału cywilnego w polskim Rejestrze Spadkowym. Po ustaleniu numerów ksiąg wieczystych przesłano do wydziału ksiąg wieczystych zawiadomienie o zmianie właściciela, a następnie zamknięto postępowanie (SR w Kaliszu, sygn. I Ns 403/22).

²⁹ SR dla Łodzi-Widzewa, sygn. VIII Ns 473/15 (EPS wydany 23 marca 2016 r.).

³⁰ SR Białystok, sygn. I Ns 525/22; SR w Szczecinku, sygn. I Ns 595/20; SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie, sygn. II Ns 651/24; SR w Lubinie, I Ns 526/22; SR w Świnoujściu, sygn. I Ns 372/22; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 708/20; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 450/19; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 73/16; SR w Kamiennej Górze, sygn. I Ns 104/18; SR w Trzciance, sygn. I Ns 766/19; SR w Trzciance, sygn. I Ns 734/22.

³¹ Próba aktowa ujawniła dwie takie sprawy: SR w Bydgoszczy, sygn. II Ns 2004/21 i SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 519/24.

Liczbę EPS wydanych w Polsce w okresie pierwszej dekady stosowania rozp. nr 650 można, z uwzględnieniem różnych czynników, oszacować na około 250 wydanych przez polskie sądy i około 1150 wydanych przez polskich notariuszy. Ostatecznie zatem liczba polskich EPS oscyluje wokół 1400.

3.2. Ogólne parametry akt poddanych badaniu

Poddane badaniu akta spraw o wydanie EPS miały średnio objętość niecałych 71 kart – od 14 do 403 kart. Mediana wynosiła 58 kart. Próba aktowa pozwala na wygenerowanie następującego zestawienia obrazującego długość postępowań o wydanie EPS: postępowanie o wydanie EPS uwzględnione w badaniach aktowych trwało średnio (od daty złożenia wniosku do daty wydania poświadczenia) 168 dni. Mediana wynosiła 129 dni. Najkrótsze postępowanie trwało 3 dni, a najdłuższe – 718 dni.

3.3. Występowanie zawodowego pełnomocnika w sprawie

W 96 sprawach (46,38% spraw objętych badaniem) występował zawodowy pełnomocnik, w dalszych 6 sprawach (2,90%) zaś redakcja pism składanych przez strony pozwalała na wysunięcie wniosku, że były one przygotowane przez osobę mającą przygotowanie prawnicze, choć taka osoba formalnie w sprawie nie występowała. Pełnomocnik zawodowy nie występował tym samym w żadnym zakresie w 105 sprawach (50,72%). Wśród pełnomocników zawodowych w 30 sprawach występował radca prawny, w 64 – adwokat, a w 2 sprawach – adwokat zagraniczny.

Stosunkowo wysoka liczba postępowań, w których występowali zawodowi pełnomocnicy, wydaje się zrozumiała, jeśli uwzględnić transgraniczny charakter spraw, w których wydawane są EPS. W szczególności dla stron zamieszkałych poza Polską lub niewładających językiem polskim powierzenie zawodowemu pełnomocnikowi przeprowadzenia postępowania spadkowego, czy też szerszego procesu regulowania sukcesji spadkowej, może być racjonalnym podejściem – w oderwaniu od rzeczywistego stopnia skomplikowania sprawy i jej niespornego charakteru.

Powyższe dane w dużej mierze zostały zebrane, aby zweryfikować, czy zawodowi pełnomocnicy preferują sądową ścieżkę wydawania EPS (w zestawieniu ze ścieżką notarialną). Trudno jest taką korelację potwierdzić na podstawie powyższych danych. Jest to utrudnione także dlatego, że brakuje porównywalnych danych z notarialnych postępowań o wydanie EPS.

3.4. Sposób złożenia wniosku

W 102 sprawach z 207 (49,28%) wnioskodawca posłużył się formularzem wniosku o wydanie EPS. Wniosek w innej formie został przygotowany w 105 przypadkach (50,72%).

Również w 102 sprawach z 207 (49,28%) wnioskodawca był wzywany przez sąd o uzupełnienie wniosku. Najczęstszym przedmiotem wezwań były braki fiskalne wniosku (opłata sądowa, opłata za rejestrację w Rejestrze Spadkowym EPS, sporadycznie zaliczki na koszty tłumaczeń) oraz odpisy wniosku przeznaczone dla uczestników postępowania.

Strukturalną trudnością było dążenie sądów do uzyskania od wnioskodawcy danych niezbędnych do wypełnienia formularza EPS. Niektóre sądy wzywały wnioskodawcę do złożenia wniosku na formularzu wniosku, ułatwiającym pozyskanie tych danych³², najczęściej wezwanie wiązało się z rygorem zwrotu wniosku³³, a w jednej sprawie – odmową wydania EPS³⁴. Taka praktyka orzecznicza nie uwzględnia – potwierdzonego już przez TSUE³⁵ – fakultatywnego charakteru formularza wniosku. Za niesprzeczne ze stanowiskiem TSUE wydaje się natomiast alternatywne podejście, przyjęte przykładowo w następujących sprawach:

- poinformowanie wnioskodawcy o konieczności dostarczenia wypełnionego formularza wniosku na wyznaczoną rozprawę³⁶,
- wezwanie wnioskodawcy o wskazanie na piśmie informacji o jakich mowa w art. 65 ust. 3 rozp. nr 650 oraz informacji wskazanych w art. 68 lit. e rozp. nr 650 – ze wskazaniem, że lakoniczność informacji może skutkować odmową wydania poświadczenia lub też wydaniem poświadczenia częściowego³⁷,
- zobowiązanie wnioskodawczyni do złożenia informacji znajdujących się w formularzu wniosku (na formularzu lub na odrębnej karcie) – pod rygorem oddalenia wniosku³⁸,
- wezwanie wnioskodawcy do złożenia formularza wniosku lub uzupełnienia wniosku o wymagane przepisem art. 65 rozp. nr 650 informacje i dokumenty, ewentualnie o podanie przyczyn, dla których dokumenty nie mogą zostać przedłożone – termin 7 dni pod rygorem zwrotu wniosku³⁹.

³² SR w Białymstoku, sygn. I Ns 369/25; SR w Oświęcimiu, sygn. I Ns 1051/16.

³³ SR w Koninie, sygn. I Ns 1433/23; SR w Limanowej, sygn. I Ns 676/19; SR w Koninie, sygn. I Ns 636/20; SR w Koninie, sygn. I Ns 1433/23; SR w Bielsku-Białej, sygn. I Ns 1450/18; SR w Myśliborzu, sygn. I Ns 113/18; SR w Rybniku, sygn. II Ns 591/17; SR w Bydgoszczy, sygn. II Ns 237/23; SR w Wodzisławiu Śląskim, sygn. I Ns 939/17; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 49/21; SR w Piotrkowie Trybunalskim, sygn. I Ns 921/21; SR dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, sygn. I Ns 277/22; SR w Bydgoszczy, sygn. II Ns 2004/21.

³⁴ SR w Kwidzynie, sygn. I Ns 654/21 (uzupełnienie na formularzu wniosku załącznika III odnośnie do córki wnioskodawczyni, która również była jej pełnomocniczką).

³⁵ Wyrok TSUE z 17 stycznia 2019 r. w sprawie Brisch, sygn. C-102/18.

³⁶ SR w Kędzierzynie-Koźlu, sygn. I NS 66/23.

³⁷ SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 1715/21.

³⁸ SR w Ostródzie, sygn. I Ns 1103/16.

³⁹ SR w Bielsku-Białej, sygn. II Ns 721/18.

Do kwestii charakteru formularza wniosku zdarzało się odnosić samym wnioskodawcom. Jedna z wnioskodawczyń podkreśliła, że „odstępuje od możliwości skorzystania z formularza wniosku” (art. 65 ust. 2 rozp. nr 650)⁴⁰. Jeden z zawodowych pełnomocników specjalizujących się w sprawach polsko-niemieckich, występujący częściej w sprawach dotyczących EPS, zauważył, że składa wniosek na formularzu, mimo braku takiego obowiązku prawnego, „bo z doświadczeń pełnomocnika wynika, że formularz ten ułatwia sądom wydawanie EPS”⁴¹.

Powtarzalnym motywem w wypadku wniosków składanych przez zawodowych pełnomocników było pominięcie formularza i zawarcie ogółu danych niezbędnych do wypełnienia formularza EPS we wniosku złożonym w formie pisma procesowego w danej sprawie. Spora-dycznie odnotowano posługiwanie się przez wnioskodawców, w tym zawodowych pełnomocników, nie formularzem wniosku o wydanie EPS, ale formularzem samego poświadczenia, który traktowano jako załącznik do wniosku⁴². W jednej sprawie taka praktyka, przyjęta przez zawodowego pełnomocnika, doprowadziła jednak do zwrotu wniosku.

3.5. Potrzeba użycia EPS w innym państwie członkowskim

Zgodnie z art. 62 ust. 1 EPS wydawany jest w celu wykorzystania w innym państwie członkowskim. Odnoszący się do przeznaczenia poświadczenia art. 63 ust. 1 rozp. nr 650 powtarza, że wydanie go wiąże się z potrzebą wykazania poświadczanych okoliczności w innym państwie członkowskim. Art. 65 ust. 2 lit. f rozp. nr 650 przewiduje określenie tego celu we wniosku o wydanie poświadczenia.

TABELA 1. Potrzebę użycia w jakim państwie członkowskim, innym niż Polska, powoływał wnioskodawca? (Możliwe wskazanie więcej niż jednego państwa członkowskiego).

Odpowiedź	Liczba	Procent całości
Niemcy	100	48,31%
Austria	26	12,56%
Francja	10	4,83%
Czechy	9	4,35%
Szwecja	8	3,86%
Hiszpania	7	3,38%
Słowacja	6	2,90%
Belgia	6	2,90%

⁴⁰ SR Suwałki, sygn. I Ns 622/24.

⁴¹ SR w Piotrkowie Trybunalskim, sygn. I Ns 808/23.

⁴² SR w Tomaszowie Mazowieckim, sygn. I Ns 460/18.

Odpowiedź	Liczba	Procent całości
Bułgaria	3	1,45%
Grecja	2	0,97%
Chorwacja	2	0,97%
Włochy	4	1,93%
Cypr	1	0,48%
Łotwa	1	0,48%
Litwa	1	0,48%
Węgry	1	0,48%
Ogółem	211	100,00%

Brak jednoznacznego wskazania państwa członkowskiego stwierdzono w 20 sprawach (w próbie aktowej 207 spraw – 9,66 %). W jednej sprawie wskazano, że użycie EPS było planowane tylko w Polsce. W jednej sprawie wskazano chęć użycia EPS (obok Słowacji) także w Szwajcarii, a w kolejnej (obok Hiszpanii) – także w Lichtensteinie.

TABELA 2. Jak została uzasadniona potrzeba użycia EPS w innym państwie członkowskim? (Możliwy wielokrotny wybór).

Odpowiedź	Liczba	Procent całości
Środki pieniężne w innym państwie członkowskim	92	44,44%
Istnienie nieruchomości w innym państwie członkowskim	52	25,12%
Istnienie ruchomości w innym państwie członkowskim	15	7,25%
Postępowanie administracyjne w innym państwie członkowskim	13	6,28%
Postępowanie sądowe w innym państwie członkowskim	11	5,31%
Potrzeba ustalenia istnienia majątku spadkowego w innym państwie członkowskim	5	2,42%
Inne	34	16,43%
Ogółem	238	100,00%

Wśród odpowiedzi z kategorii „inne” absolutna większość nie pozwalała na ustalenie konkretnego przeznaczenia (np. wykonywanie praw spadkobiercy, uregulowanie spraw majątkowych, wykazanie statusu spadkobiercy w określonym kraju itp.). W dwóch sprawach wskazano rozliczenia z pracodawcą spadkodawcy, w kolejnych dwóch – wykonywanie uprawnień współnika spółki prawa handlowego, w jednej – zamknięcie działalności gospodarczej spadkodawcy, w kolejnej – realizacja szczególnych rodzajów wierzytelności (odszkodowanie z tytułu uszczerbku na zdrowiu). Zdarzało się także wykazanie statusu spadkobiercy przed ubezpieczycielem (jedna sprawa) lub ubezpieczycielem społecznym (jedna sprawa).

Podkategorię zbioru „postępowania administracyjne” stanowiła powtarzalna potrzeba użycia EPS przed organami podatkowymi, która w jednej sprawie była związana z dążeniem

spadkobiercy do wykazania nie tylko statusu spadkobiercy, ale także w dużej mierze ograniczonej odpowiedzialności za długi spadkowe, wynikającej z dziedziczenia z dobrodziejstwem inwentarza⁴³.

W aktach poddanych analizie dominowało liberalne podejście sądów do kwestii potrzeby użycia EPS w innym państwie członkowskim. Jak wskazano wyżej, potrzeba taka nie została w ogóle określona w 9,66% spraw. Zdarzały się też wskazania pozorne („niezbędne do reprezentowania w sprawach urzędowych poza granicami Polski”), w wypadku których sąd nie wzywał o ich konkretyzację⁴⁴. Wezwania o konkretyzację w zakresie potrzeby użycia w innym państwie członkowskim były sporadyczne⁴⁵.

Analizowana próba aktowa zawiera dokumenty przedkładane przez samych wnioskodawców na okoliczność potrzeby użycia EPS w innym państwie członkowskim w 23 sprawach (11,11%). Takich dokumentów nie przedkładano w 184 sprawach (88,89%). W sprawach tych sądy przeważnie ograniczały się do oświadczeń wnioskodawców albo nie weryfikowały tej przesłanki (wspomniane 9,66% próby aktowej). W jednym sądzie odnotowano jednak powtarzalne podejście formalistyczne, objawiające się wezwaniem wnioskodawcy do przedłożenia dokumentów potwierdzających, że w skład spadku wchodzi środki na rachunku bankowym w innym państwie członkowskim (wraz z tłumaczeniem na język polski) pod rygorem zwrotu wniosku⁴⁶.

Powyższe dane odnoszą się do wskazanego we wniosku przez wnioskodawcę zamiaru użycia EPS. Poniżej będą przedstawione jeszcze dane odnoszące się do profilu spadkodawcy oraz uczestników postępowania, które pozwolą na zidentyfikowanie elementów stanu faktycznego prowadzących do systemów prawnych innych państw członkowskich. Potrzeba użycia EPS w określonym kraju (najczęściej kraju miejsca położenia majątku spadkowego), widoczna i zakładana w chwili składania wniosku, może być uzupełniana dopiero w toku

⁴³ SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 49/21.

⁴⁴ SR w Miastku, sygn. I Ns 59/21.

⁴⁵ SR w Pabianicach, sygn. I Ns 629/22.

⁴⁶ SR w Koninie, sygn. I Ns 1231/20, I Ns 832/24. Na szersze zreferowanie zasługuje rozpoznany w tym sądzie wniosek o wydanie EPS w sprawie o sygn. I Ns 636/20: wezwano w niej wnioskodawczynię, która we wniosku powołała się na konieczność przedstawienia EPS w austriackim banku, o uzupełnienie braków formalnych wniosku poprzez przedłożenie dokumentów potwierdzających, że w skład spadku wchodzi wkład w austriackim banku pod rygorem zwrotu wniosku. Wnioskodawczyni złożyła pismo z austriackiego banku potwierdzające „utrzymywanie kontaktu” z bankiem przez spadkodawcę i zablokowanie rachunku w związku z postępowaniem spadkowym. Sąd zarządził zwrot wniosku, uznawszy to za niewystarczające, i oczekiwał wykazania, czy spadkodawcę łączyła z bankiem umowa rachunku bankowego, wkładu pieniężnego czy innego rodzaju lokata, a także podanie danych indywidualizujących wyżej wymienione czynności (np. umowy), jako niezbędne do nadania dalszego biegu sprawie. Pełnomocnik wnioskodawczyni złożył skorygowane tłumaczenie przyszłego pisma, w którym w miejsce sformułowania „utrzymywał kontakt” użyto „posiadł konto bankowe”. Sąd zarządził zwrot wniosku, m.in. ze względu na przedłożenie jedynie kopii, a nie oryginału pisma austriackiego banku. Wnioskodawczyni wyjaśniła, że pismo to otrzymała drogą mailową, ale wystąpiła do banku o przesłanie go pocztą tradycyjną. Ostatecznie złożyła do akt egzemplarz papierowy zawierający podpis osoby działającej w imieniu banku.

procesu załatwiania formalności związanych z nabyciem spadku potrzebą użycia EPS także w innych państwach członkowskich. Powtarzalną konstelacją jest tu potrzeba przedstawienia EPS organom podatkowym państwa zamieszkania spadkobiercy w związku z rozliczeniem nabytego w innym państwie członkowskim majątku na gruncie podatku od spadków.

3.6. Podstawy jurysdykcji i jej badanie

TABELA 3. Jaka była podstawa jurysdykcji sądu wydającego poświadczenie, wskazana w EPS?

Odpowiedź	Liczba	Procent całości
art. 4 rozp. nr 650 (jurysdykcja ogólna)	194	93,72%
art. 10 rozp. nr 650 (jurysdykcja dodatkowa)	4	1,93%
art. 7 lit. a rozp. nr 650 (jurysdykcja w przypadku wyboru prawa)	0	0,00%
art. 7 lit. b rozp. nr 650 (jurysdykcja w przypadku wyboru prawa)	2	0,97%
art. 7 lit. c rozp. nr 650 (jurysdykcja w przypadku wyboru prawa)	2	0,97%
art. 11 rozp. nr 650 (<i>forum necessitatis</i>)	0	0,00%
Ogółem (łącznie)	202	100,00%

Sporadycznie problemy jurysdykcyjne – przede wszystkim oceny w zakresie ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy – były wcześniej przedmiotem rozstrzygnięcia sądowego, które zwalniało sąd wydający EPS z dalszych ocen w tej kwestii. Można tu wyodrębnić kilka kategorii spraw. Po pierwsze – i jest to przypadek najczęstszy – postępowanie o wydanie EPS może poprzedzać postępowanie o wydanie SNS, w którym prawomocnie dokonano już oceny w zakresie przysługiwania polskim sądom jurysdykcji w sprawie. Przykłady tego rodzaju rozstrzygnięć omówiono już wyżej. Po drugie, ocena sądowa w zakresie miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy mogła być wyrażona wcześniej w innym państwie członkowskim⁴⁷. Obie kategorie mogą się zresztą zająć⁴⁸. Wreszcie odrzucenie wniosku o wydanie

⁴⁷ Tak w sprawie SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 708/20, którą poprzedzała próba przeprowadzenia niemieckiego postępowania spadkowego, by uregulować stan prawny niemieckiej nieruchomości, w toku której niemiecki sąd uznał, że niemieckim organom nie przysługuje jurysdykcja, gdyż spadkodawca miał miejsce zwykłego pobytu w Polsce.

⁴⁸ Tak w sprawie SR dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, sygn. I Ns 277/22, w której najpierw austriacki sąd stwierdził brak jurysdykcji postanowieniem z 11 czerwca 2018 r., uznawszy, że spadkodawca był wprawdzie zameldowany w Wiedniu i tam zmarł, ale przyjeżdżał do Wiednia jedynie 3–4 razy w roku, a faktycznie mieszkał w Polsce, gdzie zajmował się matką wymagającą opieki. Następnie wydano postanowienie o SNS z 27 lutego 2020 r., sygn. II Ns 997/18, by w końcu rozpatrywać wniosek o wydanie EPS.

EPS ze względu na brak polskiej jurysdykcji może prowadzić do odmiennej oceny dokonanej przez sąd okręgowy w postępowaniu zażaleniowym⁴⁹.

Wyżej opisane sprawy pokazują początkowo restrykcyjne podejście sądów do przyjęcia ostatniego miejsca zwykłego pobytu w Polsce, gdyż pierwotnie doszło w nich do odrzucenia wniosku ze względu na brak jurysdykcji. W większości wypadków ocena dokonywana przez sąd, jako organ wydający EPS, była jednak – jeśli w ogóle występowała – dość pobieżna i nacechowana liberalną skłonnością do przyjęcia polskiej jurysdykcji.

W sprawie Sądu Rejonowego w Pszczynie (sygn. I Ns 885/23) spadkodawczyni była polską obywatelką, ale pracowała w Belgii i miała tam rachunek bankowy. Miejsce zwykłego pobytu zostało ustalone tylko na podstawie zapewnienia spadkowego – nie było przedmiotem dalszej analizy ani sprawdzane w innych źródłach.

W sprawie Sądu Rejonowego w Koninie (sygn. I Ns 1433/23) spadkodawczyni była bezdzietną panną zmarłą 16 lutego 2023 r. Nie pozostawiła testamentu. Wniosek o wydanie EPS legitymującego rodziców, jako dziedziczących z ustawy po połowie, został złożony przez rodziców. We wniosku wnioskodawcy wskazali, że zmarła zamieszkiwała w Niemczech. Wątek miejsca zwykłego pobytu nie był w żaden sposób analizowany w toku postępowania. EPS wydano ze wskazaniem niemieckiego adresu zamieszkania spadkodawczyni, a polskiego miejsca zwykłego pobytu jako podstawy jurysdykcji i prawa właściwego.

W sprawie Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie (sygn. I Ns 101/20) spadkodawczyni zmarła 12 grudnia 2019 r. w Warszawie. Była obywatelką polską pozostającą w związku małżeńskim z obywatelem niemieckim i zamieszkiwała (także?) w Niemczech. Pozostawiła własnoręczny testament, który 19 grudnia 2019 r. został otwarty i ogłoszony

⁴⁹ SR w Tarnobrzegu, sygn. I Ns 322/23: spadkodawca pozostawił żonę i dwójkę małoletnich dzieci. Wnioskodawczyni, reprezentowana przez adwokata, określiła we wniosku miejsce zamieszkania rodziny w Polsce jako ostatnie miejsce zamieszkania, natomiast miejscowość, w której spadkodawca zmarł w Niemczech, jako jego „ostatnie miejsce zwykłego pobytu”. We wniosku wskazano także, że spadkodawca od 16 lat pracował w Niemczech, miał tam rachunek bankowy i dwa samochody. Postanowieniem z 22 grudnia 2022 r. sąd rejonowy stwierdził brak jurysdykcji krajowej i odrzucił wniosek. W uzasadnieniu podniesiono m.in. że element woli (zamiar przebywania) nie ma rozstrzygającego znaczenia przy określaniu miejsca zwykłego pobytu, a rozstrzygające jest rzeczywiste centrum życiowe i ześrodkowanie interesów osobistych. W zażaleniu pełnomocnik strony powoływał się na pomyłkę we wniosku, jedynie zarobkowy charakter pobytu w Niemczech i silne związki rodzinne z Polską. Postanowieniem z 27 kwietnia 2023 r. SO w Tarnobrzegu (sygn. I Cz 100/23) uchylił postanowienie, uznawszy, że nie rozpoznano istoty sprawy. Celem ustalenia głównego ośrodka więzi spadkodawcy i jego stosunków życiowych, czyli jego centrum egzystencji, niezbędne jest poczynienie dalszych ustaleń w zakresie stanu faktycznego, w tym m.in. przesłuchanie wnioskodawczyni. W rezultacie wydano w sprawie EPS; podobnie w sprawie SR w Opatowie, I Ns 467/24, w której wniosek został początkowo odrzucony ze względu na przyjęcie, że spadkodawca wykazał ostatnie miejsce zwykłego pobytu we Włoszech, ale SO w Kielcach uchylił postanowienie, uznawszy, że miejsce zwykłego pobytu było zlokalizowane w Polsce, i powołał się na motywy 23 i 24 rozp. nr 650; podobnie w sprawie SR w Limanowej, I Ns 402/22, w której po odrzuceniu wniosku SO w Nowym Sączu uznał, że pobyt spadkodawcy w Austrii był związany jedynie ze świadczeniem tam pracy i spadkodawca miał miejsce zwykłego pobytu w miejscu zamieszkania rodziny w Polsce; tak też w sprawie SR w Opatowie, sygn. I Ns 467/24, w której wniosek został początkowo odrzucony ze względu na przyjęcie, że spadkodawca miał ostatnie miejsce zwykłego pobytu we Włoszech, ale SO w Kielcach uchylił postanowienie, uznawszy, że miejsce zwykłego pobytu było zlokalizowane w Polsce, i powołał się na motywy 23 i 24 rozp. nr 650.

przez niemiecki sąd. W protokole otwarcia wskazano niemieckie miejsce zwykłego pobytu. Dziedziczący z testamentu mąż rozpoczął jednak polskie postępowanie spadkowe. Przed warszawskim sądem 18 grudnia 2019 r. złożył oświadczenie o przyjęciu spadku, a 19 lutego 2020 r. złożył wniosek o wydanie EPS, w którym wskazał, że spadkodawczyni miała miejsce zamieszkania zarówno w Niemczech, jak i Warszawie. Miejsce zwykłego pobytu nie było przedmiotem pogłębionej analizy ze strony sądu, który wszczął postępowanie i przeprowadził je z udziałem krewnych zaliczających się do kręgu osób powołanych z ustawy, a następnie wydał EPS, przyjmąwszy polskie miejsce zwykłego pobytu.

Wśród spraw, w których przyjęto odmienne podejście można wskazać Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie (sygn. I Ns 719/23), który rozpatrywał wniosek o wydanie EPS z ustawy na rzecz rodziców po pięćdziesięcioletniej rozwiedzionej i bezdzietnej spadkodawczyni, która zgodnie z wnioskiem miała pracować w Hiszpanii, a w Polsce mieć miejsce zwykłego pobytu. Sąd, odbierający zapewnienie spadkowe, dopytywał o charakter i powody pobytu w Hiszpani, a także ewentualnego partnera życiowego na terenie Hiszpanii.

Próba aktowa ponadto pośrednio odnosiła się do dwóch kategorii spraw – problematycznych z punktu widzenia ustalania ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy – co do których trwa proces wypracowywania wspólnego podejścia do ich oceny na płaszczyźnie europejskiej. Nie były to jednak typowe sprawy z obu kategorii.

Pierwszą kategorią są spadkodawcy przebywający w instytucjach opiekuńczych w związku ze stanem zdrowia, który nie pozwala im już na samodzielne funkcjonowanie. Przeniesienie spadkodawcy do innego państwa członkowskiego w związku z koniecznością zapewnienia mu opieki tego rodzaju jest szczególnie kłopotliwe w zakresie oceny miejsca zwykłego pobytu. W Polsce funkcjonuje jednocześnie szereg prywatnych instytucji, które wyspecjalizowały się w zapewnianiu tego rodzaju opieki seniorom pochodzącym głównie z państw Europy Zachodniej.

W sprawie rozpatrywanej przez Sąd Rejonowy w Wałbrzychu (sygn. I Ns 73/16) spadkodawca zmarł 11 listopada 2015 r. Mieszkał w prywatnej placówce opiekuńczo-leczniczej. Był obywatelem niemieckim urodzonym na terenie Górnego Śląska, miał numer PESEL i w 1981 r. na ternie Polski zawarł związek małżeński. Do Niemiec wyjechał jeszcze z PRL, jako tzw. późny przesiedleńca. Jurysdykcja w sprawie została przyjęta w trybie art. 4 rozp. nr 650, właściwość prawa polskiego w trybie art. 21 ust. 1 rozp. nr 650. EPS został wydany 12 stycznia 2017 r. ze względu na nieruchomości spadkowe w Niemczech.

W sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Gorlicach (sygn. I Ns 194/21) spadkodawca był Niemcem sudeckim, pochodzącym z terenu dzisiejszych Czech, obywatelem niemieckim. Pozostawał w związku małżeńskim z obywatelką polską. Zmarł w małej miejscowości, gdzie jest prowadzony dom opieki, w którym przebywał. Miejsce zwykłego pobytu nie było

przedmiotem szczególnej weryfikacji. EPS był wydawany w związku z koniecznością uregulowania majątku spadkowego na terenie Niemiec.

W obu przedstawionych wypadkach sądy nie musiały się wprost mierzyć z kwestią transferu miejsca zwykłego pobytu z jednego państwa członkowskiego do innego (wyłącznie) w związku z umieszczeniem w placówce opiekuńczo-leczniczej. Spadkodawcy mieli bowiem inne związki z Polską, które – jak można zakładać – prowadziły do wyboru właśnie polskiej instytucji opiekuńczej. Jednakże w sprawach, w których akta nie pozwalały na zidentyfikowanie związków z Polską innych niż pobyt w prywatnej instytucji opiekuńczej prowadzonej w Polsce, a w takich polskie sądy również wydawały EPS, kwestia również nie była dotychczas przedmiotem dogłębniejszej analizy⁵⁰.

Innym typem kazuśów, w których ocena miejsca zwykłego pobytu może przysparzać trudności, jest pobyt spadkodawcy w innym państwie członkowskim związany z leczeniem na jego terenie. Również w tej kategorii próba akt z postępowań o wydanie EPS nie dostarczyła żadnych tzw. *hard cases*.

Motyw ten wystąpił jedynie pobocznie w sprawie rozpatrywanej przez Sąd Rejonowy dla Poznania – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu (sygn. I Ns 666/20). Spadkodawczyni była obywatelką zarówno polską, jak i niemiecką. W 1980 roku wyjechała na stałe do Niemiec. Po przejściu na emeryturę w Niemczech zamieszkała we Frankfurcie nad Odrą, w mieszkaniu którego własność nabyła wraz z mężem, a następnie zamieszkała wraz z mężem w Poznaniu, w mieszkaniu, do którego przysługiwało jej spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu. W Polsce sporządziła też testament notarialny. W okresie poprzedzającym śmierć spadkodawczyni ponownie zajęła mieszkanie we Frankfurcie nad Odrą – w związku z chorobą nowotworową i leczeniem w niemieckim szpitalu – gdzie zmarła. We wniosku o wydanie EPS wskazano Poznań jako jej miejsce zwykłego pobytu. W zapewnieniu spadkowym spadkobierca wskazał, że pobyt we Frankfurcie nad Odrą był związany z lepszą opieką medyczną w niemieckim szpitalu. Sąd przyjął polskie miejsce zwykłego pobytu.

3.7. Prawo właściwe

Badania aktowe nie obejmowały żadnej sprawy, w której prawem właściwym dla ogółu spraw dotyczących spadku po spadkodawcy (statutem spadkowym) byłoby prawo inne niż polskie. W 188 spraw z 207 objętych badaniem (90,82%) właściwość prawa polskiego wynikała zgodnie z treścią wydanego EPS z przyjęcia ostatniego miejsca zwykłego pobytu w Polsce. Wybór

⁵⁰ SR w Raciborzu, sygn. I Ns 343/23.

prawa jako podstawę przyjęcia właściwości prawa polskiego wskazano w 10 wydanych EPS z 207 (4,82%).

TABELA 4. Jaka była podstawa wskazania prawa właściwego?

Odpowiedź	Liczba	Procent całości
Wskazane państwo było miejscem zwykłego pobytu zmarłego w chwili jego śmierci (art. 21 ust. 1 rozp. nr 650)	188	90,82%
Zmarły dokonał wyboru prawa wskazanego państwa, którego był obywatelem (art. 22 ust. 1 rozp. nr 650)	10	4,83%
Zmarły był w sposób oczywisty bliżej związany ze wskazanym państwem niż z państwem jego zwykłego pobytu	3	1,45%
Brak wskazania	6	2,90%
Ogółem	207	100,00%

Tym samym zastanawiająco niski w próbie aktowej był udział procentowy spraw, w których właściwość prawa wynikała z aktu wyboru prawa. Jedynie częściowo wynika to z ogólnej przewagi ustawowego porządku dziedziczenia.

TABELA 5. Jakie było poświadczone dziedziczenie?

Odpowiedź	Liczba	Procent całości
testamentowe	66	31,88%
ustawowe	136	65,70%
częściowo testamentowe i częściowo ustawowe	4	1,93%
brak odpowiedzi	1	0,48%
Ogółem	207	100,00%

Spośród 70 spraw, w których spadkodawca sporządził testament będący podstawą dziedziczenia, były to: testamenty notarialne (42 sprawy), testamenty własnoręczne (23 sprawy) i testamenty ustne (2 sprawy). Z uwagi na okoliczność, że wybór prawa został wskazany jedynie w 10 wydanych EPS, można podejrzewać, że sądy nie wyczerpały w pełni potencjału wykładni ocenianych testamentów pod kątem przyjęcia wyboru prawa dokonanego konkludentnie (art. 22 ust. 2 *in fine* rozp. nr 650 albo art. 83 ust. 2 rozp. nr 650) oraz wynikającej z art. 83 ust. 4 rozp. nr 650 fikcji wyboru prawa, która zgodnie z orzecznictwem TSUE ma wszelkie skutki wyboru prawa dokonywanego wprost w trybie art. 22 rozp. nr 650⁵¹.

Stosowanie obcego prawa spadkowego wchodziło tym samym w grę w związku z koniecznością oceny ważności formalnej i skutków testamentów sporządzonych w innych jurysdykcjach. W przeanalizowanej próbie aktowej sądy miały do czynienia z testamentami

⁵¹ Wyrok TSUE z 16 lipca 2020 r. w sprawie E.E., sygn. C80/19, pkt 94; wyrok TSUE z 9 września 2021 r. w sprawie RK, sygn. C422/20, pkt 60 *et seq.*

sporządzonymi w Niemczech (5 spraw), Czechach (1 sprawa), Austrii (1 sprawa), Szwajcarii (1 sprawa) i Australii (1 sprawa). Jedynie w jednej sprawie – testamentu wspólnego sporządzonego przez spadkodawcę na terenie Szwecji – sąd musiał jednak uruchomić mechanizmy ustalenia treści prawa obcego⁵². Sądy w przebadanej próbie aktowej nie były konfrontowane z umowami dziedziczenia sporządzonymi przez spadkodawców poza Polską.

3.8. Spadkodawca – profil osobowy

Dane zgromadzone w toku badań aktowych pozwalają na przedstawienie następującego profilu spadkodawcy. W zakresie płci spadkodawcy 141 z przebadanych EPS (68,12%) dotyczyło mężczyzn, a 65 poświadczeń (31,40%) zostało wydanych po kobietach. Płeć spadkodawcy nie została oznaczona w jednej sprawie.

Spadkodawca – zgodnie z treścią wydanych poświadczeń w 194 sprawach (93,72%) – zamieszkiwał w Polsce. Koresponduje to z powyższymi danymi odnoszącymi się do głównej roli jurysdykcji z art. 4 rozp. nr 650, opartej na ostatnim miejscu zwykłego pobytu w Polsce. Wśród łącznie 13 spraw, w których w poświadczeniu wskazywano inne niż polskie miejsce zamieszkania spadkodawcy, dotyczyło to: Niemiec (7 spraw), Austrii (3 sprawy), Włoch (2 sprawy) i Francji (1 sprawa).

W próbie aktowej poddanej badaniu w 154 wypadkach (74,40%) spadkodawcy mieli – zgodnie z wydawanym poświadczeniem – wyłącznie polskie obywatelstwo. W pozostałych sprawach mieli (także) obywatelstwa następujących krajów: niemieckie (37 spraw), belgijskie (3 sprawy), szwedzkie (3 sprawy), amerykańskie (2 sprawy), w pojedynczych przypadkach były to zaś obywatelstwa: bułgarskie, włoskie, łotewskie, litewskie, węgierskie, niderlandzkie, austriackie i ukraińskie.

Pewnym wyznacznikiem integracji z polskim systemem prawnym może być posiadanie przez spadkodawcę numeru PESEL. Numer taki został ujawniony w wydawanym EPS lub był powoływany w aktach w 163 sprawach z 207 przebadanych (78,74%). Nie oznacza to, że w pozostałych sprawach spadkodawca tego numeru PESEL rzeczywiście nie miał. Okoliczność ta nie została jednak ustalona w toku sprawy ani ujawniona w EPS.

Zgodnie z treścią wydawanych EPS spadkodawca w 37 sprawach z 207 badanych urodził się poza Polską. W 20 sprawach było to niemieckie miejsce urodzenia, w 3 – belgijskie, w 2 – bułgarskie, w 2 – ukraińskie, w pojedynczych sprawach zaś były to: Niderlandy, Włochy, Węgry, Litwa, Łotwa, Czechy, Szwecja, USA i Białoruś.

⁵² SR dla Łodzi-Widzewa, sygn. VIII Ns 473/15.

W 179 wypadkach w treści EPS było wskazywane polskie miejsce zgonu spadkodawcy. W 28 sprawach z 207 przeanalizowanych spadkodawca zmarł na terenie Niemiec, w 8 – Austrii, 4 – Włoch, 3 – Francji, 2 – na terenach: Czech, Słowacji i Szwecji, a po jednej – na terenach: Belgii, Hiszpanii, Szwajcarii, Australii i Irlandii.

3.9. Wnioskodawca – profil osobowy

Zgodnie z treścią wydawanych EPS wnioskodawcy w 167 sprawach z 207 analizowanych (80,68%) mieli wyłącznie polskie obywatelstwo. Obywatelstwo (również) inne niż polskie wystąpiło w 36 sprawach (17,39%): niemieckie (27 spraw), szwedzkie (2 sprawy), belgijskie (1 sprawa), austriackie (1 sprawa), włoskie (1 sprawa) i niderlandzkie (1 sprawa), ukraińskie (1 sprawa). W pozostałych sprawach brakuje danych w tym zakresie.

Wnioskodawcy w 163 sprawach (74%) mieszkali w Polsce. Poza Polską w 42 sprawach (20,29%). Były to głównie: Niemcy (27 spraw), Austria (2 sprawy), Belgia (2 sprawy), Grecja (1 sprawa), Francja (1 sprawa), Włochy (1 sprawa). W dwóch wypadkach były to USA, a po jednej sprawie: Norwegia, Australia, Wielka Brytania, Irlandia, Szwajcaria i Kanada. W pozostałych sprawach brakuje danych w tym zakresie.

Wśród uczestników postępowania innych niż wnioskodawca odnotowano obywateli niemieckich (11 spraw), belgijskich (1 sprawa) i słowackich (1 sprawa). Uczestnicy postępowania zamieszkiwali w: Niemczech (29 spraw), Francji (4 sprawy), Belgii (3 sprawy), Szwecji (3 sprawy), Niderlandach (2 sprawy), Słowacji (1 sprawa). Ponadto odnotowano miejsce zamieszkania uczestników w USA (3 sprawy), Australii (2 sprawy), a w pojedynczych sprawach w: Wielkiej Brytanii, Irlandii i Szwajcarii.

TABELA 6. Jaka była relacja rodzinna wnioskodawcy względem spadkodawcy – wnioskodawca w stosunku do spadkodawcy⁵³?

Odpowiedź	Liczba	Procent całości ⁵⁴
małżonek	73	35,27%
syn	43	20,77%
córka	35	16,91%
siostra	15	7,25%
zstępny rodzeństwa	15	7,25%
matka	11	5,31%
wnuk / wnuczka	5	1,93%

⁵³ Wielokrotny wybór był możliwy, gdyż w sprawie mogło występować więcej wnioskodawców niż jeden.

⁵⁴ Wartość odnosi się do próby aktowej 207 spraw.

ojciec	3	1,45%
brat	3	1,45%
obca osoba	3	1,45%
pasierb / pasierbica	2	0,97%
inne	7	3,38%
Ogółem	216	100,00%

W kategorii „inne” występowały: były małżonek, konkubina, opiekun spadkodawcy, szwagierka spadkodawcy, dalsi członkowie rodziny (po jednej sprawie) i brak wskazania (2 sprawy).

3.10. Przedmiot poświadczenia

W 188 sprawach z 207 przebadanych (90,82%) wydane poświadczenie obejmowało załącznik IV formularza EPS, tj. dotyczyło legitymowania spadkobiercy/spadkobierców. Status zapisobiercy nabywającego ze skutkiem rzeczowym (zapisobiercy windykacyjnego w prawie polskim) został poświadczony poprzez wydanie załącznika V formularza EPS w 7 sprawach (3,38%). Załącznik VI, odnoszący się do uprawnień do wykonania testamentu lub zarządzania spadkiem, był uwzględniony w wydawanym poświadczeniu w 6 sprawach (2,90%). W ostatniej kategorii nie odnotowano podmiotów innych niż wykonawca testamentu (np. zarządcy sukcesyjnego, kuratora spadku).

Powyższe kategorie nie są rozłączne i w zależności od treści składanego wniosku były dobierane części formularza służące poświadczeniu okoliczności niezbędnych z punktu widzenia potrzeby ich wykazania w obszarze prawnym innego państwa członkowskiego. Powtarzalną kombinacją było zwłaszcza uwzględnianie zarówno dziedziczenia, jak i zapisu windykacyjnego⁵⁵ oraz składanie – przez wykonawcę testamentu – wniosku o wydanie EPS dotyczącego zarówno dziedziczenia jak i statusu wykonawcy testamentu⁵⁶.

Załącznik II formularza EPS, dotyczący przedstawiciela wnioskodawcy, został uwzględniony w 66 wydanych EPS. Dotyczył on zarówno ustawowych przedstawicieli wnioskodawcy

⁵⁵ W sprawie SR w Tarnowskich Górach (sygn. I Ns 435/24) pełnomocniczka wnioskodawcy, będąca radczynią prawną, wskazała przy tym, że wnioskodawca wnosi o wydanie EPS ograniczającego się do załącznika IV, gdyż nieruchomości będąca przedmiotem zapisu windykacyjnego jest położona w Polsce, a nabycie tytułem zapisu windykacyjnego będzie podlegało ujawnieniu w księdze wieczystej na podstawie wydanego wcześniej w sprawie postanowienia o SNS. W sprawie SR w Tomaszowie Mazowieckim (sygn. I Ns 460/18), również poprzedzonej postanowieniem o SNS, wnioskodawca ograniczył zakres poświadczenia do wydania załącznika V legitymującego zapisobiercę windykacyjnego, nabywającego udział w niemieckiej spółce kapitałowej; podobnie w sprawie SR w Brzozowie (sygn. I Ns 164/18), w której wydano (jedyne) załącznik V w związku z zapisem windykacyjnym odnoszącym się do chorwackiej nieruchomości spadkowej.

⁵⁶ SR w Pleszewie, sygn. I Ns 244/23; SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie, sygn. I Ns 206/20.

(przede wszystkim rodziców reprezentujących małoletnie dzieci), jak i zawodowych pełnomocników procesowych.

W przebadanej próbie aktowej wystąpiły także dwa przypadki tzw. piętrowych EPS, w których jeden ze spadkobierców umierał następczo, w związku z czym odrębnym EPS musieli być wylegitymowani jego spadkobiercy⁵⁷.

3.11. Objętość wydanego poświadczenia

Formularze wydanych EPS w przebadanej próbie aktowej miały od 7 do 80 stron. Średnia wynosiła 17,39 strony, a mediana – 15 stron.

Niejednolite były praktyki w zakresie uwzględniania albo pomijania załączników, które w danej sprawie nie podlegały wypełnieniu. Dominowała praktyka polegająca na dobraniu jedynie załączników relewantnych w sprawie, ale zdarzało się też posługiwanie się formularzem obejmujących komplet wszystkich załączników, w tym tymi, które pozostawały puste. Stąd wyżej przytoczona skrajna objętość 80 stron.

3.12. Kwestia pisowni imion i nazwisk

Przenalizowana próba aktowa pokazywała pewną otwartość sądów wydających EPS na problem rozbieżnego brzmienia urzędowej wersji imienia lub nazwiska w polskim obszarze prawnym względem urzędowego brzmienia w innych państwach członkowskich, w których poświadczenie podlega użyciu⁵⁸. Problem może dotyczyć spadkodawcy lub spadkobierców i mieć różne stopnie – od drobnych różnic w pisowni wynikających z nieuwzględniania

⁵⁷ SR Gdańsk-Południe w Gdańsku, sygn. XII Ns 1462/22; SR Gdańsk-Południe w Gdańsku, sygn. XII Ns 1265/19.

⁵⁸ SR Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, sygn. I Ns 666/20: po wyjaśnieniu i zaakcentowaniu przez wnioskodawczynię kwestii urzędowego brzmienia imienia i nazwiska spadkobiercy, a także nazwiska spadkobierczyni, będącej żoną spadkobiercy (zupełnie różne nazwiska noszone przez spadkodawcę jako obywatela Polski i Niemiec) obie wersje urzędowego brzmienia imienia i nazwiska uwzględniono w formularzu EPS, a w związku z użyciem w postanowieniu o wydaniu tylko polskiej wersji językowej, postanowieniem z 8 grudnia 2021 r. dokonano sprostowania poprzez uwzględnienie w nawiasie także alternatywnej pisowni; do spadku należała nieruchomość położona w Niemczech; SR w Bielsku-Białej, sygn. II Ns 721/18: zarówno w poprzedzającym wydanie EPS postanowieniu o SNS (postanowienie z 20 lutego 2018 r., sygn. II Ns 2338/17), jak i w samym EPS użyto imion „Krystyna (Christine)” w odniesieniu do spadkodawczyni; SR w Kwidzynie, sygn. I Ns 654/21: poświadczenie po „Gertrudzie (według niemieckiej pisowni: Gertrud), córce Jana (według niemieckiej pisowni: Johanna) i Franciszki (według niemieckiej pisowni: Franziski)”;

SR w Pszczynie, sygn. I Ns 522/24: EPS wydane z uwzględnieniem polskiej i niemieckiej wersji urzędowej imion spadkodawcy i spadkobiercy; SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, sygn. VIII Ns 473/15: w sprawie polsko-szwedzkiej użyto obok urzędowego brzmienia nazwiska spadkodawczyni w polskim obszarze prawnym, zawierającego literę „ó”, a w nawiasie również wersji z literą „o”, którą spadkodawczyni posługiwała się w szwedzkim obszarze prawnym.

polskich znaków diakrytycznych, przez różnice w zapisie w innym języku (np. Edyta a Edith), po zupełnie odmienne brzmienie imienia lub nazwiska. W jednej sprawie sąd w omawianej kwestii wykazał się podejściem bardziej restrykcyjnym i mimo wskazań ze strony wnioskodawcy posłużył się imieniem spadkodawcy wyłącznie w urzędowym brzmieniu obowiązującym w Polsce⁵⁹.

3.13. Ustrój majątkowy małżeński spadkodawcy – załącznik III

W 91 spraw z 207 przebadanych (43,96%) wydawany formularz EPS obejmował załącznik III, który jest obligatoryjny w sytuacji, gdy spadkodawca pozostawał w związku małżeńskim. Nie odnotowano żadnej sprawy, w której spadkodawca pozostawałby w zarejestrowanym związku innego typu.

Miejsce zawarcia związku małżeńskiego w absolutnej większości omawianych spraw znajdowało się w Polsce. Z innych krajów były wskazywane: Niemcy (16 spraw), a po jednej sprawie: Belgia, Bułgaria, Litwa, Włochy, Niderlandy, Słowacja, Szwecja. Prawem właściwym dla małżeńskiego ustroju majątkowego w omawianej kategorii spraw również było w absolutnej większości prawo polskie. Prawo niemieckie było wskazane w 6 sprawach, a włoskie, litewskie i szwedzkie w pojedynczych sprawach. W 3 EPS z wydanych, obejmujących załącznik III, prawo właściwe nie zostało wskazane.

Jedynie w 4 sprawach w wydawanym załączniku III wskazano, że spadkodawca zawarł umowę majątkową małżeńską, a w żadnej sprawie nie wskazano dokonania wyboru prawa właściwego dla ustroju majątkowego małżeńskiego. W rezultacie w wydawanym załączniku III w 3 sprawach wskazano pozostawanie przez spadkodawcę w ustroju rozdzielności majątkowej, w 76 sprawach – w ustroju wspólności majątkowej, a w 6 sprawach – w ustroju ogólnej wspólności majątkowej. W pozostałych sprawach ustrój nie został określony w załączniku III.

W 51 sprawach ustrój ten był konkretyzowany przez podanie jego nazwy i stosownych regulacji ustawowych. Konkretyzacji takiej nie dokonano w 39 załącznikach III ze wszystkich wydanych. Polska wspólność majątkowa była w tym kontekście określana jako „wspólność majątkowa (wspólność ustawowa)”, „ustawowa wspólność majątkowa małżeńska” albo „ustawowy ustrój majątkowy – wspólność ustawowa”, przeważnie ze wskazaniem art. 31 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. W jedynym wypadku pozostawanie przez spadkodawcę w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej prawa włoskiego zostało opisane przez wskazanie, że „ustrojem majątkowym obowiązującym we Włoszech jest wspólność majątkowa

⁵⁹ SR w Tarnowie, X Wydział Cywilny z siedzibą w Tuchowie, sygn. X NS 71/23: wnioskodawca wniósł o wydanie EPS po Andrzeju vel Andrew i tak był wydany wcześniej APD, ale sąd wydał EPS zawierający jedynie imię Andrzej, choć w skład spadku wchodziła nieruchomości na Cyprze.

(wspólność ustawowa) (*convivenza coniugale*), o której mowa w art. 177 i nast. kodeksu cywilnego (włoskiego)”⁶⁰.

W 17 załącznikach III wskazano, że w związku z wygaśnięciem ustroju majątkowego dokonano już podziału składników majątkowych (podziału majątku wspólnego). W 32 sprawach na pytanie o to udzielono odpowiedzi negatywnej. W pozostałych sprawach nie zawarto informacji na ten temat.

3.14. Legitymowanie spadkobiercy – ogólne uwagi dotyczące praktyki wypełniania załącznika IV

W 128 sprawach spadkobierca legitymowany EPS dziedziczył z dobrodziejstwem inwentarza. W 44 sprawach dziedziczył wprost. W jednej sprawie⁶¹ załącznik IV został wydany (także) dla syna spadkodawcy, który przy dziedziczeniu ustawowym odrzucił spadek – ze wskazaniem, że w związku z tym osoba ta nie dziedziczy.

W zakresie precyzowania skutków nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza na gruncie prawa polskiego przyjmowano trzy różne kierunki. W większości spraw skutki takiego przyjęcia były opisywane przez przytoczenie treści art. 1031 § 2 KC, czasem z powołaniem się na ten przepis. W 22 sprawach skutków tych nie określono w żaden sposób. W 8 sprawach wskazano na „ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe”, w żaden sposób nie określając jego charakteru ani skutków⁶². W jednej sprawie skutki te były określone błędnie merytorycznie, zwłaszcza jeśli uwzględnić perspektywę zagranicznego odbiorcy EPS⁶³. W jednej sprawie wskazano też, że nabycie spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie było skutkiem złożenia oświadczenia, ale nabycia przez upływ terminu do złożenia oświadczenia („przyjęcie spadku nastąpiło w sposób milczący”)⁶⁴.

W 15 sprawach odniesiono się pozytywnie do kwestii podlegania przez legitymowanego spadkobiercę ograniczeniom/obostrzeniom⁶⁵. W 176 sprawach odznaczono w tym zakresie odpowiedź negatywną lub wskazano brak ograniczeń.

⁶⁰ SR dla Krakowa-Podgórze w Krakowie, sygn. XII Ns 850/22/P.

⁶¹ SR w Ostródzie, sygn. I Ns 1103/16.

⁶² SR w Ostrowcu Świętokrzyskim, sygn. I Ns 1090/21; SR w Tarnobrzegu, sygn. I Ns 322/23; SR w Myślenicach, sygn. I Ns 609/20; SR dla Gdańska-Południa w Gdańsku, sygn. XII Ns 339/25; SR dla Gdańska-Południa w Gdańsku, sygn. XII, Ns 712/21; SR dla Gdańska-Południa w Gdańsku, sygn. XII Ns 1265/19; SR dla Gdańska-Południa w Gdańsku, sygn. XII Ns 41/19; SR w Piszcu, sygn. I Ns 87/24.

⁶³ SR w Chełmie, sygn. I Ns 615/21: „Z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe do majątku wchodzącego w skład masy spadkowej”.

⁶⁴ SR dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie, sygn. II Ns 160/22.

⁶⁵ Por. pole 10 załącznika IV: „Warunki i ograniczenia dotyczące praw spadkobiercy (proszę wskazać, czy prawa spadkobiercy są ograniczone na mocy prawa właściwego dla dziedziczenia lub na podstawie rozrządzenia na wypadek śmierci)”.

Przypadki wskazywanych ograniczeń na gruncie prawa polskiego można podzielić na kilka kategorii. Zdarzało się, że sądy wskazywały tu – jak się wydaje błędnie – na dobrodziejstwo inwentarza⁶⁶, które jest materia ograniczenia odpowiedzialności za długi, a nie ograniczenia kompetencji legitymowanego spadkobiercy względem majątku spadkowego. Sporadycznie jako źródło obostrzeń była identyfikowana – zarówno pozytywnie⁶⁷, jak i negatywnie⁶⁸ – wspólność majątku spadkowego. W dwóch sprawach jako obostrzenie legitymowanego spadkobiercy wskazano sukcesję syngularną w zakresie określonego składnika będącego przedmiotem zapisu windykacyjnego⁶⁹, co ma szczególne znaczenie, jeśli zgodnie ze złożonym wnioskiem EPS dotyczyć ma jedynie dziedziczenia, a nie obejmuje jednocześnie załącznika V odnoszącego się do zapisu windykacyjnego. W jednej sprawie sąd wskazał na roszczenie żony spadkodawcy o zapłatę zachowku⁷⁰.

3.15. Legitymowanie spadkobiercy – nabycie konkretnych składników majątku spadkowego

W czasie przygotowywania niniejszego raportu na poziomie europejskim wciąż przetacza się spór o ujawnianie w EPS przedmiotów majątku spadkowego w sytuacji, gdy prawo właściwe w sprawie spadkowej przewiduje sukcesję generalną. Po jednej stronie występują w nim przede wszystkim niemieckie sądy spadku, które przy wydawaniu EPS zdecydowanie odrzucają ujawnianie składu majątku spadkowego przy legitymowaniu spadkobiercy prawa niemieckiego. Po drugiej stronie są organy rejestrowe niektórych państw członkowskich – na czele z Litwą i Czechami – które EPS potwierdzającego sukcesję generalną nie uznają za podstawę wpisu do swoich rejestrów nieruchomości i z powołaniem na własne prawo rejestrowe oczekują wskazania konkretnych nieruchomości spadkowych w polu 9 załącznika IV EPS⁷¹.

⁶⁶ SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 218/20; SR w Kolbuszowej, sygn. I Ns 147/21; SR w Bolesławcu, sygn. I Ns 162/24; SR w Trzciance, sygn. I Ns 734/22; SR w Tarnobrzegu, sygn. I Ns 322/23.

⁶⁷ SR w Brzozowie, sygn. I Ns 455/19; SR w Brzozowie, sygn. I Ns 164/18: „Spadkobiercy przysługuje współwłasność majątku spadkowego w częściach ułamkowych wraz z innymi spadkobiercami (art. 1035 k.c. w zw. z art. 195–221 k.c.). Spadkobierca może za zgodą pozostałych spadkobierców rozporządzić udziałem w przedmiocie należącym do spadku. W braku zgody któregokolwiek z pozostałych spadkobierców rozporządzenie jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku (art. 1036 k.c.)”.

⁶⁸ SR w Tomaszowie Lubelskim, sygn. I Ns 141/21: „Každy ze spadkobierców może dysponować swoim udziałem spadkowym”.

⁶⁹ SR w Kłodzku, sygn. Ns 1048/22; SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie, sygn. II Ns 651/24.

⁷⁰ SR w Cieszynie, sygn. I Ns 842/18: „Żonie spadkodawcy przysługuje od spadkobiercy roszczenie o zapłatę kwoty odpowiadającej ½ udziału spadkowego, który by jej przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Roszczenie to przedawnia się z upływem 5 lat od daty ogłoszenia testamentu”.

⁷¹ „Składnik lub składniki majątku przypisane spadkobiercy, w odniesieniu do których wnioskowano o wydanie poświadczenia (proszę określić składnik lub składniki majątku oraz wskazać wszystkie istotne szczegółowe informacje umożliwiające identyfikację)”.

W wyroku w sprawie Regstrů centras (sygn. C-354/21)⁷² TSUE przyjął prymat statutu rejestrowego, uznając, że EPS ograniczający się do wykazania sukcesji generalnej może nie zostać zaakceptowany jako podstawa wpisu, gdy prawo rejestrowe przewiduje wymóg określenia nieruchomości spadkowej w podstawie wpisu odnoszącej się do sukcesji spadkowej. Aktualnie – na skutek pytania prejudycjalnego niemieckiego Trybunału Federalnego (BGH) – w sprawie Marwanak (sygn. C-873/24) TSUE ma okazję⁷³ dookreślić stosunek regulacji odnoszących się do wydawania EPS do statutu rejestrowego w omawianym kontekście.

Przeanalizowana próba aktowa pozwala w pierwszej kolejności stwierdzić, że polskie sądy – mimo bardzo zbliżonego stanu prawnego w zakresie sukcesji generalnej i tożsamego sposobu rozumienia tej ostatniej w omawianym kontekście na gruncie niemieckiego i polskiego prawa spadkowego – nie przyjmowały twardego stanowiska, odrzucającego możliwość ujawnienia konkretnych składników majątkowych nabywanych w ramach sukcesji generalnej. Takiego podejścia nie odnotowano w żadnej sprawie ze wszystkich przebadanych. Jest wprost przeciwnie – w 83 z 207 wydanych EPS w próbie aktowej (40,10%) pole 9 załącznika IV było wypełniane przez sąd zgodnie z wnioskiem. Jedynie w trzech wypadkach wskazywano, że legitymowany spadkobierca nabywa ogół majątku spadkowego w ramach sukcesji generalnej.

Jednocześnie jednak za oderwane od rzeczywistości można uznać – w świetle przeanalizowanej próby aktowej – założenie, że po wskazaniu w postępowaniu o wydanie EPS, że ma on być użyty w związku z koniecznością uregulowania stanu prawnego nieruchomości położonej w państwie członkowskim, którego prawo rejestrowe stawia tego rodzaju wymogi spadkobiercy, to organ wydający EPS będzie ustalał w trybie art. 66 ust. 5 rozp. nr 650 istnienie określonych nieruchomości i dane niezbędne do ich opisanie zgodnie z wymogami prawa rejestrowego (por. motyw 68 rozp. nr 650). Postępowanie o wydanie EPS jest uznawane bowiem za postępowanie wnioskowe, w którym to na wnioskodawcy ciąży wykazanie podstaw wydania EPS o określonej treści. Organ wydający z urzędu bada tym samym możliwość uwzględnienia złożonego wniosku (art. 66 ust. 1 zd. 2 rozp. nr 650), a nie ustala z urzędu poświadczany stan prawny. Sądy wydające EPS oczekują tym samym od wnioskodawcy wskazania i opisanie składników majątku, które miałyby zostać uwzględnione w polu 9 załącznika IV⁷⁴.

⁷² Wyrok TSUE z 2 maja 2023 r. w sprawie Regstrů centras, sygn. C-354/21.

⁷³ W chwili oddawania niniejszego raportu, po opinii rzecznika generalnego Macieja Szpunara z 5 lutego 2026 r., TSUE przygotowywał się do wydania wyroku.

⁷⁴ W sprawie prowadzonej przez SR w Wodzisławiu Śląskim (sygn. I Ns 939/17) wnioskodawczyni wniosła o wydanie EPS potrzebnego do uzyskania wpisu do czeskiego rejestru katastralnego w związku z istnieniem nieruchomości w Czechach, których współwłaścicielką była spadkodawczyni. Wcześniej spadkobierczyni otrzymała odmowę wpisu na podstawie wniosku opartego na postanowieniu SNS wydanym w sprawie. W zakresie opisu czeskich nieruchomości wnioskodawczyni we wniosku o wydanie EPS odesłała do dokumentów złożonych do akt postępowania o SNS. W aktach tych znajdowało się zawiadomienie o dokonaniu podziału geodezyjnego z 21 grudnia 2015 r., w wyniku którego powstało łącznie, stanowiących współwłasność, w tym w udziale 1/3 części spadkodawczyni, 6 działek geodezyjnych z podaniem ich numerów hipotecznych, powierzchni i rodzajów

W żadnej sprawie sądy wydające w Polsce EPS nie badały, czy prawo rejestrowe państwa położenia nieruchomości rzeczywiście wymaga ich wyszczególnienia w EPS, które ma być podstawą wpisu spadkobiercy jako właściciela nieruchomości spadkowej. W rezultacie z 27 spraw, w których wskazywano i opisywano nieruchomości położone w innych państwach członkowskich, będące przedmiotem sukcesji generalnej, 11 dotyczyło nieruchomości niemieckich, choć niemiecki system prawny wcale nie oczekuje takiego wskazania i niemieckie organy prowadzące księgi gruntowe nie potrzebują go do dokonania wpisu. Takie opisy nieruchomości spadkowych były zawierane także w wypadku nieruchomości: czeskich (4 sprawy), litewskich (1 sprawa) i słowackich (1 sprawa). W świetle praktyk tamtejszych organów rejestrowych legitymowanym spadkobiercom były rzeczywiście potrzebne do uzyskania wpisu prawa własności na podstawie wydawanego w Polsce EPS. Nieruchomości były opisywane też w wypadkach Hiszpanii i Bułgarii (po 2 sprawy), a także Francji, Grecji, Cypru, Chorwacji i Austrii (po jednej sprawie).

Inną kategorią składników majątku spadkowego, uwzględnianych przy legitymowaniu spadkobiercy, były środki na rachunkach bankowych i inne instrumenty finansowe (44 sprawy). Były to instrumenty w bankach: niemieckich (21 spraw), austriackich (8 spraw), francuskich (3 sprawy), belgijskich i hiszpańskich (po 2 sprawy), a w pojedynczych sprawach były to środki w bankach: słowackim, czeskim, szwedzkim i greckim.

Z innych składników majątku spadkowego uwzględnianych w polu 9 załącznika IV można wskazać środki należne spadkobiercom z tytułu ubezpieczenia w Niemczech (3 sprawy) i Austrii (1 sprawa), samochody osobowe (2 przypadki pojazdów niemieckich), wierzytelności z tytułu ubezpieczenia społecznego (1 sprawa austriacka), gotówka pozostała po spadkodawcy (1 sprawa niemiecka) czy udział w niemieckim spadku nabyty przez spadkodawcę, po którym wydawane było EPS (1 sprawa).

Okoliczność, że w niektórych sprawach treść omawianego pola zbliżała się do zawierania w nim spisu inwentarza, potwierdza, że były w nim uwzględniane także składniki majątkowe zlokalizowane w Polsce: polskie nieruchomości (9 spraw), środki na rachunkach w polskich bankach (4 sprawy), zarejestrowany w Polsce samochód osobowy (1 sprawa) czy udziały w polskiej spółce (1 sprawa). Przeważnie były uwzględniane one obok składników majątku spadkowego zlokalizowanych w innych państwach członkowskich. W jednej ze spraw, w których wnioskodawca we wniosku o wydanie EPS wskazywał na istnienie polskiej nieruchomości (obok udziału w spadku w niemieckiej sprawie spadkowej nabytego przez spadkodawczynię), sąd wezwał wnioskodawcę do wskazania interesu prawnego w wyszczególnianiu w EPS

użytków (ziemia orna), określenie katastru właściwego dla położenia tych działek, a także wykaz dotychczasowego i aktualnego stanu danych w katastrze nieruchomości z 13 grudnia 2015 r. Wydając EPS 9 lutego 2018 r. sąd w załączniku IV w polu 9 wskazał udział wynoszący po 1/3 części w dwóch działkach (podając ich numery geodezyjne sprzed podziału) położonych we wskazanej miejscowości. Dalszych wniosków o sprostowanie lub zmianę EPS nie złożono.

polskiej nieruchomości spadkowej, a następnie częściowo oddalił w tym zakresie wnioszek o wydanie EPS⁷⁵.

Z pewnym zaskoczeniem można przyjąć, że w dwóch sprawach, w których wypełniano pole 9 załącznika IV, sąd uwzględnił skutki działu spadku i wskazał, że w jego wyniku środki na rachunkach bankowych spadkodawcy przypadły określoneemu z legitymowanych spadkobierców.

3.16. Legitymowanie spadkobiercy – strukturalny problem wydawania załącznika IV przy wielości spadkobierców

Ze 188 wydanych załączników IV formularza EPS 152 w przebadanej próbie aktowej dotyczyło wylegitymowania jednego spadkobiercy. W 12 sprawach dziedziczących spadkobierców było 2, w 11 sprawach – 3 spadkobierców, w 2 sprawach – 4 spadkobierców, w jednej sprawie – 5 spadkobierców, w 2 sprawach – 6 spadkobierców, w 3 sprawach – 7 spadkobierców, w 1 sprawie – 8 spadkobierców.

Strukturalnym problemem, który ujawniły badania aktowe, jest sposób wydawania EPS w sytuacji, w której dochodzi do dziedziczenia przez więcej spadkobierców niż jednego. Wedle wyobrażeń prawodawcy unijnego w takiej sytuacji załącznik IV powinien być powielony dla każdej z osób dochodzących do dziedziczenia, a udział każdego spadkodawcy powinien być wskazany w polu 8 dotyczącego go formularza IV⁷⁶.

Próba aktowa ujawniła jednak 27 spraw, w których sąd wydawał EPS obejmujący jedynie jeden załącznik IV (jednemu ze współspadkobierców, będącemu wnioskodawcą)⁷⁷, a tym samym wydawał poświadczenie, które nie odzwierciedlało stanu prawnego w zakresie sukcesji i było – w różnym zakresie – źródłem zagrożenia bezpieczeństwa obrotu prawnego (13,03% ogółu próby aktowej i aż 75% EPS legitymujących więcej spadkobierców niż jednego).

W niektórych poświadczeniach tej kategorii okoliczność, że legitymowany spadkobierca nie jest jedynym spadkobiercą, próbowano ujawniać w polu 11 załącznika IV („Inne istotne

⁷⁵ SR w Trzciance, sygn. I Ns 428/21.

⁷⁶ Pole to opisane jest następująco: „Spadkobierca ma prawo do następującego udziału w spadku (proszę określić)”.

⁷⁷ SR w Końskich, sygn. I Ns 614/21; SR w Grajewie, sygn. I Ns 248/23; SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie, sygn. II Ns 651/24; SR w Chełmie, sygn. I Ns 595/22; SR w Gorlicach, sygn. I Ns 373/23; SR w Gorlicach, sygn. I Ns 145/18; SR w Białymstoku, sygn. I Ns 710/21; SR w Białymstoku, sygn. I Ns 369/25; SR w Lublińcu, sygn. 339/23; SR w Lublińcu, sygn. I Ns 355/23; SR w Lublińcu, sygn. I Ns 307/23; SR w Lublińcu, sygn. I Ns 211/18; SR w Pabianicach, sygn. I Ns 629/22; SR w Sanoku, sygn. I Ns 184/18; SR w Ostrowcu Świętokrzyskim, sygn. I Ns 1090/21; SR w Ostrowcu Świętokrzyskim, sygn. I Ns 808/23; SR w Opolu, sygn. I Ns 1379/16; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 73/16; SR w Rybniku, sygn. I Ns 191/21; SR w Mielcu, sygn. I Ns 204/23; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 98/19; SR w Mielcu, sygn. I Ns 130/22; SR w Wałbrzychu, sygn. VIII Ns 4/20; SR w Pleszewie, sygn. I Ns 333/23; SR w Pleszewie, sygn. I Ns 85/22; SR w Koninie, sygn. I Ns 636/20; SR w Pszczynie, sygn. I Ns 885/23.

informacje lub dalsze uzasadnienia”⁷⁸ albo w polu 10 („Warunki i ograniczenia dotyczące praw spadkobiercy”⁷⁹. Zakres zagrożeń dla bezpieczeństwa obrotu prawnego był też ograniczony, gdy w polu 8 był wskazywany udział w spadku legitymowanego spadkobiercy, który stanowił informację dla odbiorcy, że ten nie jest jedynym spadkobiercą. Tak jednak nie było zawsze, bo w parze z wydawaniem jedynie jednego załącznika IV szło też pomijanie udziału legitymowanego spadkobiercy w spadku⁸⁰.

Są dwie przyczyny takiego stanu. Naczelną przyczyną – która zostanie szerzej omówiona poniżej – jest postrzeganie formularza EPS jako technicznego uzupełnienia postanowienia o SNS wydanego wcześniej w sprawie lub postanowienia o wydaniu EPS, w którym to postanowieniu w wyobrażeniu sędziego w sposób wiążący jest ujawniana w obrocie prawnym sukcesja spadkowa. Drugim czynnikiem sprzyjającym takiemu stanowi jest fatalny błąd językowy, który pierwotnie pojawił się w polskiej wersji formularza EPS⁸¹, a który utrudniał zlokalizowanie miejsca ujawnienia udziału w spadku⁸², jeśli organ wydający posługiwał się formularzem w wersji nieuwzględniającej sprostowania.

Znacznie mniej szkodliwą, ale rodzącą również problemy i zagrożenia w obrocie prawnym, jest praktyka wydawania kilku spadkobiercom równoległych EPS z odrębną częścią ogólną i własnymi załącznikami IV⁸³. Podobnie jest z praktyką wydawania jednego EPS z odpowiednią ilością załączników IV, które nie zawierają jednak informacji o udziale w spadku danego spadkobiercy⁸⁴.

Wszystkie opisane wyżej wady formularzy EPS były dostrzegalne przez odbiorców uważnie zapoznających się w treścią przedkładanych im poświadczeń. Z tego powodu często generowały późniejsze postępowania o zmianę EPS – o których będzie mowa niżej – względu na kwestionowanie takich poświadczeń w obrocie prawnym.

⁷⁸ SR w Trzciance, sygn. I Ns 766/19.

⁷⁹ SR w Ostrowcu Świętokrzyskim, sygn. I Ns 808/23.

⁸⁰ SR w Ostrowcu Świętokrzyskim, sygn. I Ns 1090/21.

⁸¹ W pierwotnej wersji formularza w polu 8 załącznika IV podlegał ujawnieniu udział osoby legitymowanej „w części obowiązkowej”, podczas gdy powinno być „udział w spadku”. Błąd ten był przedmiotem sprostowania dokonanego w 2016 roku (Dz.Urz. L UE 182, s. 58–64), ale przez szereg lat formularze EPS dostępne na portalu e-justice w polskiej wersji językowej nie uwzględniały tego sprostowania, w wyniku czego organy wydające posługiwały się nimi w wersji zawierającej wspomniany błąd.

⁸² W rezultacie udział w spadku był ujawniany w próbie aktowej w 16 sprawach w polu 11 załącznika IV („Inne istotne informacje lub dalsze uzasadnienia). W sprawie SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (sygn. I 269/17) w polu 8 wskazano „spadkobierca nie ma prawa do udziału obowiązkowego”, udział w spadku zaś został wskazany w polu 11.

⁸³ Tak SR w Kwidzynie, sygn. I Ns 636/20; SR w Koninie, sygn. I Ns 1231/20; SR w Opatowie, sygn. I Ns 467/24.

⁸⁴ SR w Lublińcu, sygn. I Ns 270/19; SR w Pleszewie, sygn. I Ns 85/22; SR w Pleszewie, sygn. I Ns 244/23.

3.17. Legitymowanie zapisobiercy windykacyjnego – uwagi dotyczące praktyki wypełniania załącznika V

Status zapisobiercy nabywającego ze skutkiem rzeczowym (zapisobiercy windykacyjnego prawa polskiego) został poświadczony poprzez wydanie załącznika V formularza EPS, jak wskazano wyżej, jedynie w 7 sprawach. Sporadycznie zdarzało się wydawanie jedynie załącznika V, bez jednoczesnego legitymowania spadkobierców załącznikiem IV⁸⁵. Część przedmiotów zapisów windykacyjnych była zlokalizowana w Polsce, w związku z czym ich skonkretyzowanie nie wiązało się z większymi trudnościami. W żadnej ze spraw sposób skonkretyzowania przedmiotu zapisu windykacyjnego nie spowodował późniejszych trudności w użyciu EPS.

3.18. Wybrane aspekty proceduralne

3.18.1. Czynności podjęte przez sąd w ramach weryfikacji wniosku

W 15 sprawach z 207 (7,25%) sąd podejmował działania zmierzające do weryfikacji w organach władzy publicznej treści rozpatrywanego wniosku i dokumentów przedłożonych przez wnioskodawcę (niezależnie od dokonywanych sprawdzeń bazy danych PESEL.SAD). Działania te obejmowały przede wszystkim zwrócenie się do urzędu stanu cywilnego o wydanie odpisów określonych dokumentów (9 spraw). Z innych działań można wskazać: uzyskiwanie odpisu z księgi wieczystej nieruchomości spadkowej (1 sprawa), zwrócenie się do organów podatkowych o przesłanie dokumentów, które stanowiły podstawę do wydania decyzji w sprawie ustalenia zobowiązania podatkowego w zakresie podatku od spadków i darowizn dotyczących majątku spadkowego (1 sprawa), weryfikacja obywatelstwa spadkodawcy w urzędzie stanu cywilnego (1 sprawa) i u wojewody (1 sprawa). W jednym przypadku sąd zwracał się do innego sądu o akta sprawy o odebranie oświadczenia o odrzuceniu spadku po spadkodawcy. W jednej sprawie sąd zwracał się ponadto do biura poszukiwania spadkobierców o informacje na temat stanu zaawansowania niemieckiego postępowania spadkowego, w którym dziedziczyła spadkodawczyni, w związku z czym zachodziła potrzeba wydania EPS.

Weryfikując ważność testamentów, w jednym wypadku sąd badał własnoręczny charakter testamentu holograficznego i zwracał się do urzędu wojewódzkiego o próbki pisma

⁸⁵ SR w Tychach, sygn. I Ns 340/24 (przedmiotem zapisu udział we własności nieruchomości położonej w Chorwacji).

spadkodawcy, a następnie dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu badania pisma⁸⁶. W jednej sprawie ustalano treść szwedzkiego prawa w zakresie formalnej ważności testamentu ustnego⁸⁷.

Zapewnienie spadkowe było odbierane w 42 sprawach z 207 przebadanych: osobiście przed sądem wydającym EPS (35 spraw), online przed tymże sądem (4 sprawy), w drodze pomocy prawnej przez sądem poza Polską (2 sprawy zapewnień składanych przed niemieckim sądem), na piśmie (1 sprawa).

Uczestnicy postępowania inni niż wnioskodawca byli wysłuchiwani: przez korespondencyjne doręczenie im odpisu wniosku (148 spraw), osobiście przed sądem wydającym EPS (45 spraw), online przed sądem wydającym EPS (7 spraw), w drodze pomocy prawnej przed niemieckim sądem (1 sprawa). W 2 sprawach sąd publikował ogłoszenie.

3.18.2. Postanowienie o wydaniu EPS

Artykuł 1142³ § 1 KPC przewiduje wydanie postanowienia „w przedmiocie wydania” EPS. W § 2 tego artykułu przewidziano doręczenie „postanowienia o wydaniu” EPS wnioskodawcy wraz z poświadczonym odpisem samego EPS. Analogiczna regulacja w postępowaniu notarialnym przewiduje stwierdzenie wydania EPS przez notariusza w protokole (art. 95t pr. not.), który podlega doręczeniu z urzędu wraz z pouczeniem o przysługującym środku odwoławczym (art. 95u § 1 pr. not.).

Redakcja przytoczonego przepisu KPC sprawia, że w sądowej procedurze wydawania EPS sądy, przy formułowaniu sentencji takiego postanowienia dość jednolicie przyjmują zwrot „postanawia wydać”⁸⁸. W badanej puli aktowej w trzech sprawach takie postanowienie nie zostało wydane. We wszystkich tych sprawach wydanie EPS poprzedzało postępowanie o SNS, a wydanie EPS następowało na zarządzenie sędziego⁸⁹.

W badanej próbie aktowej w 120 sprawach (57,97%) postanowieniu o wydaniu EPS nadano czysto proceduralny charakter i zawarto w nim rozstrzygnięcie w przedmiocie wydania EPS po określonym spadkodawcy.

W tej kategorii można wskazać na poniższe sposoby formułowania sentencji:

Po rozpoznaniu [data] ... w [miejsowość] ... na posiedzeniu niejawnym sprawy z wniosku ... o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego postanawia wydać europejskie

⁸⁶ SR w Jarocinie, sygn. I Ns 93/24.

⁸⁷ SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, sygn. VIII Ns 473/15.

⁸⁸ Formułą „postanawia poświadczyć” posłużył się w jednej sprawie SR w Myśliborzu, sygn. I Ns 113/18.

⁸⁹ SR w Świnoujściu, sygn. I Ns 372/22; SR w Głogowie, sygn. I Co 1504/19; SR w Poznaniu – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, sygn. V Ns 216/21.

poświadczenie dziedziczenia po ... (synu ... i ...), PESEL: ..., zmarłym [data] ... w [miejscowość] ...

Po rozpoznaniu [data] ... w [miejscowość] ... na posiedzeniu niejawnym sprawy z wniosku ... z udziałem ..., ... i ... o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego postanawia wydać wnioskodawcy europejskie poświadczenie spadkowe.

W łącznie 85 sprawach w postanowieniu tego rodzaju zawierano takie rozstrzygnięcie proceduralne oraz – wzorowaną na praktyce formułowania sentencji postanowienia o SNS – treść poświadczanej sukcesji spadkowej w zakresie dziedziczenia (82 sprawy) albo tylko ten ostatni element (3 sprawy).

W tej kategorii można wskazać na poniższe sposoby formułowania sentencji:

Po rozpoznaniu [data] ... w [miejscowość] ... na posiedzeniu niejawnym w sprawie z wniosku ... o wydanie europejskiego poświadczenia dziedziczenia postanawia wydać europejskie poświadczenie dziedziczenia stwierdzające, że spadek po ... zmarłej [data] ... w [miejscowość] ... mającej ostatnie miejsce zwykłego pobytu w ... na podstawie ustawy nabył ... w całości.

Po rozpoznaniu [data] ... w [miejscowość] ... na rozprawie sprawy z wniosku ... i ... o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego po zmarłej [data] ... w [miejscowość] ..., postanawia wydać wnioskodawcom ... i ... europejskie poświadczenie spadkowe po zmarłej ..., nazwisko rodowe: ..., córce ... i ..., nazwisko rodowe matki: ..., PESEL: ..., obywatelce polskiej, urodzonej [data] ... w [miejscowość] ..., zmarłej [data] ... w [miejscowość] ..., której ostatnim miejscem zwykłego pobytu była miejscowość: ..., adres: ..., rozwiedzionej, bezdzietnej, po której spadek na podstawie ustawy, z dobrodziejstwem inwentarza, nabyli: a) jej matka ... b) jej ojciec ..., po ½ części każde.

Tym samym postanowienie, które miało stanowić techniczny nośnik decyzji procesowej o wydaniu EPS, przekształca się w odrębny, a czasem główny, środek legitymacyjny. Z tego względu zdarza się sądom czynić z formularza EPS załącznik do postanowienia o jego wydaniu⁹⁰

⁹⁰ Tak SR w Zakopanem, sygn. I Ns 466/24; SR w Zakopanem, sygn. I Ns 465/24; SR w Katowicach-Wschód w Katowicach, sygn. II Ns 87/25; SR w Bydgoszczy, sygn. II Ns 237/23; SR w Myśliborzu, sygn. I Ns 113/18; SR w Bielsku-Białej, sygn. I Ns 1450/18; SR w Bielsku-Białej, sygn. I Ns 15/20; SR w Bydgoszczy, sygn. II Ns 2004/21; SR w Wołominie, sygn. I Ns 827/22; SR dla m.st. Warszawy w Warszawie, sygn. II Ns 1174/24; SR w Końskich, sygn. I Ns 614/21; SR w Końskich, sygn. I Ns 607/19; SR w Koszalinie, sygn. I Ns 1047/22; SR w Grajewie, sygn. I Ns 248/23; SR w Trzciance, sygn. I Ns 514/21; SR w Mielcu, sygn. I Ns 130/22; SR w Bielsku-Białej, sygn. II Ns 721/18; SR w Brzozowie, sygn. I Ns 455/19.

albo wklejać treść formularza do sentencji postanowienia⁹¹. W rezultacie omawiane postanowienie – przewidziane jedynie w krajowej implementacji, a nie samym rozporządzeniu – na stałe trafia do obrotu prawnego i przepływa do obszarów innych państw członkowskich, w których jest przedkładane EPS. Strony wracają do sądu z wnioskami o wydanie im odpisów tego postanowienia z klauzulą prawomocności – ewidentnie w celu legitymowania się postanowieniem w obrocie prawnym⁹². Można także odnotować zwracanie się o wydanie odpisu postanowienia z klauzulą prawomocności przez osoby trzecie⁹³.

Również w polskim obrocie prawnym opisany sposób podejścia do postanowienia o wydaniu EPS prowadzi do relatywizacji czasu wydania EPS, którym na gruncie rozp. nr 650 jest opatrzenie podpisem lub pieczęcią oryginału formularza EPS⁹⁴. Równie rozpowszechniona jest praktyka odwoływania się w postanowieniu o wydaniu EPS do treści wydanego wcześniej postanowienia o SNS („zgodnie z treścią postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku”)⁹⁵ albo APD⁹⁶. W tej kategorii można umieścić uczynienie postanowienia o SNS załącznikiem do wydawanego EPS⁹⁷ oraz uczynienie EPS dodatkiem do wydanego wcześniej postanowienia o SNS⁹⁸.

Tendencja do nieuznawania samego formularza EPS za samoistny środek legitymacyjny, a jedynie techniczny dodatek, a także nieuznawania podpisania/opieczątowania oryginału tego formularza za akt wprowadzenia EPS określonej treści do obrotu prawnego, wydaje

⁹¹ SR w Zielonej Górze, sygn. I Ns 760/22.

⁹² SR w Toruniu, sygn. I Ns 484/20; SR w Brzozowie, sygn. I Ns 164/18; SR dla m.st. Warszawy w Warszawie, sygn. II Ns 1174/24; SR w Nowym Mieście Lubawskim, sygn. I Ns 21/20; SR w Bydgoszczy, sygn. II Ns 2004/21: wnioskodawczyni reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika wносиła o wydanie odpisu postanowienia o wydaniu EPS z klauzulą prawomocności „nie zawierającego skrótów, dla potrzeb wykorzystania w obrocie międzynarodowym”.

⁹³ SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 261/22: polska spółka, której współnikiem był spadkodawca zwróciła się o wydanie nie odpisu EPS, ale postanowienia o wydaniu EPS z klauzulą prawomocności.

⁹⁴ SR w Kołobrzegu, I Ns 261/22: na zapytanie naczelnika urzędu skarbowego sąd wydający udzielił informacji, że postanowienie o wydaniu EPS uprawomocniło się z dniem 25 lipca 2023 r., a EPS zostało wydane 14 lipca 2023 r. Kwestia ma zasadnicze znaczenie na gruncie art. 4a ustawy o podatku od spadków i darowizn w zakresie spełnienia warunków zwolnienia z tego podatku przez spadkobiercę legitymowanego EPS. Co do analogicznego problemu na gruncie EPS wydanego przez niemiecki sąd w zakresie oceny skutków na gruncie polskiego prawa podatkowego por. wyrok WSA w Gliwicach z 8 lutego 2022 r., sygn. I SA/Gl 1081/21.

⁹⁵ SR w Suwałkach, sygn. I Ns 622/24; SR w Katowicach-Wschód w Katowicach, sygn. II Ns 87/25; SR w Aleksandrowie Kujawskim, sygn. I Ns 67/19; SR w Oświęcimiu, sygn. I Ns 1051/16; SR w Wodzisławiu Śląskim, sygn. Ns 939/17; SR w Rzeszowie, sygn. XI Ns 512/24; SR w Tarnowskich Górach, sygn. I Ns 769/24; SR w Sopocie, sygn. I Ns 144/23; SR w Pruszkowie, sygn. I Ns 769/22; SR w Pruszkowie, sygn. I Ns 491/22; SR w Cieszynie, I Ns 140/24; SR w Białymstoku, I Ns 710/21; SR w Krotoszynie, I Ns 418/21; SR dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie, sygn. II Ns 651/24; SR w Chełmie, sygn. I Ns 595/22; SR w Ełku, sygn. I Ns 182/20; SR dla Wrocławia-Krzykowa we Wrocławiu, sygn. I Ns 112/20; SR w Mrągowie, sygn. I Ns 38/22; SR w Gorlicach, sygn. I Ns 373/23; SR w Bielsku Podlaskim, sygn. I Ns 848/24; SR w Koninie, sygn. I Ns 1231/20; SR w Toruniu, sygn. I Ns 684/21; SR w Toruniu, sygn. X Ns 75/21; SR w Toruniu, sygn. I Ns 484/20.

⁹⁶ SR w Tarnowie, sygn. I Ns 411/23.

⁹⁷ SR w Ełku, sygn. I Ns 194/17.

⁹⁸ SR w Piszcu, sygn. I Ns 87/24; postanowienie o wydaniu EPS z 11 kwietnia 2024 r.: „wydać EPS dotyczące stwierdzenia nabycia spadku po ... na podstawie prawomocnego postanowienia o SNS”.

się kluczowa dla zrozumienia wielu aspektów wydawania EPS przez polskie sądy i szeregu nieprawidłowości występujących w tym zakresie.

3.18.3. Odmowa wydania EPS

Przebadana próba aktowa nie dostarczyła żadnej sprawy, w której ostatecznie oddalono wnioski o wydanie EPS⁹⁹. W jednej sprawie doszło do zwrotu wniosku ze względu na nieuzupełnienie wszystkich braków formalnych, co zniechęciło wnioskodawczynię do dalszych prób inicjowania postępowania¹⁰⁰.

3.18.4. Kwestie językowe

W aktach 13 spraw oryginał poświadczenia, pozostający w aktach sprawy (art. 70 ust. 1 rozp. nr 650), wydany był na formularzu w języku polskim i języku urzędowym innego państwa członkowskiego (państwa użycia zadeklarowanego przez wnioskodawcę)¹⁰¹. W aktach czterech spraw EPS został wydany wyłącznie na formularzu w innej wersji językowej niż polska¹⁰². Nie tak daleko idąca jest praktyka wydawania samego EPS wyłącznie na formularzu w polskiej wersji i późniejszego wydawania odpisów przy użyciu formularza zarówno polskiego, jak i w języku urzędowym innego państwa członkowskiego¹⁰³.

⁹⁹ Wyżej była już mowa o postępowaniu SR w Trzciance (sygn. I Ns 428/21), w którym doszło do oddalenia wniosku w części dotyczącej ujawnienia w wydawanym EPS legitymującym spadkobiercę polskiej nieruchomości spadkowej.

¹⁰⁰ SR w Koninie, sygn. I Ns 483/20; sprawa nie była następnie wnoszona i nie zarejestrowano w Rejestrze Spadkowym EPS po spadkodawcy; być może wnioskodawczyni udało się przekonać do rozpatrzenia sprawy niemiecki sądu spadku, który przyjął niemieckie miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy, który był obywatelem Niemiec urodzonym na terenie RFN.

¹⁰¹ SR Poznań-Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, sygn. I Ns 666/20 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Limanowej, sygn. I Ns 402/22 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Limanowej, sygn. I Ns 494/23 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Koninie, sygn. I Ns 832/24 (EPS po polsku i francusku); SR w Koninie, sygn. I Ns 1433/23 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Międzyrzeczu, sygn. I Ns 46/21 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Międzyrzeczu, sygn. I Ns 156/19 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Kamiennej Górze, sygn. I Ns 233/23 (EPS po polsku i czesku); SR w Oleśnie, sygn. I Ns 109/23 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Kędzierzynie-Koźlu, sygn. I Ns 314/23 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Kędzierzynie-Koźlu, sygn. I Ns 66/23 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Białymstoku, sygn. I Ns 525/22 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 73/16 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Opatowie, sygn. I Ns 467/24 (EPS po polsku i włosku); SR Myślenice sygn. I Ns 609/20 (EPS po polsku i niemiecku); SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 558/18 (EPS po polsku i niemiecku).

¹⁰² SR w Koninie, sygn. I Ns 654/20 (niemiecki); SR w Limanowej, sygn. I Ns 676/19 (niemiecki); SR w Końskich, sygn. I Ns 607/19 (francuski); SR w Koninie, sygn. I Ns 654/20 (niemiecki).

¹⁰³ SR w Koninie, sygn. I Ns 1433/23 (formularz odpisu także niemiecki); SR we Włocławku, sygn. I Ns 567/23 (formularz odpisu także niemiecki); SR w Kwidzynie, sygn. I Ns 239/23 (formularz odpisu także niemiecki); SR w Miastku, sygn. I Ns 59/21 (formularz odpisu także angielski); SR w Lubinie, sygn. I Ns 526/22 (formularz

3.18.5. Nieprawidłowości w zakresie wypełnienia formularza EPS

W aktach czterech spraw stwierdzono brak formularza EPS¹⁰⁴. W kolejnych pięciu sprawach wydany EPS był pozbawiony załączników merytorycznych (wypełniono jedynie część ogólną formularza)¹⁰⁵. Wyżej wspomniano już o niezwykle niepokojącej praktyce legitymowania załącznikiem IV jedynie jednego z kilku spadkobierców (27 spraw).

W aktach dziewięciu spraw oryginał EPS nie zawierał (w żadnym miejscu) podpisu sędziego wydającego poświadczenie¹⁰⁶. W kolejnych dwóch sprawach podpis sędziego był umieszczony nie w miejscu formularza do tego przewidzianym, ale na końcu formularza¹⁰⁷. W jednej sprawie był umieszczony (jedynie) w klauzuli odpisu poświadczenia, a nie w miejscu przewidzianym dla podpisania oryginału¹⁰⁸.

3.18.6. Środki odwoławcze w związku z wydaniem EPS

W jedynie jednej sprawie z 207 objętych badaniem aktowym zostało sporządzone uzasadnienie wydania EPS¹⁰⁹. Stało się to na skutek błędu, gdyż uzasadnienie zostało sporządzone z urzędu w związku z wydaniem postanowienia o wydaniu EPS, podczas gdy art. 1142³ § 1 zd. 2 KPC przewiduje, że uzasadnienie postanowienia sporządza się tylko na żądanie uczestnika postępowania albo gdy uczestnik, który takiego żądania nie zgłosił, wniósł środek odwoławczy w ustawowym terminie.

W żadnej ze spraw objętych badaniem aktowym nie zostało złożone zażalenie na wydanie EPS. Zażalenia były składane jedynie w dwóch sprawach w późniejszej fazie zmiany wydanego poświadczenia. Okoliczność ta jest zrozumiała ze względu na wyżej opisaną skalę rozstrzygania spraw spornych lub wątpliwych we wcześniejszym postępowaniu o SNS. Problemy wynikające ze sposobu wypełnienia formularza EPS zaś pojawiają się zazwyczaj dopiero

odpisu także niemiecki); SR w Bielsku Podlaskim, sygn. I Ns 848/24 (formularz odpisu także niderlandzki); SR dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie, sygn. I Ns 398/21/K (formularz odpisu także szwedzki).

¹⁰⁴ SR w Świnoujściu, sygn. I Ns 331/18; SR w Toruniu, sygn. I Ns 684/21; SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 212/24; SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 271/20.

¹⁰⁵ SR w Płocku, sygn. I Ns 1152/24; SR dla Wrocławia-Krzykowa we Wrocławiu, sygn. I Ns 112/20; SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 610/22; SR w Suwałkach, sygn. I Ns 622/24; SR dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie, sygn. I Ns 1108/19/N (EPS legitymujący spadkobierczynię wydany bez załącznika IV, uzupełnionego dopiero na wniosek).

¹⁰⁶ SR w Piszcu, sygn. I Ns 87/24; SR w Świdnicy, sygn. I Ns 12/24; SR w Kamiennej Górze, sygn. I Ns 233/23; SR w Myśliborzu, sygn. I Ns 113/18; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 49/21; SR w Bielsku-Białej, sygn. X Ns 15/20; SR w Trzciance, sygn. I Ns 734/22; SR w Białymstoku, sygn. I Ns 369/25; SR w Nowym Mieście Lubawskim, sygn. I Ns 21/20; SR w Brzozowie, sygn. I Ns 455/19.

¹⁰⁷ SR w Limanowej, I Ns 402/22; SR w Sokółce, sygn. I Ns 196/23.

¹⁰⁸ SR w Tychach, sygn. I Ns 340/24.

¹⁰⁹ SR w Tomaszowie Mazowieckim, sygn. I Ns 460/18.

w toku jego użycia w innym państwie członkowskim i stają się przedmiotem postępowań o sprostowanie lub zmianę poświadczenia.

3.18.7. Rejestracja EPS w Rejestrze Spadkowym

Zgodnie z art. 1142⁷ KPC wydanie EPS przez polski sąd (podobnie jak jego późniejsze prostowanie, zmiana lub uchylenie) podlegają niezwłocznie ujawnieniu w prowadzonym teleinformatycznie Rejestrze Spadkowym.

Wyżej wspomiano już, że sądom zdarza się wydawać EPS, które nie są wcale rejestrowane w Rejestrze Spadkowym. Z danych wynikających z rejestru wynika ponadto, że rejestracja sądowych EPS bywa znacznie opóźniona w stosunku do daty ich wydania. Sądy rejestrujące poświadczenia potrzebują na to średnio 165 dni od wydania EPS. Mediana wynosi 76 dni, a największa przewlekłość – 1931 dni. Jedynie 1 sąd na 209 zarejestrował EPS w dniu jego wydania, 4 sądy – w dniu następnym po wydaniu, a kolejnych 7 sądów – po 2–7 dniach od wydania.

Przeanalizowana próba aktowa dostarczyła jednej sprawy, w której brak rejestracji doprowadził do odmowy oparcia się przez polskiego notariusza na przedłożonym mu odpisie EPS wydanym przez Sąd Rejonowy dla Poznania – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu¹¹⁰ w kontekście sprzedaży składnika majątku spadkowego położonego w Polsce. Problem ten został rozwiązany przez „dorejestrowanie” wydanych w sprawie EPS i postanowienia o SNS (i posłużenie się w omawianym kontekście zapewne tym ostatnim).

3.19. Wydawanie odpisów EPS

Oryginał EPS pozostaje w aktach organu wydającego, który na potrzeby obrotu prawnego wydaje poświadczony odpisy (art. 70 ust. 1 rozp. nr 650). Przynajmniej jeden odpis wydaje się wnioskodawcy w związku z wydaniem EPS (art. 1142³ § 2 KPC). Innym osobom odpisy mogą być wydawane, jeśli wykażą uzasadniony interes w sprawie (art. 70 ust. 1 *in fine* rozp. nr 650).

W 184 sprawach z 207 objętych próbą aktową wydano jedynie jeden odpis EPS – wnioskodawcy w związku z zakończeniem postępowania. W 10 sprawach w związku z zakończeniem postępowania wydano 2 odpisy, w 5 sprawach – 3 odpisy, w 1 sprawie – 4 odpisy, w 1 sprawie – 5 odpisów, a łącznie w 4 sprawach – więcej niż 5 odpisów.

¹¹⁰ SR Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, sygn. I Ns 666/20.

W 22 sprawach dalsze odpisy EPS były wydawane następczo – już po zakończeniu postępowania o wydanie poświadczenia. We wszystkich tych sprawach dalsze odpisy wydawano samym spadkobiercom legitymowanym EPS.

Zaskakujący przebieg miała sprawa o wydanie odpisu EPS w Sądzie Rejonowym w Białymstoku (sygn. I Ns 796/24). Wniosek o wydanie odpisu EPS wydany wcześniej w sprawie o sygn. I Ns 175/19 został zakwalifikowany zarządzeniem jako wniosek o wydanie odpisu. Wnioskodawcę wezwano jednak do uzupełnienia wniosku przez złożenie formularza wniosku o wydanie EPS. W odpowiedzi zwrócił uwagę sądu, że wypełnienie formularza wniosku jest zbędne, gdyż wnosi o nowy odpis, a nie wydanie EPS, które już uzyskał. Zarządzeniem zwrócono wniosek i dopiero po złożeniu wniosku na formularzu wydano nowy odpis EPS.

3.19.1. Czasowe ograniczenie daty ważności odpisów EPS

Ważność odpisów EPS trafiających do obrotu prawnego jest ograniczona czasowo, co do zasady do 6 miesięcy, przy czym w wyjątkowych, należycie uzasadnionych przypadkach, organ wydający może, w drodze odstępstwa, postanowić, że okres ważności będzie dłuższy (art. 70 ust. 3 zd. 1 rozp. nr 650).

W pojedynczych sprawach w sentencji postanowienia o wydaniu EPS odnoszono się do daty ważności – niekoniecznie precyzyjnie rozgraniczając bezterminową ważność samego poświadczenia od terminowego charakteru jego odpisów¹¹¹. Zdarzyło się, że data ważności odpisu nie została określona¹¹². Ocena prawna TSUE w sprawie Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank prowadzi to do przyjęcia terminu 6 miesięcy od daty wydania odpisu¹¹³.

W różnych sądach zdarzało się też liberalne podejście do kwestii wyjątkowego przyjęcia terminu dłuższego niż standardowe 6 miesięcy. Uwzględniając okoliczności sprawy wynikające z akt i dążąc do ograniczenia późniejszych spraw o przedłużenie ważności terminu, sądy bez specjalnego wniosku w tym zakresie wydawały odpisy o rocznej dacie ważności¹¹⁴. Pogłębione uwagi dotyczące wydawania odpisów o przedłużonym okresie ważności zostaną zawarte w rozdziale obejmującym kontrolę orzecznictwa polskich sądów nad notariuszami jako organami wydającymi.

¹¹¹ SR w Strzelcach Opolskich, sygn. I Ns 601/24 („wydać... z datą ważności 6 miesięcy”); SR w Białymstoku, sygn. I Ns 369/25 (wskazanie daty dziennej).

¹¹² SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, sygn. VIII Ns 797/21.

¹¹³ Wyrok TSUE z 1 lipca 2021 r. w sprawie Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank, sygn. C-301/20, pkt 26 *et seq.*

¹¹⁴ SR w Białymstoku, sygn. I Ns 710/21; SR w Mielcu, sygn. I Ns 130/22; SR w Bolesławcu, sygn. I Ns 162/24; SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 610/22; SR w Wałbrzychu, sygn. VIII Ns 4/20.

Kiedy pojawiała się potrzeba przedłużenia ważności odpisu, czasem generowało to trudności. W wypadku EPS wydanego przez Sąd Rejonowy w Opatowie (sygn. I Ns 44/24) zawodowy pełnomocnik wnioskodawcy próbował dwukrotnie uzyskać przedłużenie ważności odpisu EPS ze względu na przeciągające się formalności związane z nabyciem spadku. Było oczywiste, że nie uda się ich dopełnić przed upływem terminu ważności odpisu. Sąd oddał wnioski jako przedwcześnie. Dopiero po utracie ważności, gdy pełnomocnik znów złożył wniosek, sąd postanowił przedłużyć okres ważności wydanego odpisu. Zdarzały się jednak również wypadki przedłużania terminu ważności odpisu, które odbywały się relatywnie bezproblemowo¹¹⁵.

3.19.2. Wykaz osób, którym wydano odpisy EPS

Artykuł 70 ust. 2 rozp. nr 650 przewiduje, że organ wydający prowadzi wykaz osób, którym zostały wydane poświadczony odpisy EPS w danej sprawie. Jego celem jest zapewnienie efektywności ewentualnych procedur informowania takich osób o późniejszym sprostowaniu, zmianie lub uchyleniu poświadczenia lub zawieszeniu skutków poświadczenia. Wykaz obejmuje ogół wydanych wypisów – zarówno tych wydawanych w związku z zakończeniem postępowania o wydanie EPS, jak i wydawanych później, w tym na wnioski osób niebędących stronami pierwotnego postępowania, a mających uzasadniony interes w sprawie (art. 70 ust. 1 *in fine* rozp. nr 650).

Praktyka sporządzania omawianych wykazów w większości nie przyjęła się wśród polskich sądów wydających EPS. Jedynie w aktach jednego sądu – Sądu Rejonowego dla Gdańska-Południa w Gdańsku – w sposób systematyczny do wewnętrznej strony okładki wszystkich akt objętych próbą aktową była dopięta strona zawierająca tabelę, w której zawierano informacje o osobach, którym został wydany odpis EPS (imię i nazwisko oraz datę wydania)¹¹⁶. W innych sądach takie wykazy zdarzały się sporadycznie¹¹⁷. Sądy wydające EPS dochodziły najwyraźniej do wniosku, że „wykaz rozproszony” stanowią same akta sprawy lub repertoria sądowe, na podstawie których można byłoby ustalić, komu zostały wydane odpisy poświadczenia w danej sprawie.

¹¹⁵ SR w Końskich, sygn. I Ns 607/19: przedłużenie ważności odpisu EPS z 30 grudnia 2020 r. postanowieniem z 17 lutego 2022 r. – okres ważności odpisu przedłużony został do 17 sierpnia 2022 r.

¹¹⁶ SR dla Gdańska-Południa w Gdańsku w aktach spraw o sygn.: XII Ns 41/19, XII 1310/21, XII Ns 1265/19, XII Ns 1462/22, XII Ns 339/25, XII Ns 1682/23.

¹¹⁷ SR w Rybniku, jedynie w sprawie o sygn. I Ns 191/21; SR w Tarnobrzegu, sygn. I Ns 322/23, w aktach znajdował się przygotowany wykaz, który nie został jednak wypełniony treścią.

3.20. Zgłaszane w obrocie prawnym zastrzeżenia względem wydanego EPS – postępowania o sprostowanie lub zmianę

Poniżej zostaną przedstawione sytuacje, w których osoby wylegitymowane EPS wracały do sądu, by skonfrontować go z zastrzeżeniami co do sposobu jego wydania ze strony podmiotów, którym było prezentowane wydane poświadczenie. Materia ta zostanie przedstawiona łącznie z przebiegiem postępowań o sprostowanie lub zmianę, gdyż tłem tych ostatnich praktycznie zawsze były, w różny sposób adresowane przez sądy, zastrzeżenia co do treści przedkładanego odpisu EPS. Granica między sprostowaniem a zmianą była w tych postępowaniach płynna; podobnie jak trudne do przeprowadzenia bywało rozgraniczenie między sprostowaniem samego poświadczenia a sprostowaniem jego odpisu wydanego w określony sposób. Również proceduralnie tryby dokonywania rektyfikacji (lub jej odmowy) nie do końca zawsze odpowiadały regulacjom czy to rozp. nr 650, czy to procedury krajowej.

Wyżej została już przedstawiona praktyka w zakresie uwzględniania jedynie załączników formularza EPS użytych w sprawie. Dominuje dobieranie jedynie części formularza relevantnych w sprawie i pomijanie załączników niepodlegających wypełnieniu. Próba aktowa dostarczała przykładów, w których banki kwestionowały prezentowane im EPS, w których zostały pominięte załączniki niepodlegające wypełnieniu w sprawie. W takich sytuacjach spadkobiercy wracali do sądu wydającego EPS i konfrontowali go z tego rodzaju zastrzeżeniami, dążąc do uzyskania odpisu ze wszystkimi załącznikami, nawet niewypełnionymi. Sądy w dwóch sprawach tego rodzaju wydawały odpisy uzupełnione o pierwotnie pominięte puste załączniki¹¹⁸. W dwóch innych sprawach zarządzeniem sędziego poinformowano wnioskodawczynię, że sąd wydał im kompletny EPS, jedynie z załącznikiem IV, gdyż tylko on podlegał zastosowaniu w sprawie¹¹⁹. Żadna ze stron nie wracała w tych sprawach później do sądu.

Wyżej zostały już wspomniane przypadki nieokreślenia końcowej daty ważności w wydawanym odpisie EPS. W świetle wyroku TSUE w sprawie Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank brak skutecznego określenia daty końcowej nie oznacza pozbawienia odpisu skutków dowodowych, a powinien skutkować przyjęciem regularnego terminu 6 miesięcy od daty wydania odpisu¹²⁰. W sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi¹²¹ niemiecki sąd oczekiwał jednak sprostowania odpisu pozbawionego jakiegokolwiek daty ważności. Wnioskodawca z tego względu wniósł o sprostowanie EPS przez opatrzenie

¹¹⁸ SR w Koszalinie, sygn. I Ns 155/21; SR w Lublińcu, sygn. I Ns 270/19 (w obu sprawach sposób wydania odpisu kwestionowały banki austriackie).

¹¹⁹ SR w Szczecinku, sygn. I Ns 595/20; SR w Toruniu, sygn. I Ns 484/20 (zastrzeżenia ze strony polskiego banku; sąd zwrócił ponadto spadkobierczyni uwagę, że otrzymała również odpis postanowienia o SNS wydanego w sprawie i w polskim obszarze prawnym może legitymować się tym postanowieniem).

¹²⁰ Wyrok TSUE z 1 lipca 2021 r. w sprawie Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank, sygn. C-301/20, pkt 26 *et seq.*

¹²¹ SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi, sygn. VIII Ns 797/21.

uwierzytelnionego odpisu datą ważności, przedłożywszy wezwanie otrzymane z niemieckiego sądu. Sąd postanowieniem nakazał sprostować EPS (właściwie przedmiotem sprostowania był odpis poświadczenia) w ten sposób, że na stronie 8. po słowach: „Dokument jest ważny do” dodano określoną datę dzienną.

W jednej sprawie Sąd Rejonowy dla Gdańska-Południa w Gdańsku (sygn. XII Ns 1081/21)¹²² w wydawanym odpisie EPS błędnie określił datę jego ważności przez podanie daty tożsamej z datą wydania odpisu (odpis był więc ważny przez jeden dzień). Błąd został zidentyfikowany przez niemieckiego notariusza sporządzającego umowę sprzedaży niemieckiej nieruchomości spadkowej na podstawie EPS na etapie wysyłki dokumentów do niemieckiego sądu wieczystoksięgowego. Z uwagi na długotrwałość postępowania o sprostowanie odpisu niemiecki sąd wieczystoksięgowy musiał przedłużyć termin do uzupełnienia rozpoznawanego wniosku o wpis do niemieckiej księgi wieczystej. W rezultacie po obszernej korespondencji sprostowany odpis wydano na zarządzenie sędziego.

O kwestii zapewnienia integralności odpisu będzie jeszcze mowa szerzej w kontekście użycia w polskich postępowaniach wieczystoksięgowych EPS wydawanych w innych państwach członkowskich. W przebadanej próbie aktowej wystąpiły również sprawy tego rodzaju. Sąd Rejonowy w Opolu (sygn. IX Ns 646/17) był skonfrontowany przez wnioskodawczynię z zastrzeżeniami ze strony niemieckiego urzędu, któremu ta przedłożyła odpis uzyskanego EPS. Zastrzeżenia te szły w tym kierunku, że uwierzytelnienie przedkładanego odpisu, zawierającego datę, powinno zostać zamieszczone, w ocenie niemieckiego odbiorcy, na ostatniej stronie dokumentu, a nie w jego treści (co jest niezgodne w formularzem EPS, w którym klauzula uwierzytelniająca jest zawarta pod koniec części ogólnej – na stronie 6.). Jednocześnie wnioskodawczyni wniosła o wydanie nowego odpisu EPS, co dało sposobność do wydania jej odpisu, który nie został już później zakwestionowany.

Z podobnymi zastrzeżeniami, pochodzącymi od niemieckiego sądu wieczystoksięgowego, był konfrontowany Sąd Rejonowy dla Gdańska-Południa w Gdańsku (sygn. XII Ns 1265/19). Sposób wydania odpisu EPS zakwestionowano, uznawszy, że brakuje trwałego zespolenia i opieczetowania. Również w tej sprawie niemiecki sąd oczekiwał opatrzenia odpisu EPS klauzulą uwierzytelniającą opatrzoną datą na końcu dokumentu. Także w tej sprawie dokonywane sprostowanie innego aspektu wiązało się z wydaniem nowego odpisu (akta nie pozwalały na ustalenie, jak dokładnie został on wydany).

W związku ze szczegółowo przedstawioną wyżej problematyką uwzględniania składników majątku spadkowego przy legitymowaniu spadkobiercy prawa polskiego, można wspomnieć sprawę, w której EPS wydany przez polski sąd został zakwestionowany przez polskiego notariusza przy próbie sprzedania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego

¹²² Podobnie SR w Bolesławcu, sygn. I Ns 162/24, w którym przedmiotem sprostowania była błędna roczna data (wpisano zły rok) wydania odpisu EPS.

m.in. w związku z nieuwzględnieniem przedmiotowego prawa w polu 9 załącznika IV EPS¹²³. Ostatecznie problem został rozwiązany dzięki posłużeniu się postanowieniem o SNS wydanym równoległe do EPS.

Część zastrzeżeń formułowanych względem EPS wynikało z niezrozumienia treści formularza przez zagranicznego odbiorcę. Tak można zakwalifikować wypadek podniesienia przez niemiecki sąd wieczystoksięgowy, że w legitymującym spadkobierczynię załączniku IV w polu 2.2 zaznaczenie przez polski sąd wydający EPS, że spadek został przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza, a nie zaznaczenie, że został przyjęty „bezw warunkowo”, ma oznaczać warunkowy charakter powołania do spadku¹²⁴.

Część zastrzeżeń formułowanych przez banki miała charakter obstrukcyjny i nawet jeśli odnosiły się do rzeczywistych nieprawidłowości, często nie miały one znaczenia dla skutków dowodowych poświadczenia, a stanowiły raczej pretekst do odmowy wypłaty środków z rachunku spadkodawcy¹²⁵.

Wśród zastrzeżeń formułowanych względem wydanych EPS, które doprowadziły do sprostowania poświadczeń można wskazać: błędną datę śmierci spadkodawcy¹²⁶, błędny kod pocztowy i datę urodzenia spadkodawcy¹²⁷, błędne nazwisko spadkobiercy¹²⁸, błędny numeru PESEL, błędne: adres i data urodzenia legitymowanego spadkobiercy¹²⁹, błędną datę urodzenia spadkodawczyni¹³⁰, błędną podstawę powołania do spadku (orzeczenie sądu zamiast rozrządzenia na wypadek śmierci)¹³¹, błędne drugie imię spadkobiercy¹³², sprostowanie w polu 8 załącznika IV, że spadkobierca ma prawo do całości spadku, sprostowanie błędnego adresu położenia nieruchomości spadkowej i adresu zameldowania spadkobierczyni¹³³, obywatelstwo spadkobierczyni (przez uwzględnienie posiadanego obywatelstwa niemieckiego

¹²³ SR Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, sygn. I Ns 666/20.

¹²⁴ SR dla Gdańska-Południa w Gdańsku, sygn. XII Ns 1265/19.

¹²⁵ SR dla Warszawy-Pragi-Południe w Warszawie, sygn. I Ns 206/20: bank niemiecki odmówił wypłaty na podstawie EPS wskazując na następujące uchybienia: brak zaznaczonego obywatelstwa spadkodawcy (zaznaczono przy tym zarówno prawo właściwe, jak i podstawę jego wskazania); brak podanej liczby stron w przypadku dołączenia dodatkowych kart (załącznik IV jest w trzech egzemplarzach), odręczne odznaczenia części kwadratów. Powyższe zmiana w zakresie treści załącznika IV nie doprowadziła jednak do wypłaty, gdyż w następstwie bank podniósł, że EPS w części legitymującej wykonawcę testamentu obejmował kompetencje wykonawcy do uzyskiwania informacji i dokumentów (pkt 4.1 i 4.2 załącznika VI), a nie objęcia majątku spadkowego w posiadanie i rozliczeń z dłużnikami (pkt 4.5–4.8). Odpis EPS wydawany do obrotu prawnego był integralnie zszyty z odpisem postanowienia o wydaniu EPS, zmian w zakresie treści załącznika VI dokonano zarządzeniem o wydaniu poprawionego odpisu. W sprawie złożono skargę na przewlekłość postępowania odrzuconą postanowieniem SO dla Warszawy-Pragi-Południe w Warszawie z 12 kwietnia 2024 r., sygn. IV S 56/24, jako wniesiona po prawomocnym zakończeniu postępowania (odnoszonego do wydania EPS, a nie jego późniejszych zmian).

¹²⁶ SR w Kłodzku, sygn. I Ns 386/17.

¹²⁷ SR w Rzeszowie, sygn. XI Ns 512/24.

¹²⁸ SR w Nowej Soli, sygn. I Ns 695/21.

¹²⁹ SR w Strzelcach Opolskich, sygn. I Ns 601/24.

¹³⁰ SR w Szczecinku, sygn. I Ns 363/22.

¹³¹ SR dla Gdańska-Południa w Gdańsku, sygn. XII Ns 1265/19.

¹³² SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 450/19.

¹³³ SR w Cieszyźnie, sygn. I Ns 336/17.

obok polskiego), uzupełnienie odmownej odpowiedzi na pytanie o podzielenie składników majątku wspólnego w polu 9 załącznika III, wydanie odpisu w języku polskim (pierwotny odpis został wydany na formularzu niemieckim)¹³⁴.

Zmiany EPS najczęściej polegały na uzupełnieniu brakujących załączników IV w sytuacji – uchwyconej przez zagranicznego odbiorcę – gdy EPS obejmujący jedynie jeden załącznik IV został wydany jedynie jednemu ze współspadkobierców¹³⁵. W jednej z tego rodzaju spraw, już w toku postępowania o zmianę EPS, sąd powtórnie błędnie wylegitymował spadkobierców – wydając im załączniki VI, zamiast brakujących załączników IV¹³⁶.

W jednej sprawie – „kadłubowego” EPS, który składał się jedynie z części głównej formularza, pozbawionego jakichkolwiek załączników merytorycznych – formularz EPS, uzupełniony o dwa załączniki IV, wydano w trybie sprostowania¹³⁷. W innej sprawie ogólna część formularza, pozbawiona strony odnoszącej się do osoby wnioskodawcy, została uzupełniona w trybie zmiany¹³⁸. Zdarzało się jednak również wydawanie brakującego załącznika zarządzeniem sędziego¹³⁹.

Inną kategorią spraw z zakresu zmiany EPS są uzupełnienia składu majątku spadkowego uwzględnionego wcześniej w polu 9 załącznika IV. W sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Tomaszowie Lubelskim (sygn. I Ns 141/21) w polu 9 załącznika IV pierwotnie wydanego 16 listopada 2021 r. EPS zawarto bardzo szczegółowy opis nieruchomości położonej w Hiszpanii. Wnioskodawczyni złożyła wniosek o uzupełnienie EPS poprzez wpisanie w formularzu drugiego mieszkania położonego w Hiszpanii oraz poprzez uzupełnienie opisu pierwszego mieszkania przez wskazanie numeru nieruchomości. Sąd wydał w tej sprawie postanowienie o zmianie EPS, czyniące zadość wnioskowi.

W sprawie Sądu Rejonowego w Aleksandrowie Kujawskim (sygn. I Ns 67/19) EPS był dwukrotnie uzupełniany w zakresie opisu czeskiej nieruchomości spadkowej. Podobnie Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Krzykowa we Wrocławiu (sygn. II Ns 112/20) dokonał częściowej zmiany EPS w związku z zastrzeżeniami czeskich organów katastralnych i oddalił wniosek o zmianę w pozostałym zakresie, co zostało utrzymane przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu.

W sprawie Sądu Rejonowego w Cieszynie (sygn. I Ns 336/17) w wydanym EPS, legitymującym córkę jako wyłączną spadkobierczynię testamentową, w załączniku IV w polu 9 wskazano „nieruchomość lokalową w Wiedniu oraz środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych w banku austriackim ERSTE BANK”. Po odmowie uznania skutków legitymacyjnych

¹³⁴ SR w Nowej Soli, sygn. I Ns 695/21.

¹³⁵ SR w Lublińcu, sygn. I Ns 211/18; SR dla Wrocławia-Krzykowa we Wrocławiu, sygn. I Ns 112/20; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 73/16; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 98/19; SR w Wałbrzychu, sygn. I Ns 73/16; SR w Rybniku, sygn. I Ns 191/21; SR w Mielcu, sygn. I Ns 204/23; SR w Mielcu, sygn. I Ns 130/22.

¹³⁶ SR Będzin, sygn. I Ns 358/24.

¹³⁷ SR w Kołobrzegu, sygn. I Ns 610/22.

¹³⁸ SR w Ostrowcu Świętokrzyskim, sygn. I Ns 808/23

¹³⁹ SR dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie, sygn. I Ns 1108/19/N.

na terenie Austrii wnioskodawczyni wniosła 5 grudnia 2017 r. o sprostowanie EPS, tj. uwzględnienie szczegółowego opisu austriackiej nieruchomości. Zmiany EPS dokonano postanowieniem z 29 stycznia 2018 r., co zakończyło się wpisem do austriackiej księgi wieczyste.

3.21. Wydanie EPS w sprawie, w której znajduje zastosowanie umowa bilateralna z państwem trzecim wypierająca regulacje rozp. nr 650

Zgodnie z art. 75 ust. 1 rozp. nr 650 akt ten nie stanowi przeszkody dla stosowania umów bilateralnych z państwami trzecimi, którym przysługuje prymat względem norm rozp. nr 650. Prymat ten był przedmiotem ekstensywnej wykładni TSUE w sprawie OP¹⁴⁰. Jego wpływ na wydawanie EPS jest dotychczas kwestią niewyjaśnioną w orzecznictwie.

W Polsce problem dotyczy m.in. obywateli Ukrainy – z uwagi na regulacje umowy z 24 maja 1993 r. o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych¹⁴¹. Artykuł 37 tej umowy reguluje prawo właściwe w sprawach spadkowych w ten sposób, że prawem właściwym w zakresie dziedziczenia mienia ruchomego jest prawo ojczyste spadkodawcy (ust. 1), natomiast prawem właściwym w zakresie dziedziczenia mienia nieruchomego jest prawo państwa-strony położenia tego mienia (ust. 2). Artykuł 41 umowy odnosi się do jurysdykcji, a przy tym zastrzega ją dla polskich organów co do majątku nieruchomego położonego w Polsce, w pozostałym zakresie zasadniczo powierza ją organom państwa ojczystego z możliwością przeprowadzenia postępowania przez polskie organy, gdy całe mienie ruchome pozostałe po śmierci obywatela ukraińskiego znajduje się w Polsce i jeżeli wyrażą na niego zgodę wszyscy znani spadkobiercy.

W próbie aktowej wystąpiła jedna sprawa, w której EPS został wydany po obywatelce ukraińskiej (Sąd Rejonowy w Chełmie, sygn. I Ns 615/21). Spadkodawczyni była bezdzietną wdową. Była obywatelką (wyłącznie) ukraińską, mającą kartę zwykłego pobytu w Polsce i wieloletni związek z Polską (w pewnym okresie życia również Kartę Polaka). Jako oddelegowana pracownica polskiego pracodawcy na terenie Niemiec sprawowała opiekę nad osobami starszymi i pozostawiła majątek spadkowy na terenie Niemiec. W EPS wydanym 20 grudnia 2021 r. wskazano ukraińskie obywatelstwo spadkodawczyni i jej polskie miejsce zamieszkania. Właściwość prawa polskiego oparto na art. 21 ust. 1 rozp. nr 650, polską jurysdykcję zaś – na art. 4 rozp. nr 650.

¹⁴⁰ Wyrok TSUE z 12 października 2023 r. w sprawie OP, sygn. C-21/22.

¹⁴¹ Dz.U. z 1994 r. Nr 96, poz. 465.

Sprawa ta nie pozwala na wyciągnięcie jakichkolwiek wniosków w zakresie wpływu umowy polsko-ukraińskiej na sposób wydania EPS po obywatelu ukraińskim mieszkającym w Polsce, który pozostawił majątek spadkowy także w innym państwie członkowskim. Prymat umowy bilateralnej został w niej najwyraźniej przeoczony.

4. Postępowania sądowe związane z wydawaniem EPS przez polskich notariuszy

4.1. Nadzór judykacyjny sądów okręgowych nad notariuszami wydającymi EPS

W zakresie nadzoru judykacyjnego, który sądy okręgowe sprawują nad notariuszami jako organami wydającymi EPS (art. 95x pr. not.), badania aktowe ujawniły jedynie jedną sprawę – dotyczącą określenia przez notariusza terminu ważności odpisu EPS. Zostanie ona poniżej zrelacjonowana szerzej, gdyż problem kwestionowania przez uczestników obrotu prawnego prawidłowości określenia terminu ważności odpisu EPS jest powtarzalny.

Tłem sprawy rozpatrywanej przez Sąd Okręgowy w Opolu (sygn. II Cz 22/25) był następujący stan faktyczny¹⁴²: po spadkodawczyni zmarłej w 2023 r. w listopadzie 2023 r. zostało wydane EPS, legitymujące jej dwóch synów jako spadkobierców testamentowych. W skład spadku wchodziło prawo własności niemieckiej nieruchomości nabytej przez spadkodawczynię po jej mężu będącym Niemcem. Na etapie składania wniosku o wydanie EPS spadkobiercy chcieli wykazać swój status przed wykonawcą testamentu męża spadkodawczyni. Nie był wykluczony spór prawny dotyczący sposobu wykonywania funkcji wykonawcy testamentu, łącznie z koniecznością doprowadzenia do jego ustąpienia, a w związku z tym spadkobiercy mieli w perspektywie samodzielną sprzedaż nieruchomości i konieczność przeprowadzenia procedury we właściwym niemieckim urzędzie skarbowym. Z tego powodu w trybie art. 70 ust. 3 zd. 2 rozp. nr 650 został złożony wniosek o wydanie EPS o przedłużonym, a nie regularnym – wynoszącym 6 miesięcy – terminie ważności. Ważność wydawanego odpisu notariusz określił na 2 lata od dnia jego wydania, tj. do 7 listopada 2025 r.

W sierpniu 2024 r. wnioskodawca poinformował notariusza, że niemiecka kasa oszczędnościowa, w której znajdują się środki finansowe wchodzące w skład spadku po spadkodawczyni, kwestionuje poprawność wydania przez notariusza odpisu EPS i odmawia uznania statusu spadkobierców na jego podstawie. W ocenie kasy oszczędnościowej sposób określenia daty

¹⁴² Byłem notariuszem, którego działania były przedmiotem oceny w przedstawianym postępowaniu sądowym, w związku z tym poniżej zostanie treść wydanego przez SO w Opolu postanowienia, bez jakiegokolwiek komentarza.

ważności odpisu był wadliwy i nie odpowiadał regulacji art. 70 ust. 3 rozp. nr 650, w związku z czym należało przyjąć regularny sześciomiesięczny termin ważności odpisu, który upłynął 7 maja 2024 r. Powyższe stało się przyczyną złożenia – przez spadkobiercę wylegitymowanego EPS – wniosku o sprostowanie daty ważności odpisu EPS z „7.11.2025 r.” na „7.05.2024 r.”, alternatywnie o zmianę tej daty na 7 maja 2024 r. z jednoczesnym przedłużeniem terminu ważności odpisu do 7 lutego 2025 r.

Notariusz odmówił sprostowania daty ważności przedmiotowego odpisu EPS, a także zmiany tejże daty i przedłużenia terminu ważności odpisu. W uzasadnieniu wskazał, że brak było do tego podstaw, ponieważ ważność przedmiotowego odpisu została określona do 7 listopada 2025 r. i do tego czasu wywołuje on wszelkie skutki odpisu EPS. Wnioskodawcy wydano niewadliwy odpis EPS, a określenie jego ważności na 2 lata było skuteczne. Notariusz podkreślił, że przesłanka wyjątkowych i należycie uzasadnionych przypadków uzasadniających wydanie odpisu EPS o przedłużonym terminie ważności, o jakiej jest mowa w art. 70 ust. 3 rozp. nr 650, jest skierowana do organu wydającego, który ocenia okoliczność przywołaną przez wnioskodawcę, a rozstrzygnięcie w tym zakresie nie podlega uzasadnieniu w odpisie EPS. W realiach sprawy, przed określeniem dwuletniego terminu ważności odpisu, notariusz rozważył te okoliczności, w tym fakt, że odpis EPS dotyczył statusu spadkobierców, który cechuje się większą stabilnością oraz praktycznymi potrzebami wydania odpisu dla potrzeb zamierzonych przez spadkobierców czynności. W ocenie notariusza mieścił się on w akceptowanych ramach przyznanego mu marginesu oceny. Odpis EPS pozostaje wiążący w obrocie prawnym, a ocena tej kwestii nie leży w kompetencji uczestników obrotu prawnego, którzy pozostają związani skutkami legitymacyjnymi EPS. W dalszej kolejności notariusz podniósł, że wobec skuteczności określenia daty ważności wydanego wnioskodawcy odpisu EPS brakuje podstaw do zastosowania któregośkolwiek z mechanizmów proceduralnych wskazanych we wniosku. Nie zaistniała konieczność dokonywania oceny stwierdzenia, że wadliwie wskazana data ważności stanowi „błąd pisarski” w rozumieniu art. 71 ust. 1 rozp. nr 650, „niedokładność, błąd pisarski, rachunkowy lub inną oczywistą omyłkę” w rozumieniu art. 80 § 4 pr. not. ani że stanowi „nieprawidłowość” w rozumieniu art. 71 ust. 2 rozp. nr 650.

Na rozstrzygnięcie notariusza wnioskodawca wniósł zażalenie. Zarzucił naruszenie art. 70 ust. 3 rozp. nr 650 przez jego błędne zastosowanie oraz art. 71 ust. 2 rozp. nr 650 i wniósł o uchylenie odmowy dokonania czynności notarialnej.

W uzasadnieniu zażalenia wskazano, że organ wydający wydaje wnioskodawcy – i osobom mającym w tym uzasadniony interes – poświadczony odpisy, których koniecznym elementem jest termin ważności. Stosownie do treści art. 70 ust. 3 rozp. nr 650 poświadczony odpisy pozostają ważne przez ograniczony okres sześciu miesięcy, jednak w wyjątkowych, należycie uzasadnionych przypadkach organ wydający może w drodze odstępstwa postanowić, że okres ważności będzie dłuższy. Po upływie tego okresu osoba posiadająca poświadczony

odpis musi wystąpić z wnioskiem do organu wydającego o przedłużenie okresu ważności poświadczanego odpisu lub o nowy poświadczony odpis, aby móc wykorzystać poświadczenie. Standardowym sposobem postępowania jest wydanie odpisu EPS z sześciomiesięcznym terminem ważności, a gdy pojawi się potrzeba posługiwania się nim przez okres dłuższy niż sześć miesięcy – wystąpienie do organu wydającego o przedłużenie okresu ważności poświadczanego odpisu lub nowy poświadczony odpis. Notariusz w to miejsce wybrał rozwiązanie, o którym prawodawca unijny mówi jako o absolutnym wyjątku, co doprowadziło do odmowy wypłaty środków zgromadzonych na rachunku spadkodawczyń.

Skarżący wskazał, że jakkolwiek przychyła się do stanowiska, że dłużnik spadkowy nie ma kompetencji, aby oceniać, czy termin ważności EPS jest prawidłowy, to pozostaje kwestia oceny prawidłowości korzystania przez notariusza z zastrzeżonego wyjątku. Uzasadnienie określenia terminu ważności odpisu EPS na niestandardowe dwa lata nie było zawarte w treści odpisu, a dłużnik spadkowy nie mógł sobie wyrobić zdania, czym taki okres ważności jest podyktowany, i mógł nabrać uzasadnionych wątpliwości, czy odpis pozostaje w zgodzie z EPS. Dalej skarżący podał, że jakkolwiek formularz odpisu EPS nie przewiduje miejsca na uzasadnienie wydłużonego okresu ważności odpisu, to nic nie stało na przeszkodzie, aby stosowane uzasadnianie sformułować w załączniku do odpisu EPS. Ponadto wskazał, że nawet jeśli notariusz dysponuje marginesem oceny w przedmiocie określenia terminu ważności odpisu EPS, który odbiega od standardowego terminu sześciu miesięcy, nie zmienia to faktu, że margines ten nie może być nieograniczony. Notariusz nie ma całkowitej dowolności określania terminu ważności odpisu EPS, a jego decyzja w tym zakresie podlega kontroli.

Sąd powinien zatem ocenić, czy dwuletni termin ważności EPS był prawidłowy. Zdaniem skarżącego nie był, czym notariusz naruszył art. 70 ust. 3 rozp. nr 650. Wobec tego notariusz powinien był zmienić okres ważności odpisu EPS zgodnie z wnioskiem z 30 października 2024 r., a odmawiając takiej zmiany ponownie naruszył art. 70 ust. 3 rozp. nr 650. W dalszej kolejności skarżący wskazał, że nawet jeśli organ wydający nieprawidłowo określił termin ważności odpisu EPS, pozostaje on ważny do chwili, gdy termin ten upłynie, albo do chwili, gdy zostanie on uchylony. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby organ, który wydał odpis EPS dokonał jego sprostowania lub zmiany na podstawie analogicznego zastosowania art. 71 rozp. nr 650. Skarżący podniósł, że skoro przepis ten pozwala na sprostowanie, zmianę lub uchylenie EPS, to tym bardziej daje kompetencje do sprostowania, zmiany lub uchylenia jego odpisu, gdy wadą jest dotknięty tylko odpis, a tak jest, gdy w sposób nieprawidłowy określono termin ważności odpisu. Wskazał przy tym, że w sprawie nie było możliwe sprostowanie odpisu w trybie art. 71 ust. 1 rozp. nr 650, ponieważ nie doszło do błędu pisarskiego, a notariusz świadomie określił termin ważności odpisu na dwa lata, natomiast odpis mógł i powinien zostać zmieniony na podstawie art. 71 ust. 2 rozp. nr 650. Wnioskodawca podał, że wnioskuje o zmianę terminu ważności odpisu EPS, wykazał uzasadniony interes w postaci

odmowy wypłaty środków przez niemiecką kasę oszczędnościową, powołującą się na nieprawidłowość dwuletniego terminu ważności odpisu.

Postanowieniem z 18 czerwca 2025 r. Sąd Okręgowy w Opolu oddalił zażalenie. W uzasadnieniu podkreślono, że w zakresie, w jakim przepisy przewidują określone kompetencje notariusza w odniesieniu do czynności dotyczących EPS, ich rodzaj i zakres muszą wynikać wprost z upoważnienia wynikającego z rozp. nr 650 lub ustawy. W konsekwencji to, że czynności organu wydającego EPS i jego odpisy mają służyć określonemu celowi – uproszczeniu sytuacji spadkobiercy, ułatwieniu mu szybkiego i skutecznego załatwienia sprawy spadkowej z elementem transgranicznym, w tym wykazania swojego statusu lub prawa/uprawnienia w innym państwie członkowskim, np. w którym znajduje się majątek spadkowy (motyw 67 *et seq.* preambuły) – nie uchyla po stronie notariusza obowiązku dbania o to, by dokonywane czynności miały wyraźne umocowanie w rozporządzeniu lub ustawie, nie były z nimi sprzeczne i nie prowadziły do ich obejścia. Podczas dokonywania oceny zgodności zamierzonej czynności notarialnej z prawem notariusz pełni funkcję gwaranta bezpieczeństwa obrotu prawnego, zapobiega bowiem m.in. funkcjonowaniu w tym obrocie dokumentów urzędowych, które byłyby niezgodne z prawem lub zmierzały do jego obejścia. W rozpatrywanej sprawie brakowało podstaw do zastosowania któregokolwiek z mechanizmów proceduralnych wskazanych we wniosku. Sąd Okręgowy w Opolu w pełni podzielił stanowisko notariusza, uznawszy, że ten zasadnie, powołując się na art. 81 ust 1 pr. not., odmówił dokonania zawnioskowanej czynności.

Dalej podkreślono, że wnioskodawca dysponuje ważnym – na chwilę orzekania w sprawie – odpisem EPS, który do 7 listopada 2025 r. wywołuje wszystkie skutki przewidziane dla niego w przepisach prawa. W konsekwencji brakowało podstaw dokonania czynności opisanych we wniosku. Samo żądanie jego sprostowania lub zmiany poprzez określenie krótszego okresu jego ważności, tj. do 7 maja 2024 r., i jednocześnie jego przedłużenia do 7 lutego 2025 r., która to data upłyneła przed dniem rozpoznania zażalenia, nie tylko nie znajduje żadnego prawnego uzasadnienia, ale także może wręcz prowadzić do obejścia przepisu art. 70 ust. 3 rozp. nr 650 regulującego kwestie wydawania odpisów EPS. Nie ma bowiem żadnej potrzeby ani możliwości przedłużenia ważności odpisu EPS, który pozostaje ważny i może wywoływać zamierzone skutki w obrocie prawnym, a żądanie dokonania tej czynności było każdorazowo elementem wniosku złożonego przez wnioskodawcę, tj. wraz z żądaniem zarówno sprostowania, jak i zmiany odpisu EPS w zakresie daty jego ważności. Powyższe, zdaniem sądu, przesądza, że wnioskodawca nie ma interesu w domaganiu się sprostowania/zmiany odpisu EPS w sposób wskazany we wniosku z jednoczesnym przedłużeniem jego ważności na podstawie art. 70 ust. 3 zd. 3 rozp. nr 650. Procedura przedłużania ważności odpisu jest bowiem subsydiarna względem pierwotnego określenia ważności wydawanego

odpisu i jest dopuszczalna wyłącznie po upływie okresu ważności poprzednio wydanego odpisu EPS, który jak była mowa, w ocenianym przypadku nie upłynął.

W dalszej kolejności stwierdzono, że wykazanie zasadności domagania się sprostowania – względnie zmiany daty ważności odpisu EPS – wymagało uprzedniego wykazania, że wydany odpis EPS był w tym zakresie nieprawidłowy. Skarżący we wniesionym zażaleniu wprawdzie postawił taki zarzut, niemniej merytorycznie go nie uzasadnił. Argumentacja w tym zakresie sprowadza się bowiem do samego stwierdzenia, że jego zdaniem określenie dwuletniego terminu ważności EPS nie było prawidłowe, czym notariusz naruszył art. 70 ust. 3 rozp. nr 650. Skarżący w żaden sposób nie ustosunkował się do okoliczności przywołanych przez notariusza w uzasadnieniu odmowy dokonania czynności notarialnej, w szczególności nie zaprzeczył, że to on sam złożył wniosek o wydanie odpisu EPS z okresem ważności dłuższym niż standardowy, oraz nie określił, jakie były motywy złożenia przez niego takiego wniosku, przedstawione notariuszowi. Nie podjął też żadnej inicjatywy do wykazania przeciwnych okoliczności.

Sąd nie podzielił stanowiska skarżącego, że wydanie odpisu EPS z datą ważności dłuższą niż podstawowy okres sześciu miesięcy było nieprawidłowe. Zarzut naruszenia art. 70 ust. 3 rozp. nr 650 poprzez jego zastosowanie i ustalenie dwuletniego okresu ważności odpisu EPS należy uznać za niezasadny. Unijny prawodawca nie wskazuje, nawet przykładowo, okoliczności czy kryteriów, jakie powinien wziąć pod uwagę organ wydający odpis EPS, decydując się na określenie okresu ważności odpisu dłuższego niż sześciomiesięczny poza tym, że może to uczynić w wyjątkowych i należycie uzasadnionych przypadkach oraz w drodze „odstępstwa”. Należy zatem przyjąć, że w tym zakresie pozostawił margines swobody organowi wydającemu odpis EPS, ponieważ uprawnił go do dokonania oceny, czy w konkretnych okolicznościach taki wyjątek rzeczywiście zaistniał. Kwestia ta została pozostawiona do uznania organowi wydającemu EPS, który powinien się w tym zakresie kierować pewnymi ogólnymi zasadami rozsądku, logicznego myślenia, doświadczenia wynikającego z dotychczasowej praktyki, a w konsekwencji możliwościami przewidywania okresu, w ramach którego niezbędne będzie wykorzystanie odpisu EPS. O ile zatem ocenie organu wydającego odpis EPS nie można przypisać oczywistego złamania tych zasad i całkowitej dowolności, to nie ma podstaw do jej zakwestionowania, a tym samym nie może być mowy o naruszeniu wyżej wspomnianego przepisu. To, że w przepisie brakuje wskazówek co do przypadków uzasadniających zastosowanie powyższego wyjątku, nie może uniemożliwiać korzystania z niego organowi wydającemu EPS.

Sąd przy tym nie podzielił stanowiska rzecznika generalnego TSUE Manuela Camposa Sáncheza-Bordony, że przewidywanie długotrwałości postępowania, w którym odpis ma

zostać wykorzystany, nie powinno być jednym z takich przypadków¹⁴³, a w każdym razie, że nie może być co najmniej jedną z istotnych okoliczności branych pod uwagę.

Zdaniem sądu w realiach sprawy termin określony przez notariusza w pełni mieścił się w akceptowalnych ramach przyznanego mu marginesu swobody decyzyjnej. Nie był on nieproporcjonalnie długi w stosunku do okoliczności danej sprawy, a jego określenia nie sposób postrzegać w ramach przekroczenia rozsądnych granic. Notariusz wyjaśnił, jakimi względami się przy tym kierował. Wziął pod uwagę m.in. fakt, że EPS dotyczył statusu spadkobierców, i to wynikającego z dziedziczenia testamentowego, który cechuje się większą stabilnością i mniejszym prawdopodobieństwem zmiany. Ponadto, jak wynika z uzasadnienia odmowy dokonania czynności notarialnej, w sprawie wystąpiły okoliczności uzasadniające wydanie odpisu EPS z niestandardowym terminem ważności.

Zgodnie z wyjaśnieniami notariusza wydanie odpisu EPS z przedłużonym terminem ważności nastąpiło na wniosek wnioskodawcy. Wnioskodawca nie podjął żadnej próby wykazania, że odpis został wydany niezgodnie z jego wnioskiem, a co najmniej niezgodnie z jego intencją – nie przedłożył pierwotnie złożonego wniosku o wydanie EPS, a jeśli nie był złożony w formie pisemnej, w tym na formularzu, nie przedłożył protokołu z czynności, z którego wynikałoby, czy wypowiadał się w tej kwestii. Względnie nie wykazał innymi środkami dowodowymi, że określenie terminu ważności dłuższego niż standardowy nie było skutkiem jego inicjatywy. W treści złożonego zażalenia wnioskodawca tej okoliczności nie zaprzeczył, w ogóle się do niej nie odniósł, a wręcz oświadczył, że nie wnosi zastrzeżeń do stanu faktycznego odpisanego przez notariusza, co nakazuje przyjąć go za przyznany, a tym samym bezsporny.

Dalej należy podkreślić, że odpis EPS został doręczony wnioskodawcy wraz z wypisem protokołu obejmującego wydanie EPS w trybie art. 95u § 2 pr. not. i na tym etapie skarżący nie wnosił do niego żadnych zastrzeżeń, nie kwestionował jego prawidłowości, nie zaskarżył czynności i nie podjął w tym kierunku żadnych działań zmierzających do ewentualnego skorygowania owej nieprawidłowości i uzyskania odpisu z podstawowym sześciomiesięcznym terminem ważności. Co więcej, posługiwał się tym odpisem w obrocie. Wniosek o jego sprostowanie/zmianę został złożony dopiero po blisko roku od jego wydania.

Wobec powyższego stwierdzono, że skoro notariusz uwzględnił wniosek wnioskodawcy, uznawszy, że w sprawie zaistniały wyjątkowe okoliczności uzasadniające wydanie odpisu EPS z dłuższym, dwuletnim terminem ważności, to nie może on obecnie skutecznie zarzucać,

¹⁴³ Opinia rzecznika generalnego Manuela Camposa Sáncheza-Bordony z 29 kwietnia 2021 r. w sprawie Vorarlberger Landes- und Hypothekenbank AG, sygn. C301/20, przyp. 41: „W przeciwieństwie do przypadku, w którym odpis zostanie wydany na okres dłuższy niż sześć miesięcy, co jest możliwe, lecz jedynie «[w] wyjątkowych, należycie uzasadnionych przypadkach» zgodnie z art. 70 ust. 3 rozporządzenia. Brak jest wskazówek co do przypadków objętych tym wyjątkiem. W mojej ocenie wstępne oszacowanie, zgodnie z którym postępowanie będzie trwało dłużej niż sześć miesięcy, nie powinno być jednym z tych przypadków, ponieważ nierzadko przeciętny czas trwania typowych postępowań w sprawach spadkowych przekracza sześć miesięcy, zwłaszcza w niektórych państwach członkowskich”.

że notariusz postępował w sposób nieprawidłowy czy samowolny – jak sugeruje treść zażalenia – zwłaszcza że zasady doświadczenia wskazują, że rzeczywiście realizacja opisanych wyżej praw spadkowych, a w związku z tym potrzeba korzystania z odpisu EPS, ze znacznym prawdopodobieństwem mogła przekroczyć okres sześciu miesięcy. Okolicznościom tym skarżący w żaden sposób nie zaprzeczył, natomiast trudno postawić zarzut, że organ wydający odpis EPS uznał je za szczególne i uzasadniające odstępstwo od zasady wydawania odpisu z sześciomiesięcznym okresem ważności, gdyż – jak był mowa wcześniej – zostało to pozostawione jego uznaniu. W realiach sprawy nie sposób tej ocenie postawić zarzutu dowolności, nieracjonalności czy braku logiki. Co więcej, należy wskazać, że praktyka potwierdziła, że przewidywania wnioskodawcy i dokonującego czynności notariusza były słuszne, skoro – jak wynika z uzasadnienia odmowy dokonania czynności notarialnej – dłużnik spadkowy miał odmówić wypłaty środków na podstawie odpisu EPS przedstawionego mu po upływie sześciu miesięcy od daty jego wydania (prawdopodobnie w sierpniu 2024 r.). Powyższe potwierdza, że podstawowy okres ważności EPS był zbyt krótki do realizacji uprawnień spadkodawcy, a w sprawie wystąpiłaby konieczność wystąpienia o wydanie nowego odpisu EPS lub przedłużenie ważności wydanego pierwotnie w trybie art. 70 ust. 3 zd. 3 rozp. nr 650. Powyższe potwierdza również, że w ramach czynności, której dokonania notariusz odmówił, dłużnik także domagał się przedłużenia ważności odpisu EPS o okres dłuższy niż sześć miesięcy, a mianowicie do 7 lutego 2025 r., czyli o dziewięć miesięcy od 7 maja 2024 r. (kiedy to miałyby upłynąć pierwszy sześciomiesięczny okres ważności odpisu). Jednoznacznie świadczy to o tym, że w tym konkretnie ocenianym przypadku doszło do sytuacji uzasadniającej zastosowanie wyjątku z art. 70 ust. 3 zd. 2 rozp. nr 650, co oczywiście 7 listopada 2023 r. organ wydający odpis EPS mógł tylko przewidywać. Zdaniem sądu okręgowego należało uznać, że okoliczności przywołane przez notariusza, niezaprzeczone przez skarżącego, w pełni uzasadniały skorzystanie z możliwości, jaką daje wyżej wspomniany przepis rozp. nr 650 i wydanie odpisu EPS z okresem ważności dłuższym niż podstawowy, tym bardziej że nastąpiło to na wniosek wnioskodawcy.

W ocenie sądu nie znajdował też uzasadnienia zarzut, że organ wydający EPS powinien w pierwszej kolejności wydać jego odpis z sześciomiesięcznym terminem ważności, a następnie go przedłużyć, gdyby okazał się zbyt krótki. Żaden przepis nie przewiduje konieczności zachowania takiej sekwencji czynności. Kwestionowana obecnie przez skarżącego możliwość zastosowania wyjątku i wydania odpisu EPS z dłuższym terminem ważności została przewidziana w rozporządzeniu po to, aby z niej korzystać. Jeśli już w momencie wydania pierwszego odpisu EPS zachodziły podstawy do przyjęcia, że standardowy termin sześciu miesięcy jego ważności będzie zbyt krótki, aby móc uczynić z niego użytek, w pełni zasadnym, logicznym i rozsądnym było jego wydanie od razu z dwuletnim terminem ważności.

Nie ma także żadnych podstaw do twierdzenia, że w takim przypadku uzasadnienie zastosowania wyżej wspomnianego rozwiązania powinno znaleźć odzwierciedlenie w treści formularza odpisu EPS lub załączniku do niego – jak wskazywał skarżący – w celu umożliwienia dłużnikowi spadkowemu zapoznania się z motywami, jakimi kierował się w tym zakresie organ wydający odpis. Należy w tym zakresie w pełni podzielić stanowisko notariusza, że obligatoryjny formularz odpisu EPS – w swojej istocie – nie pozwala na zamieszczenie w nim tego rodzaju zapisów. Sama treść EPS została określona w art. 68 rozp. nr 650, wzory poświadczeń zaś, w tym m.in. odpisu EPS, stanowią załącznik do rozporządzenia wykonawczego UE nr 1329/2014. Formularz ten nie przewiduje uzasadnienia dla określenia daty ważności odpisu. Dla zapewnienia funkcjonalności EPS istotnym jest, aby formularze poświadczenia (i odpisów) nie były w żaden sposób modyfikowane czy uzupełniane w inny sposób niż określony w rozporządzeniu, ponieważ prowadziłyby to do zupełnej dowolności wynikającej z różnorodnej praktyki i procedur państw członkowskich, co z kolei groziłoby jednolitemu charakterowi i jednolitym skutkom EPS.

Przesądzenie bezzasadności zarzutu dotyczącego wydania odpisu EPS z nieprawidłowym terminem ważności w istocie rozstrzyga o niezasadności zażalenia wniesionego na odmowę sprostowania – alternatywnie zmiany tak wydanego odpisu – i w zasadzie uchyla potrzebę odnoszenia się do kwestii ewentualnego trybu dokonania tych czynności, tj. ustalenia, czy znajdują one podstawę prawną w przepisach rozp. nr 650, względnie w przepisach krajowych. Niemniej jednak z uwagi na podniesione przez skarżącego zarzuty, należało odnieść się również do tego zagadnienia.

W ocenie sądu niezasadny był zarzut naruszenia art. 71 ust. 2 rozp. nr 650 poprzez jego niezastosowanie. Przywołany przepis stanowi, że na wniosek każdej osoby, która wykaże uzasadniony interes, lub z urzędu organ wydający dokonuje sprostowania poświadczenia w przypadku wystąpienia błędu pisarskiego (ust. 1), a na wniosek każdej osoby, która wykaże uzasadniony interes, lub – gdy jest to możliwe na mocy prawa krajowego – z urzędu organ wydający dokonuje zmiany poświadczenia lub je uchyla, gdy ustalono, że poświadczenie lub jego poszczególne części są nieprawidłowe (ust. 2). Zdaniem sądu nie daje on podstaw do zastosowania wnioskowanej przez skarżącego procedury sprostowania/zmiany odpisu EPS. Przywołane procedury wprost dotyczą samego europejskiego poświadczenia spadkowego, a nie jego odpisu i to w warstwie niemającej odzwierciedlenia w oryginale poświadczenia, jakim jest data ważności odpisu. Niemniej, nawet gdyby przyjąć dopuszczalność ich zastosowania analogicznie do odpisów EPS, to w stanie faktycznym sprawy należałoby wykluczyć możliwość zastosowania art. 71 ust. 1 rozp. nr 650 jako podstawy wnioskowanej czynności. Przepis bowiem reguluje sytuację oczywistego błędu pisarskiego. Tymczasem nie może budzić żadnych wątpliwości, że w niniejszej sprawie wydanie odpisu EPS z dwuletnim terminem

ważności nie było żadnym błędem ani pomyłką, lecz było świadomym i zamierzonym działaniem notariusza, uwzględniającym zresztą wnioszek spadkobiercy.

Procedura przewidziana art. 71 ust. 2 rozp. nr 650 z kolei odnosi się do zmian w warstwie merytorycznej, a zatem treści EPS, i dotyczy nieprawidłowości poświadczenia lub jego poszczególnych części. W literaturze wskazuje się, że nieprawidłowość poświadczenia jest możliwa, gdy status, prawa lub uprawnienia są w nim ustalone w sposób sprzeczny z rzeczywistym stanem rzeczy. Może do tego dojść, gdy podstawę stanowią błędne ustalenia, błędna ocena dowodów lub błędna ocena prawna, w tym w szczególności w kontekście ustalenia prawa właściwego. Przyczynę nieprawidłowości poświadczenia może stanowić również to, że ujawniły się wcześniej nieznanne okoliczności, istniejące przed jego wydaniem lub że po jego wydaniu zaistniały nowe okoliczności. Mając na uwadze takie rozumienie „nieprawidłowości”, należałoby stwierdzić, że przywołany przepis jest nieadekwatny do zawnioskowanej czynności i należałby go wykluczyć jako ewentualną podstawę zmiany odpisu EPS w odniesieniu do terminu jego ważności. Kwestia ta bowiem w ogóle nie odnosi się do jego merytorycznej treści.

Sąd podzielił stanowisko notariusza, że w odniesieniu do ewentualnych wadliwości odpisu EPS za adekwatną podstawę sprostowania czy zmiany można byłoby uznać art. 80 § 4 pr. not., zgodnie z którym notariusz może sprostować protokołem niedokładności, błędy psiarskie, rachunkowe lub inne oczywiste omyłki. Wydanie przez notariusza odpisu EPS jest bowiem czynnością notarialną, do której ma zastosowanie ogół regulacji polskiego prawa o notariacie w zakresie nieuregulowanym przez samo rozporządzenie, jak zaś słusznie zauważył notariusz, trudno byłoby zaakceptować brak jakichkolwiek mechanizmów rektyfikacji odpisów nieprawidłowych treściowo, które pozostają w obrocie prawnym, oczywiście poza możliwością zaskarżenia czynności wydania odpisu EPS, na zasadzie analogii do zaskarżenia wydania samego EPS (art. 72 rozp. nr 650), której to wnioskodawca nie wykorzystał w realiach sprawy. Mając jednak na uwadze treść art. 80 § 4 pr. not., również nie sposób znaleźć w nim podstawy do dokonania czynności sprostowania/zmiany odpisu EPS w zakresie określenia daty jego ważności w okolicznościach ocenianego przypadku, gdyż nie doszło do jakiegokolwiek omyłki czy niedokładności. Kwestie te jednak pozostają bez znaczenia dla sprawy, gdyż – jak wskazano na wstępie – samo żądanie dokonania zawnioskowanej czynności nie znajduje uzasadnionych podstaw.

Sąd zauważył, że z treści wniesionego zażalenia wynika, że w istocie przyczyną złożenia wniosku o dokonanie czynności notarialnej, a następnie zaskarżenia odmowy jej dokonania, nie było przekonanie skarżącego o nieprawidłowości wydania odpisu EPS z przedłużonym terminem ważności i zasadności żądania jego sprostowania/zmiany w tym zakresie, lecz chęć uzyskania formalnej oceny stanowiska zajętego przez dłużnika spadkowego i pewności prawa w zakresie ważności wydanego odpisu EPS, w tym – na etapie postępowania

zażaleniowego – uzyskanie orzeczenia organu sądowego i to niezależnie od treści rozstrzygnięcia. Sam skarżący wyraził przy tym obawę, że dokonanie wnioskowanej przez niego czynności mogłoby się również okazać niewystarczające w oczach dłużnika spadkowego i nie pozwoliłoby na rozwiązanie zaistniałego problemu – wykazania statusu spadkobiercy i praw do środków na rachunku spadkodawcy. Powołał się na występujący w praktyce szerszy problem z uznawaniem i wykonywaniem orzeczeń w obszarze dziedziczenia oraz EPS, wynikający z braku zaufania do tego instrumentu. Wskazał, że działania dłużników kwestionujących skutki EPS naruszają uprawnienia spadkobierców i stoją w sprzeczności z przepisami rozp. nr 650, zgodnie z którym EPS rodzi skutki we wszystkich państwach członkowskich bez wymogu stosowania jakiejkolwiek procedury, a nadto korzysta z domniemania prawidłowości i domniemania, że osoba wymieniona w EPS jako spadkobierca rzeczywiście nim jest. Jednym z założeń rozp. nr 650 jest bowiem zagwarantowanie przyjmowania dokumentów urzędowych dotyczących spraw spadkowych i ich wykonalności we wszystkich państwach członkowskich. Dokumenty te powinny w innym państwie członkowskim wywoływać takie same skutki dowodowe jak w państwie pochodzenia lub skutki dowodowe najbardziej z nimi porównywalne.

Skarżący w rzeczywistości zwraca zatem uwagę na kwestie poszanowania odpisu EPS przez dłużnika spadkowego, które leżą jednak w sferze uznawania i respektowania dokumentu, nadania mu właściwej rangi i mocy, czyli jego zastosowania w praktyce, a nie kwestii prawidłowości odmowy dokonania czynności notarialnej, a pośrednio – prawidłowości wydania odpisu EPS. To, że podmiot obowiązany do respektowania odpisu EPS legitymującego wnioskodawcę jako spadkobiercę z określonym terminem ważności, mieszczącym się w granicach upoważnienia zawartego w art. 70 ust. 3 rozp. nr 650, odmawia wypłaty środków, na jego podstawie, nie uzasadnia twierdzenia, że po pierwsze, czynność notarialna był nieprawidłowa, a po drugie, że należy poszukiwać instrumentów prawnych w celu dostosowania się do oczekiwań dłużnika spadkowego, który – jak słusznie zauważył skarżący – nie jest uprawniony do kwestionowania skuteczności i prawidłowości odpisu EPS, w tym w zakresie określenia daty jego ważności.

Kwestia kontroli wykorzystania odpisu EPS w praktyce i poszanowania jego skutków legitymacyjnych należy do sfery wykonywania orzeczeń w obszarze europejskiego poświadczenia dziedziczenia i pozostaje poza zakresem oceny, badania i rozstrzygnięcia w ramach przeprowadzanej w niniejszym postępowaniu sądowej kontroli prawidłowości odmowy dokonania czynności notarialnej. Dostrzegając oczywiście, że dokument ten ma służyć określonym celom i spadkobiercom, należy stwierdzić, że nie można oceniać żądania wnioskodawcy i obowiązków notariusza z punktu widzenia odmowy respektowania wydanego odpisu EPS z powołaniem się na rzekomą wadliwość co do okresu jego ważności. Ewentualne nieprawidłowe podejście dłużników spadkowych nie może wyznaczać kierunku rozstrzygnięcia

i statuować po stronie organu wydającego EPS obowiązku dokonania czynności nieznajdujących podstaw w obowiązujących przepisach prawa. Zapewnieniu skuteczności prawidłowo wydanemu odpisowi EPS służą inne środki prawne.

Sąd okręgowy w toku sprawy nie dostrzegł potrzeby uwzględnienia wniosku skarżącego o wystąpienie z pytaniami prejudycjalnymi do TSUE, zmierzającymi do dokonania wykładni przepisów rozp. nr 650, uznawszy, że w realiach tej konkretnej sprawy rozstrzygnięcie wskazanych zagadnień nie było niezbędne dla rozpoznania zażalenia.

4.2. Kompetencje organu wydającego EPS po zaprzestaniu prowadzenia kancelarii przez notariusza, który wydał poświadczenie

Problemy kompetencyjne związane z zaprzestaniem prowadzenia kancelarii przez notariusza już po wydaniu przez niego EPS były przedmiotem wniosku złożonego w Sądzie Rejonowym w Gorzowie Wielkopolskim¹⁴⁴. W sprawie był rozpatrywany problem tego, jaki organ powinien w takiej sytuacji przejąć kompetencje organu wydającego w odniesieniu do takiego EPS.

Stan faktyczny w sprawie przedstawiał się następująco: strona, która uzyskała EPS wydany przez polskiego notariusza legitymujący ją jako spadkobierczynię, w okresie ważności pierwotnie uzyskanego odpisu nie zdołała dopełnić ogółu formalności związanych z dziedziczeniem. W związku z zakończeniem prowadzenia kancelarii notarialnej akta notariusza, w tym akta sprawy o wydanie EPS, w trybie art. 90 § 1 pr. not. trafiły do zasobów wydziału ksiąg wieczystych sądu rejonowego właściwego dla siedziby kancelarii notarialnej (archiwum sądu wieczystoksięgowego).

Wnioskodawca legitymowany EPS zwrócił się pierwotnie do sądu wieczystoksięgowego jako dysponenta akt o wydanie mu odpisu legitymującego go EPS. Odpis taki uzyskał w trybie § 10 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 kwietnia 1991 r. w sprawie prowadzenia ksiąg notarialnych oraz przekazywania na przechowanie dokumentów sądom rejonowym¹⁴⁵. Nie był to jednak odpis EPS wydany w trybie art. 70 ust. 1 rozp. nr 650, w związku z czym sąd wieczystoksięgowy, wydając dokument, nie określił daty ważności wydawanego odpisu, ale ograniczył się do poświadczenia zgodności treści wydawanego dokumentu z oryginałem przechowywanym w aktach. Tak wydany odpis nie został zaakceptowany przez niemiecki bank, któremu został przedłożony – bank podniósł brak daty ważności odpisu. O uzupełnienie takiej daty wnioskodawca zwrócił się do sądu wieczystoksięgowego. Sąd wieczystoksięgowy odmówił zarządzeniem referendarza, wskazawszy, że jest w sprawie

¹⁴⁴ Sygn. DZODP/GW1G/000000285/25.

¹⁴⁵ Dz.U. z 1991 r. Nr 33, poz. 147.

jedynie depozytariuszem dokumentów przekazanych przez notariusza, a nie wykonuje uprawnień organu wydającego EPS wynikających z rozp. nr 650.

Sąd wieczystoksięgowy dał pod rozwagę wnioskodawcy wystąpienie do właściwej Rady Izby Notarialnej, aby wyznaczyła nowego notariusza – w związku z zaprzestaniem prowadzenia kancelarii notarialnej przez notariusza, który wydał EPS – uprawnionego do wykonania kompetencji organu wydającego, o których mowa w art. 70 *et seq.* rozp. nr 650. Taki wniosek został złożony przez zawodowego pełnomocnika spadkobiercy wylegitymowanego EPS, ale z braku stosownej normy kompetencyjnej Rada właściwej Izby Notarialnej nie widziała możliwości dokonania takiej czynności.

Należy wskazać, że problem był wcześniej dostrzegany w doktrynie¹⁴⁶. W niniejszej sprawie dotyczył on dość technicznej kompetencji do wydania nowego odpisu EPS i określenia daty jego ważności. Kompetencje organu wydającego po zakończeniu pierwotnego postępowania obejmują jednak także zawieszanie skutków poświadczenia, jego prostowanie, uchylanie i zmianę. Są to działania mające potencjalnie daleko idące skutki dla pozycji prawnej osób legitymowanych EPS i osób trzecich, na których sferę prawną oddziałuje EPS. Organ je podejmujący musi mieć do nich jasną normę kompetencyjną. Wydaje się, że kwestia wymaga ingerencji ustawodawcy.

4.3. Pytanie prejudycjalne w sprawie BNP Paribas Fortis

W pierwszej dekadzie stosowania rozp. nr 650 można w końcu odnotować próbę zadania przez polskiego notariusza¹⁴⁷ – jako organu wydającego EPS, w postępowaniu o jego uchylenie lub zmianę – pytania prejudycjalnego do TSUE następującej treści:

- 1) Czy art. 71 ust. 2 rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że pozasądowy organ wydający europejskie poświadczenie spadkowe jest w prowadzonym postępowaniu w przedmiocie uchylenia lub zmiany wydanego poświadczenia uprawniony do wystąpienia w trybie art. 267 TFUE z pytaniem prejudycjalnym?

¹⁴⁶ J. Biernat (*idem*, *Organ wydający jako organ właściwy do dokonania sprostowania, uchylenia, zmiany lub zawieszenia skutków europejskiego poświadczenia spadkowego*, „*Studia Prawnicze*” 2015, nr 2, s. 59) przyjmuje, że organem wydającym uprawnionym do podejmowania działań dotyczących danego EPS jest jedynie organ, który poświadczenie wydał, przy czym odstępuje od tej reguły, jeśli notariusz, który wydał EPS, zaprzestał prowadzenia kancelarii notarialnej), uznając, że kompetencja organu wydającego wraca w takiej sytuacji do sądu spadku; A. Szereda (*idem*, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom V. Komentarz do art. 1096–1217*, Warszawa 2020, art. 1142⁴, nb 1) kompetencję do wykonywania uprawnień organu wydającego EPS w sytuacji przejścia akt notariusza umieszczał z kolei w sądzie wieczystoksięgowym będącym dysponentem tych akt.

¹⁴⁷ W tej sprawie występowałem jako zastępca notariusza prowadzącego postępowanie.

a w razie pozytywnej odpowiedzi na to pytanie:

2) Czy art. 71 ust. 2 tego rozporządzenia dopuszcza obciążenie na podstawie prawa krajowego kosztami postępowania w przedmiocie uchylecia lub zmiany europejskiego poświadczenia spadkowego banku, który nie był uczestnikiem postępowania o wydanie poświadczenia, nie składał wniosku o jego uchylecie lub zmianę, ale kwestionował skutki legitymacyjne przedstawianego mu poświadczenia w sposób, który doprowadził do wszczęcia przez organ wydający z urzędu postępowania w przedmiocie uchylecia lub zmiany poświadczenia, przeprowadzonego z udziałem tegoż banku?

a w razie pozytywnej odpowiedzi na to pytanie:

3) Czy art. 69 ust. 2 powołanego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że bank, któremu prezentowany jest ważny poświadczone odpis europejskiego poświadczenia spadkowego, nie jest uprawniony do kwestionowania statusu spadkobiercy osoby wylegitymowanej poświadczeniem?

Postanowieniem z 18 grudnia 2025 r. wniosek ten został jednak przez TSUE uznany za oczywiście niedopuszczalny. W uzasadnieniu stwierdzono, że organ wydający EPS nie jest uprawniony do rozstrzygania w sprawie o uchylecie lub zmianę poświadczenia ewentualnych sporów (pkt 59), w związku z czym nie przysługuje mu kompetencja do kierowania pytań prejudycjalnych wynikająca z art. 267 TFUE.

5. Funkcjonowanie w polskim obszarze prawnym EPS i krajowych instrumentów pochodzących z innych państw członkowskich

5.1. Wpisy w polskich księgach wieczystych na podstawie EPS pochodzących z innych państw członkowskich

Sprawy, w których polskie sądy wieczystoksięgowe odmawiały uznania skutków legitymacyjnych EPS, wydanych w innych państwach członkowskich, dotyczyły głównie technicznych aspektów przedkładanego odpisu poświadczenia. Przede wszystkim można odnotować przedkładanie sądom odpisu EPS, którego ważność dobiegła końca¹⁴⁸ jeszcze przed złożeniem wniosku¹⁴⁹. Zbliżone są sprawy, w których strona przedkłada kopię odpisu EPS lub jego tłumaczenie w miejsce oryginału¹⁵⁰.

Poza sprawami, w których strona przedkłada polskiemu sądowi kopię jako oryginał odpisu EPS, nie chcąc pozbywać się tego ostatniego, występuje też kategoria spraw, w których ocena oryginalnego charakteru odpisu przysparza trudności ze względu na sposób wydawania odpisów przez organy wydające w różnych państwach członkowskich. Sprawa tego rodzaju była przedmiotem oceny Sądu Okręgowego w Gliwicach (sygn. III Ca 926/24) jako sądu apelacyjnego w postępowaniu wieczystoksięgowym. Sąd wieczystoksięgowy oddalił wniosek o wpis spadkobiercy oparty na EPS wydanym przez niemiecki sąd, ponieważ uznał, że przedkładany mu dokument stanowi kopię, a nie oryginał odpisu poświadczenia. Wnioskodawczyni nie tylko złożyła do akt sądu wieczystoksięgowego dokładnie ten dokument, który niemiecki sąd wydał jej jako odpis EPS, ale uzyskała tam potwierdzenie, że z punktu widzenia niemieckiego sądu odpis jest prawidłowy, w ten sposób wydawany i strona nie uzyska żadnego innego. W rezultacie w postępowaniu apelacyjnym został powołany biegły z zakresu ekspertyzy dokumentów i badania pisma ręcznego, z opinii którego wynikało

¹⁴⁸ SR w Jeleniej Górze, sygn. Dz.KW 7403/24: oddalenie wniosku o wpis do księgi wieczystej; podobnie postanowienie NSA z 27 lutego 2018 r., sygn. I OSK 989/15: odmowa podjęcia zawieszzonego postępowania.

¹⁴⁹ Zgodnie z wyrokiem TSUE z 1 lipca 2021 r. w sprawie Vorarlberger Landes- und Hypothekenbank AG, sygn. C-301/20, za ważny uznawać powinien być zasadniczo odpis EPS przedkładany w postępowaniu sądowym, który był ważny w chwili jego pierwszego przedłożenia, nawet jeśli termin jego ważności ubiegnie w toku postępowania (pkt 33 *et seq.*).

¹⁵⁰ SR w Jeleniej Górze, sygn. Dz.KW/JG1J/000015301/24: oddalenie wniosku o wpis do księgi wieczystej.

jednoznacznie, że przedłożony dokument stanowi w całości kserokopię i nie zawiera żadnych oryginalnych zapisów świadczących o tym, że jest to urzędowy odpis. Sąd apelacyjny podzielił w całości ocenę sądu wieczystoksięgowego i oddalił apelację.

Odnosząc się do problemu abstrakcyjnie, można wskazać, że w pełni dopuszczalna i stosowana jest technika wydawania odpisów EPS polegająca na skopiowaniu oryginału EPS (wydrukowaniu go z wersji elektronicznej tak przechowywanego oryginału poświadczenia). W takiej sytuacji na stronie 6. w części formularza zawierającej podpis lub pieczęć osoby wydającej poświadczenia na jego oryginale może dojść do skopiowania w odpisie takiej pierwotnej pieczęci/podpisu. W takiej sytuacji jednak w samej klauzuli odpisowej znajdującej się poniżej, w której jest zawarta data wydania danego odpisu, powinien zostać złożony podpis lub pieczęć osoby wydającej odpis. Nie powinien być to ich wydruk.

Technika wydawania odpisów EPS przez organy wydające w różnych państwach członkowskich może również prowadzić do pojawienia się wątpliwości związanych z brakiem trwałego zespolenia odpisu. Kwestia ta była już przedmiotem przedstawionych wyżej zastrzeżeń odbiorców w innych państwach członkowskich względem odpisów EPS wydawanych przez polskie sądy.

W pełnej rozciągłości w postępowaniu wieczystoksięgowym problem ten pojawił się w postępowaniu w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie¹⁵¹. Rozpatrywał on złożony 29 października 2021 r. na formularzu KW-WPIS (wniosek o ujawnienie spadkobierców jako współwłaścicieli nieruchomości spadkowej) opartym na EPS wydanym 20 września 2021 r. przez francuskiego notariusza po obywatelu francuskim, mającym ostatnie miejsce zwykłego pobytu w Paryżu i zmarłym 17 marca 2021 r. Odpis był ważny do 20 marca 2022 r. Obejmował 14 stron na 7 kartach, zespolonych zszywaczem, ale niezespolonych trwale.

Postanowieniem z 23 czerwca 2022 r. referendarz sądowa oddaliła wniosek. W uzasadnieniu podniesiono, że wątpliwości sądu budzi przedłożony odpis EPS, który zawiera luźne, niepołączone ze sobą strony formularza. Na stronie 7. formularza widnieją kopie pieczęci i podpisu notariusza (w klauzuli na oryginale aktu). Pieczęć i podpis w oryginale są zawarte jedynie w punkcie dotyczącym wydania poświadczanego odpisu na stronie 7. Następnie zostały zawarte załączniki IV bez żadnych podpisów i bez trwałego połączenia w całości z dokumentem zawierającym podpis notariusza. Dokument nie został trwale połączony, nie został zespolony w sposób uniemożliwiający rozdzielenie poszczególnych kart. Nie zapewniono tym samym jego integralności. Dokument w takiej formie nie może stanowić podstawy do wpisu w księdze wieczystej.

¹⁵¹ SR w Żyrardowie, sygn. Dz.KW/PL1Z/00012091/21.

Na marginesie można wskazać, że postanowienie o oddaleniu wniosku zostało doręczone wnioskodawcy przez sąd wieczystoksięgowy w formie... pliku kart zszytych zszywaczem i niespolonych trwale, a pieczęć i podpis widniały jedynie na jednej stronie.

W skardze na orzeczenie referendarza sądowego wnioskodawcy, reprezentowani przez radcę prawnego, podnieśli m.in. naruszenie art. 69 ust. 5 rozp. nr 650 oraz art. 1 § 5 rozporządzenia wykonawczego UE nr 1329/2014 w związku z art. 67 § 1 rozp. nr 650 poprzez uznanie, że odpis EPS powinien być trwale połączony, zespolony w jeden dokument w sposób uniemożliwiający rozdzielenie poszczególnych kart. W uzasadnieniu podniesiono, że oddalając wnioski referendarz sądowa nie powołała żadnego przepisu regulującego formę wydawania poświadczonych odpisów EPS. Z treści wzoru poświadczenia wynika, że jedyne miejsce, w którym organ wydający zamieszcza podpis lub pieczęć, to ostatnia strona głównej sekcji formularza, poprzedzająca załączniki 1–6. W przypadku oryginału EPS (przechowywanego przez organ wydający) podpis lub pieczęć są umieszczane pod datą i miejscem sporządzenia, w przypadku poświadczonego odpisu zaś – w specjalnym polu klauzuli odpisowej. Rozporządzenie wykonawcze nie przewiduje zamieszczania podpisów, pieczęci lub paraf w innych miejscach formularza, w szczególności nie przewidziało zamieszczania podpisów lub pieczęci na końcu dokumentu bądź na każdej ze stron. Elementem zapewnienia integralności jest podanie ogólnej liczby stron formularza.

Wnioskodawca powołał też głosy doktrynalne, zgodnie z którymi forma poświadczonych odpisów jest określona w sposób ujednolicony we wszystkich państwach członkowskich stosujących rozporządzenie¹⁵², a prawo krajowe nie może modyfikować treści formularza lub prowadzić do dodawania na niej dodatkowych pouczeń, klauzul, protokołów, adnotacji¹⁵³. Twierdzenie, jakoby odpis EPS połączony zszywaczem i opatrzony podpisem i pieczęcią na jednej z wielu kart budzi wątpliwości co do jego autentyczności, może w ocenie wnioskodawcy prowadzić jedynie do konstatacji, że *de lege ferenda* przepisy o wydawaniu EPS powinny doprecyzować sposób ich łączenia i przewidzieć opatrzenie podpisem/pieczęcią w sposób minimalizujący wątpliwości odbiorców co do autentyczności dokumentu. *De lege lata* tak sporządzony dokument jest całkowicie zgodny z treścią obowiązującego prawa w zakresie jego formy i stanowi podstawę wpisu w księdze wieczystej, zgodnie z art. 69 rozp. nr 650.

Postanowieniem z 6 września 2022 r. sędzia rozpatrujący sprawę na skutek wniesienia skargi na orzeczenie referendarza oddalił wnioski o wpis. W uzasadnieniu podniesiono, że obowiązkiem sądu wieczystoksięgowego jest zbadanie formy dokumentu mającego być podstawą wpisu. W ocenie sądu nie sposób uznać, że przedłożony dokument jest dokumentem, bo nie jest zachowana integralność strony zawierającej podpis notariusza z pozostałymi stronami formularza, tym samym nie da się ustalić, czy poszczególne strony są częścią odpisu wydanego

¹⁵² W. Karpowicz, [w:] W. Gonet (red.), *Prawo o notariacie. Komentarz*, Warszawa 2025, s. 626–627.

¹⁵³ M. Margoński, *Europejskie poświadczenie spadkowe*, Warszawa 2022, s. 457–458, 471.

przez notariusza czy nimi nie są. Prawdą jest, że żaden przepis nie określa sposobu łączenia kart dokumentu, niemniej obowiązek ich trwałego połączenia tak, aby nie było wątpliwości, że poszczególne karty stanowią część danego dokumentu, wynika w ocenie sądu z samej istoty pojęcia dokumentu. Nie stanowi, w ocenie sądu, dokumentu wydruk niezłączonych ze sobą wielu kart, o ile na każdej karcie nie ma odpowiedniego poświadczenia osoby sporządzającej dokument, że dana karta stanowi część danego dokumentu. Obowiązek osoby sporządzającej dokument jest wytworzenie go w sposób zapewniający jego integralność.

Odpisy EPS są, podobnie jak ogół orzeczeń i dokumentów przepływających w trybie rozp. nr 650, zwolnione z obowiązku legalizacji konsularnej, a co za tym idzie także obowiązku opatrywania ich klauzulą *apostille* (art. 74 rozp. nr 650). W jednej sprawie wieczystoksięgowej odnotowano bezzasadne wezwanie strony o przedłożenie odpisu EPS opatrzonego klauzulą *apostille*¹⁵⁴.

Podobnie jak polskim sądom zdarza się być emitentami EPS legitymujących spadkobierców, w których jest pominięty udział legitymowanego spadkobiercy w spadku, również polskie sądy wieczystoksięgowe bywają konfrontowane z takimi EPS. W sprawie rozpatrywanej przez Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim¹⁵⁵ doprowadziło to do odmowy wpisu spadkobiercy do księgi wieczystej.

W sprawie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Podgórze w Krakowie¹⁵⁶ wystąpił problem w postaci braku daty zgonu spadkodawcy w EPS wydanym przez austriackiego notariusza jako komisarza sądowego. Referendarz wieczystoksięgowy z tego względu oddalił wniosek o wpis spadkobiercy. W uzasadnieniu wskazał, że data śmierci spadkodawcy należy do informacji obowiązkowych, które powinny być zawarte w EPS (art. 68 lit. f rozp. nr 650). Data śmierci spadkodawcy jest też decydująca dla możliwości zastosowania procedury EPS, a także ustalenia jurysdykcji krajowej oraz kręgu spadkobierców. Ograniczona kognicja sądu wieczystoksięgowego nie zwalnia go z obowiązku oceny, czy forma i treść dokumentu, mającego być podstawą wpisu, odpowiadają przepisom prawa. Wnioskodawca, który brak daty zgonu w EPS uzupełniał odpisem aktu zgonu spadkodawcy składanym wraz z odpisem EPS, złożył skargę na orzeczenie referendarza. Zaskarżanemu postanowieniu zarzucono naruszenie art. 69 ust. 2 rozp. nr 650 oraz art. 626⁹ KPC.

Skarżący wskazał, że naruszenie przez organ wydający powinności zawarcia w wydawanym poświadczeniu określonych danych czy błędy formalne w zakresie kompozycji formularza zazwyczaj nie pozbawiają poświadczenia skutków¹⁵⁷. Uchybienia formalne powinny być uwzględniane tylko, gdy wpływają na merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy. Data śmierci

¹⁵⁴ SR w Bielsku Podlaskim, Wydział Zamiejscowy w Siemiatyczach, sygn. Dz.Ko/BI3P/00000092/25.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

¹⁵⁶ SR dla Krakowa-Podgórze w Krakowie, sygn. DZKW/KR1P/00087992/24.

¹⁵⁷ M. Margoński, *Europejskie poświadczenie dziedziczenia. Charakter i konstrukcja prawna*, Warszawa 2022, s. 460.

spadkodawcy nie jest objęta domniemaniem wynikającym z EPS oraz nie stanowi podstawy wpisu. Jako podstawę takich domniemań (i podstawę wpisu) wskazuje się art. 69 ust. 2 rozp. nr 650, odnoszący się do poświadczanych stosunków prawnospadkowych. Zakresem domniemań wynikających z EPS nie jest objęta data śmierci spadkodawcy. Kwestia ta wynika z aktu stanu cywilnego (art. 3 prawa o aktach stanu cywilnego¹⁵⁸). Organy rejestrowe nie są kompetentne do dokonywania oceny poprawności EPS w postępowaniu rejestrowym. Taką kompetencję ma tylko organ wydający i organy sądowe w państwie wydania¹⁵⁹. Niezasadne jest wskazanie, że sąd wieczystoksięgowy nie wie, czy EPS wydano według prawidłowej podstawy (tj. czy obowiązywało rozp. nr 650). Skoro austriacki notariusz wydał EPS, to kwestię tę zbadał. Potwierdza to zresztą data zgonu wynikająca z aktu zgonu. Z art. 69 ust. 5 rozp. nr 650 wynika skierowany do organów rejestrowych obowiązek akceptowania EPS (a właściwie jego odpisu) jako – w jego aspekcie prawnospadkowym – samodzielnej podstawy wpisu do rejestru¹⁶⁰. Skarga w rezultacie doprowadziła w rezultacie do wpisu na rzecz spadkobierców zgodnie z wnioskiem.

Badania aktowe nie doprowadziły zasadniczo do ujawnienia spraw, w których polskie sądy merytorycznie poddawałyby w wątpliwości treść sukcesji spadkowej potwierdzonej przez organ wydający EPS w innym państwie członkowskim. Wyjątkiem była sprawa wieczystoksięgowa Sądu Rejonowego dla Gdańska-Północ w Gdańsku¹⁶¹, w której sąd wieczystoksięgowy samodzielnie badał prawnorzeczowe skutki zapisu windykacyjnego prawa francuskiego uwzględnionego w załączniku V EPS, wydanego przez francuskiego notariusza.

Przebieg tej sprawy przedstawiał się następująco: 16 września 2022 r. wnioskodawca wniósł na formularzu KW-WPIS o ujawnienie w dziale II księgi wieczystej nabycia polskiej nieruchomości spadkowej, przedłożywszy EPS wydany 15 lutego 2022 r. przez francuskiego notariusza po spadkodawcy zmarłym 4 marca 2020 r. i mającym ostatnie miejsce zwykłego pobytu we Francji. EPS był oparty na nabyciu testamentowym i zawierał jedynie załącznik V. Jako przedmiot zapisu ujawniono „nieruchomość położoną w Gdańsku (Polska)”. Testament został sporządzony przez spadkodawcę w formie testamentu holograficznego.

Pismem z 3 stycznia 2023 r. sąd wieczystoksięgowy zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie informacji zmierzających do weryfikacji skutków zapisu wykazywanych EPS (czy francuski zapis wywołuje skutki rzeczowe i jakie są wymagania prawne dla jego skuteczności). Pismem z 25 stycznia 2023 r. Minister Sprawiedliwości przekazał informacje na temat rodzajów zapisów w prawie francuskim. Wskazał, że art. 1006 francuskiego Kodeksu cywilnego (*Code civil des Français*, dalej: CC) przewiduje zapis uniwersalny (*legs universel*),

¹⁵⁸ Prawo o aktach stanu cywilnego z dnia 28 listopada 2014 r. (Dz.U. z 2026 r. poz. 393).

¹⁵⁹ *Ibidem*, s. 515–516.

¹⁶⁰ *Ibidem*, s. 499–500.

¹⁶¹ SR dla Gdańska-Północy w Gdańsku, sygn. Dz.KW 64555/22.

w drodze którego spadkodawca może przekazać cały spadek określonej osobie z zastrzeżeniem rezerwy spadkowej. Status prawny zapisobiercy uniwersalnego jest zbliżony do statusu prawnego spadkobiercy ustawowego – nabywa on własność przewidzianych dla niego rzeczy z chwilą otwarcia spadku. Do nabycia przez niego własności rzeczy konieczne jest jednak objęcie w posiadanie (*saisine*), co następuje pod warunkiem, że swoje prawa wywodzi on z testamentu publicznego i nie ma spadkobierców koniecznych. Jeżeli spadkodawca pozostawił spadkobierców koniecznych, zapisobierca zgodnie z art. 1004 CC musi uzyskać przeniesienie posiadania przez spadkobierców koniecznych (*deliverance de legs*). Niezależnie od istnienia spadkobierców koniecznych, jeżeli zapisobierca uniwersalny wywodzi swoje prawa z testamentu własnoręcznego lub tajnego zgodnie z art. 1008 CC, musi być sądownie wprowadzony w posiadanie (*envoi en possession*).

W art. 1010 CC został przewidziany zapis częściowy (*legs a titre universel*). W przypadku tego rozp. nr 650 na wypadek śmierci zapisobierca jest uprawniony do nabycia rzeczy ze spadku w całości albo w części, ale nie ma prawa do nabycia całego spadku. Do nabycia własności przedmiotu zapisu konieczne jest uzyskanie przez zapisobiercę częściowego objęcia posiadania (*saisine*), przekazanego przez spadkobierców albo zapisobiercę uniwersalnego zgodnie z art. 1011 CC.

W art. 1014 CC został przewidziany zapis szczególny (*legs particulier*), w drodze którego spadkodawca może przeznaczyć zapisobiercy konkretne rzeczy ze spadku. Nabycie własności przez zapisobiercę następuje z chwilą otwarcia spadku. Jest to instytucja zapisu windykacyjnego. Do wykonania swoich praw zapisobierca musi uzyskać wydanie (*deliverance*) przez uprawnionego do spadku, nawet gdyby zapisobierca znajdował się w posiadaniu przedmiotu zapisu.

Postanowieniem z 21 lutego 2023 r. referendarz sądowy oddalił wniosek o wpis. W zasadniczych powodach rozstrzygnięcia wskazał, że zapis uczyniony w testamencie holograficznym nie wywołuje skutku rzeczowego i nie może stanowić podstawy wpisu prawa własności w księdze wieczystej. W sporządzonym uzasadnieniu referendarz sądowy wskazał dalej, że z treści załącznika V EPS wynika, że zapisobierca jest uprawniony do nieruchomości położonej w Gdańsku, ale w treści załącznika nie wskazano żadnych danych identyfikujących przedmiotową nieruchomość. Za drugą przeszkodę do dokonania wpisu uznano okoliczność, że – zadaniem referendarza sądowego – z treści uzyskanych od Ministra Sprawiedliwości informacji na temat prawa francuskiego ma wynikać, że jeżeli doszło do przeniesienia prawa własności nieruchomości na zapisobiercę, okoliczność tę powinien stwierdzić notariusz. Ponadto zapisobierca, który otrzymał zapis dotyczący konkretnych składników majątkowych, musi zwrócić się do spadkobierców o wykonanie zapisu. Z treści przedłożonego EPS ma nie wynikać, że zapis miał charakter zapisu windykacyjnego.

Wnioskodawca wniósł skargę na orzeczenie referendarza. Do skargi został załączony ponadto m.in. odpis sprostowanego przez notariusza francuskiego EPS, w którym w załączniku V w polu 5 została szczegółowo wskazana nieruchomość spadkowa objęta wnioskiem, z uwzględnieniem numeru działki geodezyjnej, powierzchni, adresu i numeru księgi wieczystej. Niezależnie od tego wnioskodawca przedstawił obszerną dokumentację z francuskiego postępowania spadkowego, m.in. notarialne (krajowe) poświadczenie dziedziczenia z 29 listopada 2021 r. Z jego treści wynikało, że legitymowany EPS wnioskodawca miał status zapisobiercy szczególnego. Zarządzeniem z 9 października 2023 r. sędzia rozpatrujący sprawę na skutek wniesienia skargi na orzeczenie referendarza zarządził dokonanie wpisu zgodnie z wnioskiem i oznaczenie jako podstawy wpisu zarówno EPS, jak i francuskiego poświadczenia dziedziczenia.

5.2. Wpisy w polskich księgach wieczystych na podstawie krajowych instrumentów legitymacyjnych pochodzących z innych państw członkowskich

Sam przepływ narodowych instrumentów legitymowania spadkobierców między państwami członkowskimi w polskich postępowaniach wieczystoksięgowych bywa rzadko kwestionowany. Przypadek odmowy uznania niemieckiego poświadczenia dziedziczenia (*Erbschein*) za podstawę wpisu do polskiej księgi wieczystej odnotowano w Sądzie Rejonowym dla Katowic-Wschód w Katowicach¹⁶². Wniosek o ujawnienia dziedziczenia w dziale II księgi wieczystej został złożony 1 marca 2024 r. na formularzu KW-WPIS. Na dowód sukcesji zostało przedłożone poświadczenie dziedziczenia, wydane 10 grudnia 2021 r. przez Sąd Rejonowy w Augsburgu (sygn. 11 VI 5379/21). Spadkodawca zmarł 26 lipca 2021 r., a jego ostatnie miejsce zwykłego pobytu znajdowało się w Bawarii. Ustawowymi spadkobiercami była żona w udziale $\frac{1}{2}$ i dwójka dzieci po $\frac{1}{4}$.

Postanowieniem z 25 czerwca 2024 r. referendarz sądowa oddaliła wniosek. W uzasadnieniu wskazano, że Kodeks postępowania cywilnego – co do zasady – przewiduje w postępowaniu nieprocesowym wyłączną jurysdykcję dla nieruchomości spadkowych położonych w Polsce (art. 1110² KPC). Tym samym wpis zasadniczo wymaga orzeczenia polskiego sądu albo polskiego aktu poświadczenia dziedziczenia. Wyjątkiem od tej zasady jest możliwość wykazania sukcesji za pomocą EPS.

W skardze na orzeczenie referendarza sądowego radczyni prawna reprezentująca wnioskodawcę podniosła, że błędnie powołano w sprawie art. 1110² KPC, podczas gdy znajdowało

¹⁶² Sąd Rejonowy dla Katowic-Wschodu w Katowicach, sygn. Dz.KW/KA1K/00005881/24.

w niej zastosowanie rozp. nr 650, a jurysdykcja w sprawie przysługiwała – zgodnie z art. 4 tego rozp. nr 650 – wyłącznie sądom niemieckim. Dalej wskazano na jedynie fakultatywny charakter EPS, wynikający z art. 69 ust. 2 rozp. nr 650. Zarzucono wreszcie naruszenie art. 39 rozp. nr 650 z powodu odmowy uznania orzeczenia niemieckiego sądu za podstawę wpisu do księgi wieczystej. W wyniku rozpoznania skargi na orzeczenie referendarza sędzia 27 września 2024 r. dokonał wpisu do księgi wieczystej zgodnie z wnioskiem.

W Sądzie Rejonowym w Bielsku Podlaskim¹⁶³ natomiast referendarz wieczystoksięgowy kwestionował skutki legitymacyjne belgijskiego aktu poświadczenia dziedziczenia. Wniosek o ujawnienie w dziale II dziedziczenia na rzecz wdowy i córki spadkodawcy został złożony przez wdowę spadkodawcy, reprezentowaną przez adwokata, na formularzu KW-WPIS. Oparty został na belgijskim notarialnym akcie poświadczenia dziedziczenia (*attestation d’heredite*) z 7 lipca 2021 r., opatrzonym klauzulą *apostille*. Spadkodawca miał ostatnie miejsce zwykłego pobytu w Belgii i zmarł 26 listopada 2020 r. Z treści poświadczenia wynikało, że nie sporządził testamentu i pozostawił jako spadkobierców wyłącznie żonę i córkę, a spadek został przyjęty w zakresie prawa użytkowania całości przez wdowę (*pour la totalité en usufruit*), a w zakresie prawa do rozp. nr 650 całością (*pour la totalité en nue-propiété*) – przez córkę. Z poświadczenia wynikało również, że wdowa jako matka małoletniej córki spadkodawcy uzyskała zezwolenie sędziego pokoju na „składanie wszelkich oświadczeń i podpisywanie wszelkich aktów niezbędnych do przyjęcia wprost spadku po spadkodawcy”, przy czym sędzia ten nakazał, by środki pieniężne należne małoletniemu spadkobiercy były deponowane na zamkniętym rachunku prowadzonym na rzecz dziecka, a wypłaty odbywały się za zgodą sędziego pokoju. W rezultacie notariusz stwierdzał, że legitymowane wdowa i córka spadkodawcy „są zatem jedynymi uprawnionymi do przyjęcia spadku oraz wszelkich praw zależnych od spadku lub z nim związanych”. Odpis tego postanowienia również złożonych został wraz z wnioskiem.

W uzasadnieniu oddalenia wniosku o wpis referendarz wieczystoksięgowy podniósł, że przedstawione poświadczenie dziedziczenia nie zawiera udziałów w spadku. Przed wszystkim uznano jednak, że podstawę wpisu może stanowić jedynie wydany w Belgii EPS, a nie krajowe belgijskie poświadczenie dziedziczenia, gdyż w ocenie referendarza sądowego kognicja notariusza belgijskiego nie obejmowała nieruchomości spadkowych położonych w Polsce. Wnioskodawca nie zdecydował się uczynić stanowiska referendarza sądowego przedmiotem oceny sędziowskiej. Ostatecznie wniosek został uzupełniony i wydany przez belgijskiego notariusza EPS, o czym będzie jeszcze mowa.

Problematyczne bywają natomiast techniczne aspekty związane z legitymowaniem się przez spadkobierców narodowymi instrumentami legitymacyjnymi pochodzącymi z innych

¹⁶³ SR w Bielsku Podlaskim, Wydział Zamiejscowy w Siemiatyczach, sygn. Dz.KW/BI3P/00003800/21.

państw członkowskich. Powtarzalnym motywem w relacjach polsko-austriackich jest elektroniczny charakter odpisów orzeczeń wydawanych przez austriackie sądy. Problem obrazuje sprawa wieczystoksięgowa z Sądu Rejonowego w Myślenicach¹⁶⁴. Na dowód sukcesji zostało przedłożone postanowienie Sądu Okręgowego (*Bezirksgericht*) Leopoldstadt w Wiedniu z 18 marca 2020 r. o wprowadzeniu wdowy w spadek (*Einantwortungsbeschluss*). Spadkodawca zmarł 21 listopada 2019 r., a jego ostatnie miejsce zwykłego pobytu znajdowało się w Wiedniu. Wnioskodawczyni została wezwana do uzupełnienia wniosku o oryginał odpisu tego postanowienia, ze wskazaniem, że przedłożono jedynie wydruk komputerowy, którego sąd nie ma możliwości zweryfikować. Sąd wieczystoksięgowy zwrócił się 10 czerwca 2021 r. do Ministra Sprawiedliwości o informacje na temat prawa austriackiego, w wyniku czego pismem z 1 lipca 2021 r. uzyskał odpowiedź, że w świetle wyjaśnień uzyskanych przez Ministra z Europejskiej Sieci Sądowej przedłożony dokument stanowi odpis ostatecznego orzeczenia sądowego, który może stanowić podstawę wydania EPS. Zgodnie z art. 79 austriackiej ustawy o organizacji sądów (*Gerichtsorganisationsgesetz* – GOG), kopie dokumentów wytworzonych w drodze automatycznego przetwarzania danych nie wymagają ani podpisu, ani pieczęci. 21 lipca 2021 r. referendarz sądowa dokonała wpisu zgodnie z wnioskiem.

W relacjach polsko-niemieckich bardzo powtarzalnym motywem są wątpliwości polskich sądów wieczystoksięgowych związane z brakiem klauzuli prawomocności na niemieckim poświadczeniu dziedziczenia (*Erbschein*). Problem zostanie zobrazowany przykładem postępowania wieczystoksięgowego w Sądzie Rejonowym w Starogardzie Gdańskim¹⁶⁵, przy czym występował on także w innych postępowaniach w przanalizowanej puli spraw wieczystoksięgowych¹⁶⁶. Sąd ten rozpatrywał wniosek – złożony 12 kwietnia 2019 r. na formularzu KW-WPIS – o ujawnienie dziedziczenia w dziale II księgi wieczystej na podstawie poświadczenia dziedziczenia wydanego przez Sąd Rejonowy w Hanowerze 1 lutego 2019 r. (sygn. 57 VI 6095/18). Spadkodawczyni zmarła 7 grudnia 2018 r., a jej miejsce zwykłego pobytu było w Niemczech.

Sąd wieczystoksięgowy nabrał wątpliwości ze względu na brak klauzuli prawomocności na odpisie poświadczenia. Wezwał w związku z tym stronę o przedłożenie prawomocnego poświadczenia albo EPS, a także zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie informacji o treści prawa niemieckiego. W odpowiedzi strona złożyła odpis uzyskanego w niemieckim sądzie spadku EPS o treści tożsamej merytorycznie z niemieckim poświadczeniem dziedziczenia. Pismem z 30 lipca 2019 r. Minister Sprawiedliwości poinformował sąd, że niemieckie poświadczenie dziedziczenia, którego oryginalna nazwa (*Erbschein*) bywa różnie tłumaczona na język polski, jest urzędowym poświadczeniem, wydawanym przez sąd spadku na wniosek

¹⁶⁴ SR w Myślenicach, sygn. Dz.KW/KR1Y/00006930/20.

¹⁶⁵ SR w Starogardzie Gdańskim, sygn. Dz.KW 40364/8.

¹⁶⁶ SR w Staszowie, sygn. Dz.KW 1319/21; SR w Rudzie Śląskiej, sygn. DZKW 5335/20.

spadkobiercy, zaświadczającym o jego prawie do spadku i wielkości udziału w spadku, które służy udowodnieniu uprawnienia do rozporządzania przedmiotami wchodzącymi w jego skład. Nie jest to postanowienie w rozumieniu niemieckiego prawa procesowego i nie podlega opatrzeniu klauzulą prawomocności. Do wydawania tego rodzaju dokumentu jest jednak uprawniony jedynie sąd spadku i w swojej treści poświadczenie to wywołuje skutki takie, jak postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku według prawa polskiego. Minister przekazał ponadto treść odnoszących się do tej instytucji przepisów niemieckiego Kodeksu cywilnego (*Bürgerliches Gesetzbuch* – BGB) (§§ 2353–2370 BGB) oraz ustawy o postępowaniu w sprawach rodzinnych i kwestiach postępowania nieprocesowego¹⁶⁷ (§§ 352–353 FamFG). Ostatecznie 20 sierpnia 2019 r. wpis został dokonany zgodnie z wnioskiem, a za podstawę jego dokonania zostało uznane niemieckie poświadczenie dziedziczenia.

Odnosząc się do tego powtarzalnego zagadnienia można wskazać, że wątpliwości związane z brakiem klauzuli prawomocności są niezasadne. Niemieckie poświadczenie dziedziczenia nie cieszy się przymiotem prawomocności, ale fakt, że trafia do obrotu prawnego, oznacza, że wywołuje już skutki prawne – w zakresie domniemań prawidłowości poświadczanego stanu prawnego i ochrony prawnej osób trzecich¹⁶⁸. Sam fakt prezentowania poświadczania w obrocie prawnym jest tym samym funkcjonalnym ekwiwalentem prawomocności. Poświadczenie jest wydawane do obrotu prawnego dopiero po ewentualnym przesądzeniu (w spornej sprawie) prawidłowości poświadczanej sukcesji. Jeśli zatem jest prezentowane w obrocie prawnym, oznacza to, że wywołuje skutki.

Powtarzalnym problemem są również wydawane przez sądy niemieckie poświadczenia dziedziczenia niezawierające udziałów w spadku poszczególnych legitymowanych spadkobierców. Taką możliwość przewiduje niemiecka procedura w sprawach spadkowych¹⁶⁹ i korzysta się z niej w szczególności w wypadku testamentów własnoręcznych, przyporządkowujących poszczególne składniki majątku spadkowego powoływanym spadkobiercom, aby uniknąć ustalania udziałów w spadku poprzez ustalenie stosunku wartości poszczególnych składników. Sąd legitymuje tym samym ogół spadkobierców, nie przesądza jednak o ich udziałach w spadku, co wiąże się z łącznym charakterem wspólności majątku spadkowego do czasu działu spadku. Poświadczenia takie bywają podstawą wniosków o wpis spadkobierców w księgach wieczystych polskich nieruchomości spadkowych.

W sprawie Sądu Rejonowego w Wejherowie¹⁷⁰ referendarz sądowa oddaliła taki wniosek. W uzasadnieniu wskazano, że dla skutecznego wpisu prawa własności w księdze wieczystej konieczne jest jednoznaczne określenie zarówno właściciela, jak i wysokości przysługującego

¹⁶⁷ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG).

¹⁶⁸ Szerzej: M. Margoński, *Europejskie poświadczenie spadkowe*, op. cit., s. 74–86.

¹⁶⁹ Szerzej: *ibidem*, s. 58 et seq.

¹⁷⁰ SR w Wejherowie, sygn. DZKW/39538/25.

mu udziału. Brak wskazania udziału w spadku czyni niemożliwym dokonanie wpisu w księdze wieczystej w sposób wymagany przez przepisy prawa polskiego. Wskazano jednocześnie, że zagraniczne orzeczenia mogą być podstawą wpisu spadkobierców do księgi wieczystej, ale taki wpis musi być możliwy zgodnie z prawem polskim. Nie była to sprawa jednostkowa i problem ma charakter powtarzalny¹⁷¹.

Polskie sądy wieczystoksięgowe w kontekście przepływu dokumentów urzędowych potwierdzających status spadkobiercy, bywają konfrontowane z wątpliwymi przypadkami w zakresie skutków, które dany instrument wywołuje w państwie członkowskich jego pochodzenia. Z tego rodzaju sprawą był skonfrontowany w postępowaniu wieczystoksięgowym Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi¹⁷². Wniosek o wpis nabywcy nieruchomości złożony został w akcie notarialnym dokumentującym umowę sprzedaży. Wśród 11 spadkobierców sprzedających odziedziczone udziały w położonej w Polsce nieruchomości zabudowanej, spółce zajmującej się poszukiwaniami spadkobierców było m.in. trzech następców prawnych przedwojennych właścicieli nieruchomości, zamieszkałych we Włoszech. Osoby te były rodzeństwem i ustawowymi spadkobiercami swojego ojca – obywatela włoskiego zmarłego 4 lutego 2019 r. w Rzymie, gdzie posiadał ostatnie miejsce zwykłego pobytu. Na dowód sukcesji spadkowej po swoim ojcu osoby te przedłożyły sporządzone 20 lutego 2019 r. przed notariuszem w Rzymie oświadczenie z mocą aktu urzędowego (*dichiarazione sostitutiva di atto notorio*), wydane w trybie art. 1 lit. g, art. 46 i 21 dekretu prezydenckiego nr 445 z 2000 r. Zgodnie z treścią tego dokumentu syn spadkodawcy stawił się przed notariuszem i oświadczył przed nim, że wdowa po spadkodawcy złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku, spadkodawca nie pozostawił testamentu ani innego rozrządzenia na wypadek śmierci, spadek został nabyty przez troje dzieci spadkodawcy w równych częściach, poza którymi nie istnieją inni spadkobiercy ani osoby uprawnione do zachowku, spadkobiercy mają pełną zdolność do czynności prawnych i do dysponowania swoimi prawami. Z klauzuli sporządzającego dokument notariusza wynika, że stawający złożył przed nim powyższe oświadczenia, pouczony o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń w trybie art. 46 dekretu prezydenta nr 445/2000 z 28 grudnia 2000 r.

Postanowieniem z 19 grudnia 2024 r. referendarz sądowy częściowo oddalił wniosek – w zakresie odnoszącym się do ujawnienia strony kupującej w udziałach nabytych od trzech spadkobierców legitymujących się wyżej powołanym dokumentem – jako niewykazującym następstwa prawnego po spadkodawcy. W uzasadnieniu referendarz sądowy podniósł, że dokumentem urzędowym przedkładanym na okoliczność sukcesji spadkowej może być potencjalnie także włoski dokument. W odniesieniu do konkretnego przedłożonego mu

¹⁷¹ Zagadnienie występowało również m.in. w postępowaniu SR w Opolu, sygn. Dz.KW 17520/25.

¹⁷² SR dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, sygn. DZ.KW/LD1M/15836/24.

dokumentu stwierdził jednak, że nie potwierdza on sukcesji spadkowej, a jedynie oświadczenia odnoszące się do niej¹⁷³.

23 stycznia 2025 r. nabywczyni złożyła skargę na orzeczenie referendarza, w której zarzuciła m.in. naruszenie art. 4 i 59 rozp. nr 650 spadkowego poprzez uznanie, że włoski dokument urzędowy nie jest wystarczający do ustalenia kręgu następców prawnych. W jej uzasadnieniu wskazano, że postanowieniem Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z 8 marca 2021 r. (sygn. I Ns 821/20) zostało potwierdzone, że jurysdykcja w sprawie po spadkodawcy nie przysługiwała polskim sądom. Podniesiono naruszenie przez referendarza obowiązku uwzględnienia przedłożonego włoskiego dokumentu urzędowego.

Sędzia, rozpatrujący skargę na orzeczenie referendarza, podjął szereg czynności zmierzających do ustalenia treści prawa włoskiego. 28 kwietnia 2025 r. zwrócił się o udzielenie takich informacji do Ministra Sprawiedliwości. Pismem z 8 maja 2025 r. Minister przesłał treść przepisów art. 2660–2662 włoskiego KC w języku włoskim, wydruk z informacji zamieszczonej na europejskim portalu e-Sprawiedliwość (European E-Justice Portal) oraz tekst powołanego dekretu prezydenckiego w języku włoskim. Ostatnią czynnością podjętą w sprawie przed przedłożeniem akt instytutowi były starania zmierzające do znalezienia biegłego z zakresu prawa włoskiego. Na etapie zamykania prac nad niniejszym raportem trwał proces ustalania treści prawa włoskiego, aby określić naturę i skutki przedłożonego dokumentu.

Sporządzane we Włoszech dokumenty częściej stawiają polskie sądy wieczystoksięgowe przed problematyczną oceną ich skutków prawnych. Sąd Rejonowy w Starogardzie Gdańskim¹⁷⁴ był skonfrontowany z wnioskiem o wpis do księgi wieczystej, opartym na oświadczeniu o przyjęciu spadku (*accettazione espresa di eredita*), złożonym przed włoskim notariuszem. Podstawą wniosku o wpis do księgi wieczystej uczyniono wypis aktu notarialnego wspomnianego oświadczenia o przyjęciu spadku. Zostało one złożone 10 maja 2019 r. przed włoskim notariuszem w sprawie po spadkodawcy zmarłym 30 grudnia 2018 r., podlegającej włoskiemu prawu spadkowemu i jurysdykcji włoskich organów. Sąd wieczystoksięgowy zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie informacji o treści prawa włoskiego, dążąc do wyjaśnienia biegu włoskiego postępowania spadkowego, poszczególnych wydanych w nim dokumentów potwierdzających status spadkobiercy, a także roli notariusza w tym postępowaniu, aby ocenić przedłożony mu dokument na gruncie art. 59 rozp. nr 650.

W odpowiedzi Minister Sprawiedliwości 8 kwietnia 2020 r. poinformował, że w prawie włoskim nie ma procedury zbliżonej do polskiego stwierdzenia nabycia spadku. Ustawodawstwo włoskie nie zna instytucji postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, ponieważ spadek nie przypada spadkobiercom na skutek otwarcia spadku, ale konieczne jest jego przyjęcie.

¹⁷³ W uzasadnieniu powołano: M. Margoński, *op. cit.*, s. 170.

¹⁷⁴ SR w Starogardzie Gdańskim, sygn. Dz.KW 13292/19.

Stąd wykazuje się fakt przyjęcia spadku. Jeżeli składniki majątku spadkowego podlegają transkrypcji, przeprowadzane jest postępowanie na podstawie art. 2648, 2660–2662 włoskiego KC. Jeżeli nie ma takiej konieczności, wystarczające jest uzyskanie innych środków dowodowych potwierdzających fakt przyjęcia spadku. W praktyce możliwe jest uzyskanie *certificato ereditario*, ewentualnie *atto notario/noterietà*. Oświadczenie utrwalone w formie *atto noterietà* nie ma przymiotu prawomocności, gdyż nie jest orzeczeniem. Po analizie informacji na temat prawa włoskiego sąd wieczystoksięgowy dokonał wpisu zgodnie z wnioskiem, wskazawszy oświadczenie o przyjęciu spadku jako podstawę ujawnienia spadkobiercy.

Wątpliwości kwalifikacyjne w postępowaniu wieczystoksięgowym powziął również Sąd Rejonowy w Wodzisławiu Śląskim¹⁷⁵ w odniesieniu do dokumentów pochodzących z austriackiego postępowania spadkowego. Sąd rozpatrywał złożony na formularzu KW-WPIS wniosek o ujawnienie dziedziczenia. Podstawą wniosku uczyniono wypis protokołu 3 czerwca 2020 r. z przeprowadzenia postępowania spadkowego (*Durchführung der Verlassenschaftsabhandlung*), sporządzonego przez austriackiego notariusza jako komisarza sądowego. Postępowanie spadkowe było przeprowadzane po spadkodawcy zmarłym 16 lutego 2020 r., którego ostatnie miejsce zwykłego pobytu znajdowało się w Austrii. Jego częścią była umowa o dział spadku (*Erbteilungsübereinkommen*), zmieniona dalszym protokołem z 24 sierpnia 2020 r., zgodnie z którą udział w polskiej nieruchomości spadkowej nabyli żona i dzieci w udziałach wynikających z ustawowego porządku dziedziczenia.

Sąd wieczystoksięgowy zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie informacji o treści prawa austriackiego w zakresie niezbędnym do oceny charakteru i skutków przedłożonych mu dokumentów, w szczególności pozwalających na ocenę, czy mogą one być uznane za orzeczenie w rozumieniu rozp. nr 650. W odpowiedzi Minister Sprawiedliwości przesłał 13 września 2021 r. wyciąg z przepisów austriackich obejmujących §§ 143–185 federalnej ustawy o postępowaniu sądowym w sprawach niespornych (*Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten ausser Streitsachen – Ausserstreitgesetz*) oraz ustawę o komisarzach sądowych (*Gerichtskommissärsgesetz*). Po analizie przesłanych przepisów prawa austriackiego sąd wieczystoksięgowy dokonał wpisu zgodnie z wnioskiem.

Starając się sformułować pewną ogólną uwagę dotyczącą kwalifikowania poszczególnych krajowych instrumentów legitymowania spadkobiercy, jako orzeczeń albo dokumentów urzędowych, a także oceny ich skutków w państwie pochodzenia, można wskazać na instrument zaświadczeń, którymi w państwie pochodzenia może zostać opatrzony dany instrument. Organ wydający państwa pochodzenia dokonuje kwalifikacji danego instrumentu i opatruje go jednym z dwóch alternatywnych formularzy: dla orzeczeń albo dla dokumentów

¹⁷⁵ SR w Wodzisławiu Śląskim, sygn. Dz.KW 11501/21.

urzędowych¹⁷⁶. Formularz przewidziany dla dokumentów urzędowych pozwala ponadto na określenie jego skutków, w tym przewiduje informację, czy w państwie pochodzenia danego instrumentu może być on podstawą wpisu do rejestru nieruchomości. Kwalifikacji danego instrumentu i ocenie jego skutków może też służyć postępowanie prejudycjalne przed TSUE, zainicjowane nie tylko przez sądy państwa wydającego dany instrument¹⁷⁷, ale też przez sądy państwa jego użycia.

5.3. Problemy w postępowaniach wieczystoksięgowych związane z treścią stosunków poświadczonych EPS lub krajowymi instrumentami pochodzącymi z innych państw członkowskich

Powyżej zostały przedstawione – w dużej mierze proceduralne – trudności związane z dokonywaniem wpisów na podstawie EPS lub narodowych instrumentów odnoszących się do wykazywania sukcesji spadkowej. Niezależnie od tego zarówno EPS, jak i instrument narodowy może zawierać potwierdzenie materialnoprawnych stosunków, których recepcja do polskiego systemu ksiąg wieczystych może przysparzać trudności. Są to zagadnienia potencjalnie wspólne dla EPS i instrumentów narodowych i zostaną z tego względu omówione łącznie.

5.3.1. Instytucje odnoszące się do pozycji małżonka dziedziczącego z ustawy w zbiegu ze zstępnymi spadkodawcy

Powtarzalnym motywem jest konieczność wyważenia interesów małżonka dziedziczącego w zbiegu z dziećmi spadkodawcy. Przy użyciu różnych instrumentów poszczególni europejscy ustawodawcy dążą do takiego wyważenia interesów. Kwalifikacja niektórych ze stosowanych w tym kontekście konstrukcji prawnych przysparza trudności już na etapie wydawania EPS w państwie jego pochodzenia, co potem może się przekładać na recepcję wydanego EPS w innych państwach członkowskich.

¹⁷⁶ Formularze stanowiące załączniki do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 1329/2014 z dnia 9 grudnia 2014 r. ustanawiającym formularze, o których mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. L UE z 2014 r., poz. 359, s. 30; sprostowania: Dz.Urz. L UE z 2015 r., poz. 142, s. 34, Dz.Urz. L UE z 2016 r., poz. 9, s. 14, Dz.Urz. L UE z 2016 r., poz. 182, s. 58, Dz.Urz. L UE z 2016 r., poz. 293, s. 65).

¹⁷⁷ Początkowe wątpliwości co do kwalifikacji polskiego APD zostały przez TSUE przesądzone w sprawie WB, sygn. C-658/17, w której APD został uznany za dokument urzędowy w rozumieniu rozp. nr 650.

Wyżej została opisana już część postępowania wieczystoksięgowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim¹⁷⁸, w którym referendarz wieczystoksięgowy kwestionował skutki legitymacyjne belgijskiego aktu poświadczenia dziedziczenia. Pierwotny wniosek o wpis do księgi wieczystej został oparty na belgijskim notarialnym akcie poświadczenia dziedziczenia (*attestation d'heredite*) z 7 lipca 2021 r. Spadkodawca miał ostatnie miejsce zwykłego pobytu w Belgii i zmarł 26 listopada 2020 r. Z treści poświadczenia wynikało, że nie sporządził testamentu i pozostawił jako spadkobierców wyłącznie żonę i córkę, a spadek został przyjęty w zakresie prawa użytkowania całości przez wdowę (*pour la totalité en usufruit*), a w zakresie prawa do rozporządzenia całością (*pour la totalité en nue-propriété*) – przez córkę.

Wraz ze złożonym ponownym wnioskiem wnioskodawczyni przedłożyła dodatkowo odpis EPS wydany przez belgijskiego notariusza 28 stycznia 2022 r. W poświadczeniu tym w załączniku IV formularza EPS uwzględniono jedynie wdowę i wskazano w polu 8, że nabywa ona „całość spadku w użytkowanie” (*totalité de la succession en nue-propriété*), a w punkcie 9 opisano polską nieruchomością spadkową. Jednocześnie uwzględniono również załącznik V, w którym została wskazana córka spadkodawcy, jako nabywająca, zgodnie z treścią punktu 8 formularza, „całość spadku na własność bez użytkowania (własność, na której wykonywane jest prawo użytkowania)” (*propriété sur laquelle s'exerce l'usufruit*), w punkcie 9 również wskazując polską nieruchomością spadkową. Rozpoznając ten wniosek referendarz sądowa dokonała 02.11.2022 r. wpisu prawa własności zgodnie z wnioskiem – na rzecz córki w całości w miejsce spadkodawcy.

Ze zbliżonym zagadnieniem, choć inaczej uregulowanym na gruncie prawa niderlandzkiego, miał do czynienia Sąd Rejonowy w Kluczborku¹⁷⁹ w związku z EPS wydanym przez niderlandzkiego notariusza. Spadkodawca zmarł 6 maja 2023 r., a jego ostatnie miejsce zwykłego pobytu znajdowało się w Holandii. Nie pozostawił rozrządzeń na wypadek śmierci. Na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej był z żoną właścicielem nieruchomości położonej w Polsce. Niderlandzki notariusz 14 listopada 2024 r. wydał EPS, obejmujący cztery załączniki IV, w których ujawnił żonę i trójkę dzieci spadkodawcy jako jego spadkobierców. Jednocześnie jednak w polu 9 załącznika IV legitymującego wdowę niderlandzki notariusz wskazał, że „nabyła z mocy prawa wszystkie składniki majątku spadkowego, długi spadkowe przypadają jej i jest ona zobowiązana do ich spłaty”, w tym „była winna każdemu z dzieci kwotę równą wartości udziału każdego z nich w spadku”. W polu 10 załączników IV legitymujących dzieci jako spadkobierców w udziałach po ¼ wpisano natomiast, że dany spadkobierca nabywa „roszczenie pieniężne” w wysokości swojego udziału w spadku przeciwko wdowie po spadkodawcy. Na tej podstawie sąd wieczystoksięgowy ujawnił żonę spadkodawcy jako wyłączną właścicielkę nieruchomości objętych wnioskiem.

¹⁷⁸ SR w Bielsku Podlaskim, Wydział Zamiejscowy w Siemiatyczach, sygn. Dz.KW/BI3P/00003800/21.

¹⁷⁹ SR w Kluczborku, sygn. DZ.KW 3989/25.

Sąd Rejonowy w Puławach¹⁸⁰ był skonfrontowany z analogicznym problemem na gruncie hiszpańskich regulacji. Złożony przez osobę fizyczną na formularzu KW-WPIS wniosek o ujawnienie w dziale II dziedziczenia został oparty na hiszpańskim EPS wydanym 16 września 2019 r. przez notariusza w Alicante po spadkodawczyni zmarłej 5 listopada 2018 r., która ostatnie miejsce zwykłego pobytu miała w Alicante. Poświadczenie zawierało załączniki IV i V – odnoszące się do pozycji prawnej wdowca oraz córki spadkodawczyni na gruncie ustawowego porządku dziedziczenia. W załączniku IV odnoszącym się do córki hiszpański notariusz wskazał w polu 8, że jej udział wynosi „ $\frac{2}{3}$ spadku jako pełnoprawna własność i $\frac{1}{3}$ spadku jako prawo własności bez możliwości korzystania i użytkowania” (*$\frac{2}{3}$ partes en pleno dominio y $\frac{1}{3}$ parte en nuda propiedad*). Natomiast w załączniku V, legitymującym wdowca, wskazano, że przysługuje mu „dożywotnie użytkowanie jednej trzeciej majątku” (*usufructo vitalicio de un tercio*).

Sąd wieczystoksięgowy zwrócił się 17 grudnia 2019 r. do Ministra Sprawiedliwości o informacje dotyczące treści prawa hiszpańskiego, odnoszące się do konstrukcji „pełnoprawnej własności” i „prawa własności bez możliwości korzystania i użytkowania”. Równoległe sądy bezskutecznie próbowały takie ustalenia poczynić także za pośrednictwem polskich placówek konsularnych w Hiszpanii.

W odpowiedzi Minister Sprawiedliwości poinformował, że nie ma opracowań dotyczących interpretacji wskazanych konstrukcji prawnych w prawie hiszpańskim. Sądowi został przesłany wyciąg z art. 912–958 hiszpańskiego Kodeksu cywilnego (obowiązującego w Walencji). Minister dał pod rozwagę zasięgnięcie opinii biegłego z zakresu prawa hiszpańskiego lub wystąpienie z wnioskiem o udzielenie informacji w trybie Konwencji europejskiej o informacji o prawie obcym sporządzonej w Londynie 7 czerwca 1968 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 64, poz. 272). 6 marca 2020 roku wpis został dokonany zgodnie z wnioskiem – w miejsce spadkodawczyni w dziale IV została ujawniona jedynie córka; nie dokonano tym samym żadnych wpisów odnoszących się do użytkowania na rzecz wdowca w dziale III księgi wieczystej. Wpis nie został zaskarżony przez żadną ze stron.

5.1.2. Podstawienie powiernicze

Z konstrukcją podstawienia powierniczego niemieckiego prawa spadkowego skonfrontowany był Sąd Rejonowy w Mikołowie¹⁸¹. Rozpatrywał on wniosek złożony 17 września 2021 r. na formularzu KW-WPIS o ujawnienie dziedziczenia w działach II pięciu ksiąg wieczystych.

¹⁸⁰ SR w Puławach, sygn. Dz.KW 1215/20.

¹⁸¹ SR w Mikołowie, sygn. Dz.KW/KA1M/00008939/21–Dz.KW/KA1M/00008943/21, Dz.KW/KA1M/00000140/24–Dz.KW/KA1M/00000144/24.

We wniosku powołano się na EPS wydany 14 czerwca 2021 r. przez Sąd Rejonowy w Dortmundzie (sygn. 11 VI 40/21) po spadkodawcy zmarłym 27 października 2020 r. z ostatnim miejscem zwykłego pobytu w Niemczech. Załącznik IV poświadczenia został wydany córce spadkodawcy jako jedynej spadkobierczyni testamentowej. Wskazano jednocześnie, że jest ona zwolnioną ze wszelkich obostrzeń ustawowych spadkobierczynią wstępną (*befreite Vorerin*), a spadkobiercami następczymi (*Nacherbe*) są jej dwie wnuczki spadkodawcy, nabywające spadek po spadkodawcy z chwilą śmierci spadkobierczyni wstępnej. W punkcie 9 załącznika zostało wskazane pięć ksiąg wieczystych polskich nieruchomości spadkowych.

13 grudnia 2021 r. sąd wieczystoksięgowy zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie informacji o treści prawa niemieckiego w zakresie podstawienia powierniczego oraz zakresu dziedziczenia (czy obejmuje ono wszystkie nieruchomości spadkowe czy jedynie wskazane w poświadczeniu). W odpowiedzi pismem z 27 grudnia 2021 r. Minister Sprawiedliwości przesłał treść §§ 2100–2146 BGB wraz z tłumaczeniem na język polski oraz komentarze do §§ 2100, 2113 oraz 2114 BGB. Jednocześnie Minister uchylił się od odniesienia się do kwestii skuteczności EPS, gdyż ta regulowana jest w rozporządzeniu spadkowym stosowanym bezpośrednio przez sądy.

Postanowieniem z 20 stycznia 2022 roku wniosek został oddalony ze względów formalnych: przedłożone tłumaczenie było wadliwe i odbierało treścią od oryginału dokumentu, jednocześnie odpis EPS zawierał błędy w polu 9 załącznika IV w zakresie numerów ksiąg wieczystych i nie obejmował jednej z nieruchomości spadkowych objętych wnioskiem.

Wniosek został złożony ponownie 5 stycznia 2024 r. wraz z uzupełnionymi dokumentami, w tym odpisem wydanego 2 sierpnia 2023 r. w tej samej sprawie (zmienionego) EPS, w którym w punkcie 9 załącznika IV zawarto prawidłowe wskazania polskich nieruchomości spadkowych oraz skorygowane tłumaczenie. W rezultacie 2 lutego 2024 r. dokonano wpisów do ksiąg wieczystych w całości na rzecz spadkobierczyni testamentowej.

W innej sprawie Sąd Rejonowy w Mikołowie¹⁸² rozpatrywał złożony na formularzu KW-WPIS wniosek o ujawnienia dziedziczenia w dziale II księgi wieczystej. We wniosku powołano się na EPS wydany 27 kwietnia 2021 r. przez Sąd Rejonowy w Schwandorf (sygn. VI 206/21) po spadkodawcy zmarłym 1 stycznia 2021 r. z ostatnim miejscem zwykłego pobytu w Niemczech. W poświadczeniu załącznik IV został wydany wdowie po spadkodawcy jako spadkobierczyni testamentowej. W punkcie 8 załącznika nie określono jej udziału. Strona złożyła jednocześnie wadliwe tłumaczenie EPS, w którym udział ten określony był jako ½. W polu 10 uwzględniono informację, że zostało zastrzeżone podstawienie powiernicze na rzecz rodziców spadkodawcy z podstawieniem na rzecz ich zstępnych zgodnie z regułami obowiązującymi przy dziedziczeniu ustawowym. Jednocześnie została złożona umowa zawarta

¹⁸² SR w Mikołowie, sygn. Dz.KW 8088/21, Dz.KW 3986/22.

20 kwietnia 2021 r. w formie aktu notarialnego, sporządzona przed notariuszem niemieckim, między wdową a rodzicami spadkodawcy, w której rodzice zwolnili przedmioty podlegające dziedziczeniu z majątku podlegającego dziedziczeniu w ramach podstawienia powierniczego, zrzekli się definitywnie wszelkich dalszych roszczeń i przenieśli na wdowę po spadkodawcy wszelkie roszczenia, które mogłyby im przysługiwać z tytułu podstawienia powierniczego, w wyniku czego wniesiono do księgi wieczystej prowadzonej dla niemieckiej nieruchomości spadkowej o wykreślenie wpisów odnoszących się do podstawienia powierniczego.

24 listopada 2021 r. sąd wieczystoksięgowy zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie informacji o treści prawa niemieckiego w zakresie podstawienia powierniczego oraz dopuszczalności zawarcia przez spadkobierców przed notariuszem umowy rozwiązującej regułę dziedziczenia testamentowego w ramach takiego podstawienia powierniczego. W odpowiedzi pismem z 13 grudnia 2021 r. Minister Sprawiedliwości przesłał treść §§ 2100–2146 BGB wraz z tłumaczeniem na język polski oraz komentarze do §§ 2100, 2113 oraz 2114 BGB. W razie konieczności Minister dał pod rozwagę zasięgnięcie opinii biegłego z zakresu prawa niemieckiego lub wystąpienie z wnioskiem o udzielenie informacji w trybie Konwencji europejskiej o informacji o prawie obcym sporządzonej w Londynie 7 czerwca 1968 r.¹⁸³.

Postanowieniem z 20 stycznia 2022 r. wniosek został oddalony ze względów formalnych: wnioskodawczyni nie przedłożyła oryginału odpisu EPS, a jedynie jego kopię. Tłumaczenie było wadliwe i odbiegało treścią od oryginału dokumentu. Wniosek został złożony ponownie 4 maja 2022 r. wraz z uzupełnionymi dokumentami, w tym odpisem (zmienionego) EPS zawierającym odpis poświadczenia wydanego 31 marca 2022 r. w tej samej sprawie, w którym w polu 8 załącznika IV zawarto wskazanie, że legitymowana jako spadkobierczyni testamentowa wdowa jest wyłączną spadkobierczynią, brakiem wpisów w polu 10 i wyjaśnieniem w polu 11, że zastrzeżone podstawienie powiernicze zostało zniesione bliżej opisaną umową zawartą przed niemieckim notariuszem. W rezultacie 21 września 2022 r. dokonano wpisu do księgi wieczystej w całości na rzecz spadkobierczyni testamentowej.

Sąd Rejonowy w Oleśnie¹⁸⁴ ze skutkami niemieckiego podstawienia powierniczego był z kolei skonfrontowany w następującej sprawie: wnioskodawczyni złożyła wniosek o ujawnienie w dziale II księgi wieczystej na swoją rzecz. Podstawą wniosku był odpis EPS wydanego 14 kwietnia 2021 r. przez niemiecki sąd spadku po spadkodawcy zmarłym 23 stycznia 2021 r. Odpis był ważny w chwili składania wniosku. EPS legitymowało wnioskodawczynię jako wyłączną spadkobierczynię. Jednocześnie w polu 10 załącznika IV, dotyczącym ograniczeń, któremu podlega legitymowany spadkobierca, został zawarty następujący wpis:

¹⁸³ Dz.U. z 1994 r. Nr 64, poz. 272.

¹⁸⁴ SR w Oleśnie, sygn. DZKW 2210/21.

Zarządza się warunkowo zawieszoną sukcesją następczą. Status jedyne go spadkobiercy obowiązuje do czasu wystąpienia warunku rozwiązującego, tj. ponownego wstąpienia przez żonę w związek małżeński. W takim wypadku żona staje się na podstawie warunku zawieszającego tylko spadkobiercą wcześniejszym (niem. *Vorerbe*). Spadkobiercami następczymi (niem. *Nacherbe*) stają się na podstawie warunku zawieszającego wspólnie dzieci małżonków. Spadek następczy ma miejsce wraz ze śmiercią żony.

Sąd wieczystoksięgowy poprowadził dalsze postępowanie o wpis z udziałem dzieci spadkodawcy, niewskazanych w pierwotnym wniosku w charakterze uczestników. 17 stycznia 2022 r. sąd wieczystoksięgowy zwrócił się do Ministerstwa Sprawiedliwości o udzielenie informacji o treści niemieckiego prawa spadkowego. W odpowiedzi ministerstwo przesłało treść §§ 1922–2385 BGB i dało pod rozwagę, aby – gdyby przesłany materiał nie pozwalał na rozpoznanie sprawy – wystąpić z wnioskiem o udzielenie informacji przez niemiecki organ centralny w trybie Europejskiej konwencji o informacji o prawie obcym sporządzonej w Londynie 7 czerwca 1968 r. 9 lutego 2022 r. sąd wieczystoksięgowy zwrócił się w trybie tej konwencji do organu niemieckiego o udzielenie informacji o niemieckim prawie rzeczowym i spadkowym poprzez wskazanie:

1. Jakie uprawnienia przysługują aktualnie (przed ziszczeniem się warunku w postaci zawarcia przez spadkobierczynię nowego związku małżeńskiego) wspólnym dzieciom spadkodawcy i spadkobierczyni na płaszczyźnie niemieckiego prawa spadkowego?
2. Jaki jest z punktu widzenia niemieckiego statutu spadkowego status prawnorzeczowy nieruchomości spadkowej przy porządku dziedziczenia ukształtowanym według załączonego EPS, a także przy wpisie spadkobierczyni do księgi gruntowej w Niemczech w analogicznej sytuacji (przed ziszczeniem się warunku w postaci zawarcia przez spadkobierczynię nowego związku małżeńskiego) potencjalne podstawienie powiernicze podlegałoby ujawnieniu w jakikolwiek sposób w księdze gruntowej jako ograniczenie spadkobierczyni?
3. Czy na gruncie niemieckiego prawa spadkowego zstępni spadkodawcy mogą zrezygnować z ekspektatywy nabycia uprawnień do konkretnej nieruchomości spadkowej przy tak ukształtowanej sukcesji spadkowej i doprowadzić tym samym do nabycia własności tej nieruchomości w sposób bezwarunkowy przez spadkobierczynię?

Z otrzymanej w trybie konwencji londyńskiej odpowiedzi niemieckiego organu centralnego z 9 czerwca 2022 r. wynikało, że w sprawie może znajdować zastosowanie § 2112 BGB, który testatorowi posługującemu się konstrukcją podstawienia powierniczego umożliwia uwolnienie spadkobiercy wstępnego z ograniczeń związanych z ustawowym modelem podstawienia. W takiej sytuacji do czasu zawarcia związku małżeńskiego małżonek dziedziczący ma status pełnego spadkobiercy i nieograniczonego właściciela nieruchomości spadkowej.

Informacja ta w warunkach rozpatrywanej sprawy utorowała drogę do dokonania wpisu prawa własności na rzecz wnioskodawcy.

5.3.3. Problem pisowni imion i nazwisk

Problem pisowni imion i nazwisk (spadkodawcy lub spadkobierców) był już przedmiotem uwag w części dotyczącej wydawania EPS przez polskie sądy. Postępowanie wieczystoksięgowe przed Sądem Rejonowym w Strzelcach Opolskich¹⁸⁵ dostarczyło okazji do pogłębionej analizy tej kwestii w kontekście EPS wydanego przez niemiecki sąd.

Wniosek o wpis do działu II księgi wieczystej został złożony w akcie notarialnym umowy darowizny. Zawierające ją strony – wdowa i dwójka dzieci – były spadkobiercami ustawowymi właściciela wieczystoksięgowego, wylegitymowanymi EPS wydanym przez niemiecki sąd. Wdowa spadkobiercy, urodzona w 1938 r. w określonej miejscowości na terenie województwa opolskiego (wówczas Rzesza Niemiecka), została uwzględniona w EPS z użyciem urzędowego brzmienia jej imion, które wdowa jako obywatelka niemiecka nosiła w niemieckim obrocie prawnym (Christine Therese). Jeden z dziedziczących synów i nabywca udziałów w nieruchomości spadkowej był zamieszkałym w Niemczech obywatelem niemieckim. W EPS uwzględniony został z niemieckim brzmieniem imion – Andreas Valentin.

Zarówno wdowa, jak i nabywający syn posiadali natomiast również polskie obywatelstwo i ważne polskie dokumenty tożsamości wydane z użyciem obowiązującego w polskim obrocie prawnym brzmienia imion („Krystyna Teresa” oraz „Andrzej Walenty”). Nazwisko obojga brzmiało tożsamo w obu porządkach prawnych. Jako obywatele polscy, z użyciem polskich dokumentów tożsamości, zawarli umowę darowizny udziałów w nieruchomości spadkowej przed polskim notariuszem. W treści umowy kwestia rozbieżnego brzmienia imienia i nazwiska noszonego przez spadkodawczynię i spadkobiercę w polskim i niemieckim obrocie prawnym została wyjaśniona, a sąd wieczystoksięgowy obok odpisu EPS otrzymał wierzytelne kopie polskiego i niemieckiego dowodu osobistego obu osób, u których występowały rozbieżności.

Postanowieniem z 11 lipca 2022 r. referendarz sądowa oddaliła wniosek o wpis nabywcy do działu II księgi wieczystej. W zasadniczych powodach rozstrzygnięcia podniesiono, że z odpisu przedłożonego EPS wynika, że następcami prawnymi właściciela wieczystoksięgowego są m.in. „Christine Therese X” i „Andreas Valentin X”. We wniosku nie zostało w ocenie referendarza wykazane odpowiednimi dokumentami urzędowymi, że wnioskodawca i uczestniczka postępowania rozrządzający udziałami w nieruchomości spadkowej byli

¹⁸⁵ SR w Strzelcach Opolskich, sygn. Dz.Kw. 1203/22.

tożsami z spadkobiercami wylegitymowanymi EPS. Za taki dowód tożsamości nie uznano sporządzonych przez notariusza kopii wierzytelnych dowodów osobistych obu tych osób.

W skardze na orzeczenie referendarza wnioskodawca podniósł, że przedłożony wraz z wnioskiem EPS stanowi zgodnie z art. 69 ust. 5 rozp. nr 650 podstawę wpisu spadkobierców do polskiej księgi wieczystej. W zakresie stosunków prawnospadkowych stanowi wiążące ogół organów państw członkowskich rozstrzygnięcie wyłączne właściwego – zgodnie z art. 4 rozp. nr 650 – niemieckiego sądu spadku w zakresie statusu spadkobierców. Stan związania domniemaniem wynikającym z art. 69 ust. 2 rozp. nr 650 dotyczy przy tym okoliczności, że podmiotom wskazanym w poświadczeniu przysługuje przymiot spadkobiercy we wskazanych tam udziałach.

Jednocześnie rozp. nr 650 zawiera wyłączenie ze swojego zakresu regulacji m.in. kwestii stanu cywilnego – zarówno spadkodawców, jak i spadkobierców (art. 1 ust. 2 lit. a rozp. nr 650). Oznacza to, że zagadnienia stanu cywilnego, w tym urzędowego brzmienia imion i nazwisk, pozostają w gestii krajowych systemów prawnych. Wydane przez niemiecki sąd EPS jest tym samym wiążące jako źródło domniemania, że osoba A, B i C są spadkobiercami spadkodawcy. Odmienną kwestią, podlegającą regulacjom krajowym – w tym wypadku prawu niemieckiemu i polskiemu – jest urzędowe brzmienie imion i nazwisk tych osób.

Skarżący podniósł dalej, że zarówno w prawie polskim, jak i niemieckim, obowiązuje tzw. zasada wyłączności własnego obywatelstwa, która przewiduje, że w danym systemie prawnym osoba mająca własne obywatelstwo traktowana jest zasadniczo jak własny obywatel, niezależnie od posiadanych dalszych obywatelstw. W prawie polskim wynika to z art. 2 ust. 1 ustawy Prawo prywatne międzynarodowe¹⁸⁶ i art. 3 ust. 2 ustawy o obywatelstwie polskim¹⁸⁷. Analogiczne regulacje obowiązują w prawie niemieckim. Z tego względu zarówno niemiecki sąd spadku wydający EPS, jak i polski notariusz sporządzający umowę darowizny, potraktowali strony, z którymi mieli do czynienia jako własnych obywateli – odpowiednio niemieckich, a potem polskich – gdyż osoby te legitymowały się ważnymi dokumentami tożsamości potwierdzającymi fakt posiadania własnego obywatelstwa. Wiązało się z tym posłużeniem się imionami i nazwiskami tych osób w urzędowym brzmieniu obowiązującym w danym systemie prawnym.

Zasadność oddalenia wniosku sprowadzała się zatem, jak podniesiono w skardze na orzeczenie referendarza, do oceny, czy wykazane zostało, że będący stronami czynności notarialnej obywatele polscy Krystyna Teresa ..., ur. 1938 r. w ... i Andrzej Walenty ..., ur. 1964 r. w ... są tożsami z Christine Therese ..., ur. w tej samej dacie i w tej samej miejscowości i Andreasem Valentinem ..., w tej samej dacie i w tej samej miejscowości, wymienionymi w niemieckim EPS. W tym kontekście w skardze wskazano, że kognicja sądu wieczystoksięgowego

¹⁸⁶ Prawo prywatne międzynarodowe z dnia 4 lutego 2011 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 503).

¹⁸⁷ Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz.U. z 2025 r. poz. 1611).

rozstrzygającego o wpisie własności do księgi wieczystej nie obejmuje ustalania trybu czy czasu, w jakim doszło do zaistnienia rozbieżności brzmienia (pisowni) danych między polskim i niemieckim systemem prawnym. Nie są to bowiem okoliczności niezbędne do oceny przez sąd wieczystoksięgowy nabycia przez określoną osobę praw wpisanych do księgi wieczystej. Dla ustalenia aktualnego stanu wieczystoksięgowego nieruchomości niezbędne jest wykazanie jedynie tożsamości określonych podmiotów – tj., że określony obywatel polski posługuje się w niemieckim systemie prawnym jako obywatel niemiecki określonym brzmieniem swojego imienia i nazwiska. Jedynie ta okoliczność jest relewantna dla rozpoznania wniosku o wpis.

W skardze podniesiono dalej, że w akcie notarialnym umowy darowizny, stanowiącej podstawę wniosku, została wyjaśniona kwestia posiadania przez wnoszącego skargę i uczestniczkę postępowania podwójnego obywatelstwa i rozbieżności w urzędowym brzmieniu ich imion i nazwisk w obu systemach prawnych. Na dowód tej okoliczności okazano do aktu notarialnego ważne, zarówno polskie, jak i niemieckie, dowody osobiste obu tych osób. Już powołanie ich w akcie notarialnym, który jest dokumentem urzędowym na okoliczność przedłożenia notariuszowi takich dowodów osobistych byłoby w ocenie wnioskodawcy wystarczające. Sąd wieczystoksięgowy otrzymał jednak dodatkowo poświadczone za zgodność kserokopie obu tych dokumentów. Wnioskodawca uznał za zupełnie niezrozumiałe, jak sąd wieczystoksięgowy może dopatrywać się jakichkolwiek wątpliwości co do tożsamości osób, kiedy tożsamość ta wynika bezsprzecznie z zestawienia dwóch ważnych dokumentów tożsamości. Kiedy, w jakim trybie i dlaczego doszło do takiej rozbieżności, jest bez znaczenia dla sprawy. Nie jest więc niezbędne dla rozpoznania wniosku wieczystoksięgowego przedstawianie żadnych dalszych dokumentów odnoszących się do tej kwestii.

Skarżący podniósł wreszcie, że okoliczności, których niewykazania dopatrzyła się referendarz sądowa mają w gruncie rzeczy charakter notoryjny. Notoryjna jest okoliczność, że Górnoślązacy urodzeni przed 1945 r. na terenie województwa opolskiego, jak uczestniczka postępowania, byli z urodzenia obywatelami Rzeszy Niemieckiej i nie nosili w okresie narodowosocjalistycznym imion i nazwisk w polskim brzmieniu. Notoryjną okolicznością jest, że dokonane po 1945 r. spolszczenia brzmienia imion i nazwisk tych osób związane z nadaniem im polskiego obywatelstwa nie zostały uznane za skuteczne w niemieckim obszarze prawnym, w związku z czym niemieckie dokumenty tożsamości tych osób są wydawane z użyciem niemieckich danych osobowych. Notoryjna jest okoliczność, że imiona osób przesiedlających się do RFN przed 1990 r. urodzonych już w okresie powojennym na Górnym Śląsku były ze względów integracji późnych przesiedleńców w zachodniemieckim społeczeństwie dostosowywane do właściwości języka niemieckiego. Notoryjna jest okoliczność, że rozbieżności w urzędowym brzmieniu imion i nazwisk między polskim i niemieckim systemem prawnym dotyczą w rezultacie obecnie setek tysięcy osób mających podwójne obywatelstwo i stanowią w stosunkach polsko-niemieckich raczej regułę niż wyjątek. Notoryjna jest wreszcie

okoliczność, że imiona „Krystyna Teresa” są językowymi odpowiednikami niemieckich imion „Christine Therese”, a imiona „Andreas Valentin” – odpowiednikami polskich imion „Andrzej Walenty”. Jeśli zatem niemiecki sąd spadku legitymuje EPS osoby urodzone określonego dnia w określonym miejscu, i takie właśnie podmioty dokonują czynności prawnej, posługując się przy tym swoimi ważnymi polskimi dokumentami tożsamości, to przy realistycznej ocenie tożsamość nie budzi żadnych wątpliwości. Wątpliwości te zostały jednak dodatkowo prewencyjnie rozwiane przez zestawienie ze sobą ważnych polskich i niemieckich dokumentów tożsamości tych osób. Sędzia rozpatrujący sprawę na skutek wniesienia skargi na orzeczenie referendarza zarządził dokonanie wpisu zgodnie z wnioskiem.

5.4. Postępowania o uznanie niemieckich poświadczeń dziedziczenia

W przeanalizowanej próbie aktowej były zawarte również akta prowadzonych przed sądami okręgowymi postępowań o uznanie orzeczeń pochodzących w innych państwach członkowskich (art. 39 ust. 2 rozp. nr 650). We wszystkich przypadkach były to poświadczenia dziedziczenia (*Erbschein*) wydane przez niemieckie sądy.

Już na bardzo wczesnym etapie stosowania rozp. nr 650 sprawa tego rodzaju była prowadzona przed Sąd Okręgowy w Gliwicach (sygn. I Co 3/17). Dotyczyła ona uznania poświadczenia dziedziczenia wydanego przez niemiecki sąd 28 września 2015 r. po spadkodawczyni zmarłej 11 września 2015 r. Spadkobierczyni wniosła o jego uznanie, wskazawszy, że w skład spadku wchodzi nieruchomość położona w Polsce, a ponadto toczy się postępowanie administracyjne z zakresu prawa budowlanego dotyczące tej nieruchomości, w którym musi wykazać następstwo prawne po spadkodawczyni. Prokurator Prokuratury Okręgowej w Gliwicach wniósł o oddalenie wniosku, wskazawszy na wyłączną jurysdykcję sądów polskich w zakresie nieruchomości spadkowych położonych w Polsce. Ponadto prokurator podniósł możliwość uzyskania EPS, które podlega uznaniu bez odrębnej procedury.

W uzasadnieniu postanowienia z 4 lipca 2018 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach uznał za skuteczne na obszarze Polski niemieckie poświadczenie dziedziczenia zgodnie z wnioskiem. W uzasadnieniu wskazano, że nie zachodziły przesłanki odmowy uznania orzeczenia określone w art. 40 rozp. nr 650. Należy też mieć na względzie art. 41 rozp. nr 650, wyłączający kontrolę merytoryczną w procedurze uznawania orzeczeń wydanych w innym państwie członkowskim, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w art. 40 rozp. Nr 650. Podniesiono także, że rozporządzenie to ma pierwszeństwo przed regulacjami KPC odnoszącymi się do jurysdykcji krajowej i uznawania obcych orzeczeń. Nie sposób konstruować tezy o sprzeczności orzeczenia z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono

o uznanie, powołując się na krajowe przepisy proceduralne, które pozostają aktualne jedynie dla orzeczeń pochodzących z państw trzecich. W stosunku do państw członkowskich i ich orzeczeń rozporządzenie spadkowe ma pierwszeństwo nad przepisami krajowymi. Nie stwierdzono również innego rodzaju sprzeczności z polskim porządkiem publicznym. Okoliczność, że spadkobierczyni może uzyskać EPS, nie skutkuje wyłączeniem możliwości ubiegania się o uznanie krajowego orzeczenia w świetle art. 40 i 41 rozp. nr 650.

O ile zreferowane orzeczenie Sądu Okręgowego w Gliwicach jest podręcznikowym przykładem tego, jak powinny być stosowane regulacje rozp. nr 650 w sprawie uznawania orzeczeń, a zastrzeżenia może jedynie budzić to, że orzeczenie nie zostało opublikowane w Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych, nie wszystkie sprawy o uznanie miały podobny przebieg. Za niepokojące należy uznać, że w dwóch sprawach z Sądu Okręgowego w Warszawie objętych próbą aktową niemieckie poświadczenia dziedziczenia wydane w sprawach podlegających temporalnie regulacjom rozp. nr 650 były uznawane w Polsce z wyłączeniem nieruchomości położonych w Polsce¹⁸⁸.

W jednej z tych spraw ograniczenie zakresu uznania przez wyłączenie z niego położonych w Polsce nieruchomości skutkowało dalszymi trudnościami, gdyż w skład spadku wchodziły polskie nieruchomości spadkowe. Z tego względu dwójka spadkobierców wylegitymowanych niemieckim poświadczeniem dziedziczenia złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku przez polski sąd. Sąd Rejonowy dla Gdańska-Południa w Gdańsku postanowieniem z 12 czerwca 2023 r. (sygn. XII Ns 910/22) stwierdził jednak brak jurysdykcji krajowej i odrzucił wniosek. W uzasadnieniu rozpatrywał jurysdykcję na gruncie art. 4 rozp. nr 650. Za bezsporne uznał, że oboje spadkodawcy mieli miejsce zwykłego pobytu w Niemczech, gdzie zamieszkiwali od 1990 r. Uznał, że wyłączna jurysdykcja przysługuje tym samym niemieckiemu sądowi, który wydał aktualne, ważne i obowiązujące poświadczenia dziedziczenia. Bez znaczenia jest posiadanie polskiego majątku spadkowego oraz polskiego obywatelstwa, skoro małżonkowie nie dokonali wyboru prawa, który mógłby prowadzić do zastosowania dodatkowej jurysdykcji niż wynikająca z art. 4 rozp. nr 650.

Sąd Okręgowy w Gdańsku postanowieniem z 8 listopada 2023 r. (sygn. XVI Cz 358/23) oddalił zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji. W uzasadnieniu przeprowadzono analizę jurysdykcji w sprawie w całości na podstawie rozp. nr 650. Za miejsce zwykłego pobytu uznano miejsce, w którym znajduje się główny punkt (ośrodek) więzi danej osoby i jej stosunków życiowych, tj. centrum jej egzystencji. Musi ono wykazywać ścisły i stabilny związek z państwem, w którym jest zlokalizowane. Dla jego ustalenia decydujące znaczenie mają okoliczności natury faktycznej; element woli (zamiaru) danej osoby nie jest konieczny

¹⁸⁸ Postanowienie SO w Warszawie z 4 marca 2022 r., sygn. VI Co 391/21; postanowienie SO w Warszawie z 4 lutego 2022 r., sygn. VI Co 286/21, w sprawie której strona składała następnie wniosek o zmianę ze względu na istnienie polskich nieruchomości spadkowych, przy czym wniosek ten został zwrócony ze względów formalnych.

do ustanowienia zwykłego pobytu w danym miejscu. Uzasadnienie opiera się w dużej mierze na przytoczeniu poszczególnych jednostek regulacyjnych rozp. nr 650. Przy dokonywaniu subsumpcji sąd uznał za bezsprzeczne posiadanie miejsca zwykłego pobytu w Niemczech. Posiadanie polskiej nieruchomości, jej doglądanie i przyjeżdżanie do niej, uznano za niemające znaczenia. Niemiecka jurysdykcja rozciąga się na cały majątek. Przepływ dokumentów wykazujących następstwo prawne na gruncie rozp. nr 650 regulują zaś oraz art. 39 i 46 *et seq.* Rozporządzenie zawiera, co prawda, wykluczenie z zakresu regulacji wpisów do rejestru praw do nieruchomości (art. 1 ust. 2 lit. 1), ale nie obejmuje ono materialnoprawnych podstaw wpisu (powołano wyrok TSUE z 12 października 2017 r. w sprawie Kubicka, sygn. C-218/16).

Sądy orzekające w sprawie wniosku o polskie stwierdzenie nabycia spadku nie odniosły się tym samym do znaczenia wcześniejszego ograniczenia zakresu uznania w sprawie o uznanie w Polsce poświadczenia dziedziczenia wydanego przez niemiecki sąd. Wydaje się, że dla wnioskodawców sposobem na wyjście z impasu, do którego doprowadziło owo zawężenie zakresu uznania, było uzyskanie w niemieckim sądzie spadku EPS. Sprawa pokazuje jednak daleko idące negatywne skutki niezasadnego ograniczenia zakresu uznania orzeczeń przepływających w trybie rozp. nr 650.

Wydaje się, że przyczyn takiego zawężenia należy upatrywać nie w kwestionowaniu samego mechanizmu przepływu orzeczeń legitymujących spadkobierców w odniesieniu do polskich nieruchomości spadkowych *in abstracto* (kwestionowaniu tego przepływu jako takiego) czy *in concreto* (kwestionowanie kwalifikacji niemieckiego poświadczenia dziedziczenia jako orzeczenia), ale w prostym, błędnym stosowaniu reżimu prawnego wynikającego z KPC w sprawie o uznanie, a nie wypierającego go reżimu szczególnego rozp. nr 650. Można podejrzewać, że powtarzalną tendencją w sprawach o uznanie obcych orzeczeń jest błędne mechaniczne stosowanie regulacji kodeksowych, z pominięciem znajdujących zastosowanie w sprawie regulacji rozp. nr 650 (albo umowy bilateralnej z państwem trzecim, również wypierającej potencjalnie reżim kodeksowy).

Podsumowanie

Przeprowadzone badania aktowe pokazały, że EPS jest instrumentem, którego stosowanie przysparza pewnych trudności polskim sądom – przede wszystkim, gdy działają one jako organy wydające. EPS pochodzące z innych państw członkowskich rodzą problemy głównie wtedy, gdy organy je wydające zastosowały nietypowe rozwiązania proceduralne lub wypełniły poświadczenie w sposób wadliwy lub gdy poświadczenie jest nośnikiem złożonych konstrukcji materialnoprawnych kształtujących sukcesję prawnospadkową w sposób odmienny od przyjętego w polskim porządku prawnym. Sam formularz EPS jest jednak skomplikowany, mało przejrzysty i nieprzyjazny użytkownikowi. Jest to ciężar wspólny dla podmiotów mających do czynienia z EPS we wszystkich państwach członkowskich.

Wiele rozwiązań z zakresu praktyki wypełniania formularza EPS ma charakter dyskusyjny i jeszcze nie w pełni okrzepli. Absolutnie nieakceptowalną praktyką polskich sądów jest jednak wydawanie EPS w sposób zagrażający pewności obrotu prawnego – wydawanie jednemu z kilku spadkobierców formularza EPS z pominięciem współspadkobierców czy wydawanie EPS z pominięciem udziałów w spadku. Przyczyną takich praktyk jest postrzeganie postanowienia o wydaniu EPS jako właściwego aktu potwierdzenia określonych stosunków prawnospadkowych na potrzeby europejskiego obszaru prawnego, a formularza EPS jako technicznego załącznika do tego postanowienia (lub wcześniejszego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku). Nieprzykładanie wagi do wypełnienia samego formularza EPS – jako aktu jego wprowadzenia do obrotu prawnego – prowadzi także do praktyk polegających na niewypełnianiu lub niepodpisywaniu formularza EPS, wydawaniu jedynie „kadłubkowego” EPS, tj. składającego się wyłącznie z ogólnej części, a pozbawionego załączników będących nośnikami właściwych treści merytorycznych, czy wypełnianiu formularza wyłącznie w wersjach językowych innych niż polska.

Formularz EPS – poprzez narzucenie organowi wydającemu dyscypliny w zakresie określenia podstaw zarówno jurysdykcji, jak i prawa właściwego – bywa też wymagającym testem

na poprawność rozstrzygnięć dokonanych w poprzedzającym wydanie EPS krajowym postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. Może obnażać poważne braki takich wcześniejszych rozstrzygnięć w zakresie podstaw jurysdykcji czy prawa właściwego.

Polskie sądy zasadniczo nie kwestionują mechanizmów przepływu orzeczeń krajowych legitymujących spadkobierców. Zidentyfikowane deficyty dotyczą praktyki orzeczniczej błędnego stosowania reżimu KPC w sprawach o uznanie orzeczeń – do orzeczeń przepływających do Polski w trybie rozp. nr 650. Polscy obywatele napotykać natomiast na znaczące trudności przy próbach legitymowania się w innych państwach członkowskich polskimi instrumentami legitymacyjnymi (SNS i APD). W niektórych państwach członkowskich ich przepływ i wywieranie przez nie skutków legitymacyjnych są negowane systemowo.

Systemowo opór względem pochodzących z innych państw członkowskich orzeczeń i dokumentów urzędowych, ale też EPS, stawiają banki. Praktyki takie może zakończyć dopiero przesądzenie przez TSUE wiążącego charakteru poświadczenia w obrocie prawnym, potwierdzenie wyłącznej kompetencji sądów w państwie wydania do oceny poprawności EPS, a nade wszystko – uczynienie negowania skutków legitymacyjnych EPS ekonomicznie nieopłacalnym przez potwierdzenie odpowiedzialności finansowej banków za odmowę akceptacji EPS.

Rekomendacje

Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie następujących rekomendacji:

1. Szkolenia dla sędziów orzekających w pionie cywilnym powinny być kontynuowane głównie w obszarze stosowania norm jurysdykcyjnych i kolizyjnych rozp. nr 650. Powinny one obejmować jedynie ogólne założenia konstrukcji EPS i wnioski płynące z dotychczasowego orzecznictwa TSUE. Sprawy o wydanie EPS są zbyt rzadkie i rozproszone, aby celowe było uwzględnianie częściowo bardzo technicznej materii wydawania poświadczenia podczas szkoleń skierowanych do ogółu sędziów.

Do poprawy jakości poświadczeń wydawanych przez polskie sądy i eliminacji błędów zagrażających pewności obrotu prawnego mogłoby natomiast efektywniej przyczynić się opracowanie tematyki wydawania EPS w sposób podręcznikowy, np. w ramach serii „Pierwsza Wokanda” Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Praktycznie każda sprawa o wydanie EPS jest bowiem dla sędziego-sprawozdawcy, choćby o dużym stażu orzeczniczym – „pierwszą wokandą”.

Potrzeby szkoleniowe widoczne są natomiast w odniesieniu do sędziów sądów okręgowych orzekających w sprawach o uznanie orzeczeń. Szkolenia takie powinny uwrażliwiać na

szczególnie względem KPC reżimy regulacyjne odnoszące się do uznawania orzeczeń – potencjalnie nie tylko w sprawach spadkowych, ale również w innych kategoriach spraw o uznanie.

2. Swobodny przepływ krajowych instrumentów legitymowania spadkobierców musi zostać jeszcze udroźniony i wymuszony przez TSUE. Polska powinna aktywnie podchodzić do postępowań prejudycjalnych, które będą w przyszłości odnosiły się do swobodnego przepływu krajowych instrumentów legitymowania spadkobierców. Polski rząd powinien składać w takich sprawach uwagi i zajmować stanowisko zmierzające do wykluczenia przez TSUE protekcyjnych tendencji występujących w innych państwach członkowskich. Efektywność mechanizmów przepływu orzeczeń i dokumentów urzędowych leży w interesie polskich obywateli na znaczną skalę korzystających ze swobody przepływu osób.

Z tych samych względów Polska powinna przykładać wagę do efektywnego funkcjonowania EPS i opowiadać się w ramach unijnego dyskursu na temat treści rozp. nr 650 przeciwko tendencjom wpływającym negatywnie na ową efektywność. Szczególnie newralgiczne dla funkcjonowania całej instytucji prawnej będzie orzecznicze potwierdzenie obowiązku akceptowania EPS przez banki.

Podczas przyszłych negocjacji na temat rewizji rozp. nr 650 Polska powinna blokować ewentualne próby ograniczania mechanizmów swobodnego przepływu orzeczeń, dokumentów urzędowych lub ograniczania efektywności EPS, gdyby takie próby były podejmowane.

3. W pierwszej dekadzie stosowania rozp. nr 650 polski system prawny nie był konfrontowany z twardymi przypadkami konieczności oceny skutków prawnorzeczowych i recepcji wieczystoksięgowej takich instytucji, jak podstawienie powiernicze niemieckiego prawa spadkowego czy innych konstrukcji potencjalnie wymagających dostosowania w trybie art. 31 rozp. nr 650. Nie można jednak zakładać, że miękkie wersje takiego podstawienia powierniczego lub niezbędna zgoda i współdziałanie ogółu stron w zakresie zapewniania możliwości dokonania wpisu w polskiej księdze wieczystej będą zawsze występowały. Polski system prawny powinien przewidywać regulację w zakresie sposobu dostosowania w trybie art. 31 rozp. nr 650, zakładającą preferencję dla rozwiązania umownego (ugody zawieranej w formie aktu notarialnego) i subsydiarną ścieżkę nieprocesowego postępowania sądowego. Regulacje odnoszące się do ksiąg wieczystych, w tym sposobu jej elektronicznego prowadzenia, powinny ułatwiać ujawnianie w księgach wieczystych konstrukcji prawnych, niewymagających dostosowania.

W przyszłych badaniach aktowych powinna zostać zapewniona możliwość uwzględniania praktyki orzeczniczej sądów wieczystoksięgowych, która w dużej mierze stanowi papierek lakmusowy w zakresie mechanizmów wykazywania stosunków prawnospadkowych w sprawach transgranicznych.

4. Ingerencji ustawodawcy krajowego wydaje się wymagać kwestia kompetencji organu wydającego EPS po zaprzestaniu prowadzenia kancelarii notarialnej przez notariusza, który wydał EPS. W aktualnym stanie prawnym kompetencje organu wydającego zdają się przysługiwać w takiej sytuacji sądowi spadku, ale występuje tu niepewność prawa, a organ wydający może być zmuszony do dokonywania ingerencji w sposób poświadczenia stosunków prawnospadkowych o dużym znaczeniu w obrocie prawnym, do czego potrzebuje jasnej normy kompetencyjnej. Sądy spadku mają znaczące problemy z procedurami rektyfikacyjnymi odnoszącymi się do wydanych przez siebie EPS. Dlatego organ wykonujący kompetencje organu wydającego w odniesieniu do EPS wydanych w postępowaniu notarialnym, powinien być obsadzany przez organy samorządu notarialnego i powinien być to raczej inny notariusz niż sąd spadku.

5. Samorząd notarialny powinien podjąć działania informacyjne i szkoleniowe zmierzające do wyeliminowania przypadków kierowania do sądów spraw o wydanie EPS po wcześniejszym wydaniu przez notariusza aktu poświadczenia dziedziczenia. Nie ma żadnych powodów, by takie sprawy trafiały do postępowania sądowego i nie leży to ani w interesie stron, ani w interesie społecznym.

6. Rejestr Spadkowy EPS jest wciąż w zbyt dużym stopniu obciążony błędnymi wpisami, które odnoszą się nie do EPS, ale do krajowych instrumentów legitymowania spadkobierców. Dotychczasowe środki zaradcze – polegające na kierowaniu do osoby rejestrującej komunikatu wskazującego, że dokonuje wpisu w części rejestru dotyczącej EPS – poprawiły nieco sytuację, ale nie wyeliminowały problemu. Liczba wpisów następczo usuwanych i błędnych nadal jest na tyle znacząca, że utrudnia analizę funkcjonowania instytucji w obszarze EPS wydawanych przez polskie organy. Należałoby rozważyć przyjęcie przez Krajową Radę Notarialną, jako organ rejestrowy, dalszych rozwiązań teleinformatycznych zmierzających do potwierdzenia, że przedmiotem rejestracji ma być rzeczywiście EPS. Chodziłoby o pytania, których nie można obejść przez proste wyłączenie pojawiającego się komunikatu, np. konieczność zadeklarowania, które załączniki do wydawanego EPS zostały uwzględnione w danej sprawie. Dane te niekoniecznie muszą być przy tym zachowywane. Ich wskazanie miałyby zbudować jedynie zaporę przed rejestrowaniem postępowań nieodnoszących się do EPS.